

УПРАВИЉЕ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА
И ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Нормативни оквир и анализа проблема у примени

**ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО И
ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ**
Нормативни оквир и анализа проблема у примени

ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Нормативни оквир и анализа проблема у примени

Уредник

Др Марина Матић Бошковић

Аутори

Бранислава Вучковић

Лидија Комлен Николић

Јелена Самуилов

Израду ове публикације омогућила је Влада Швајцарске. Ова публикација не представља нужно званични став Владе Швајцарске.

Садржај

1. НАДЛЕЖНОСТ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА У ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ..5	
Законодавни и институционални оквир у систему заштите животне средине.	5
1.1. Нормативни оквир.	8
1.1.1. Национално право у области животне средине.	8
1.1.1.1. Права којима се штити животна средина.	10
1.1.2. Међународно право у области животне средине.....	12
1.1.2.1. Уједињене Нације.....	12
1.1.2.2. Европска унија.....	14
1.1.2.3. Савет Европе.....	14
1.1.3. Секторски закони у области животне средине.....	16
1.2. Институционални оквир.	17
1.2.1. Јавно тужилаштво.....	17
1.2.2. Влада Републике Србије, министарства, еколошки инспектори као и инспектори из других области значајних за решавање еколошких кажњивих дела.	20
1.2.3. Невладине организације.....	24
1.2.4. Независне институције.....	26
1.2.5. Улога медија.....	29
2. ИЗАЗОВИ У КРИВИЧНО ПРАВНОЈ ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ.	31
2.1. Изазови у примени законодавних решења.	31
2.2. Изазови у процесуирању кривичних дела.	39
2.2.1 Увиђај.....	40
2.2.2 Прикупљање доказа.....	46
2.2.3 Обезбеђење доказа.....	49
3. ПОСТУПАЊЕ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА У ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ...52	
3.1. ПРИМЕРИ ДОБРЕ ПРАКСЕ.....	52
3.1.1. Кривична пријава.....	52
3.1.1.1. Поступање јавног тужиоца по кривичној пријави.....	53
3.1.1.2. Овлашћења јавног тужиоца.....	53
3.1.1.3. Овлашћења полиције.....	53
3.1.1.4. Доказне радње полиције.	53
3.1.2. Увиђај.....	54
3.1.2.1. Саслушање од стране полиције.....	54
3.1.3. Истрага.....	54
3.1.3.1. Доказне радње.	55
3.1.3.2. Споразуми о признању кривичног дела.....	55
3.1.4. Оптужење.....	55
3.1.5. Главни претрес.....	55
3.2. КРИВИЧНИ ЗАКОНИК.....	56
ПРИМЕРИ КРИВИЧНО ПРАВНЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ.....	56
3.2.1. Поступање у случају нелегалног складиштења опасног отпада.....	56
3.2.1.1. Случај опасног отпада у Панчеву.....	56

3.2.2. Непоступање по налогу инспектора за заштиту животне средине.....	60
3.2.2.1. Увод.....	60
3.3. ПРИМЕНА ЗАКОНА О ОДГОВОРНОСТИ ПРАВНИХ ЛИЦА ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА У ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ - ДОБАР ПРИМЕР ИЗ ПРАКСЕ.	68
3.3.1. Увод.....	68
3.3.2. Пример добре праксе примене Закон о одговорности правних лица за кривична дела на примеру нелегалног складиштења опасног отпада.	68
3.3.2.1. Откривање опасног отпада и обезбеђење доказа.	68
3.2.3.2. Поступак пред судом и одлуке суда.	69
3.4. ПРИМЕРИ ИЗ ПРАКСЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ КРОЗ ПРИВРЕДНО КАЗНЕНИ ПОСТУПАК.....	70
3.4.1. Увод.....	70
3.4.1.1. Подношење пријаве за привредни преступ и поступање тужиоца по пријави.....	70
3.4.1.2. Поступање јавног тужиоца пред Привредним судом.	71
3.4.1.3. Кажњавање у случајевима привредних преступа.....	72
3.4.2. Пример поступања у поступку привредног преступа за нелегално поступање са опасним отпадом.	73
3.4.2.1. Увод.....	73
3.4.2.2. Подношење пријаве за привредни преступ и сакупљање доказа.....	74
3.4.2.3. Поступање тужиоца по наведеној пријави пред Привредним судом.....	74
3.4.2.4. Одлука суда.....	76
3.5. ПРИМЕР ПОСТУПАЊА ЈАВНОГ ТУЖИОЦА У ПРЕКРШАЈНОЈ ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ.	76
3.5.1 Увод.....	76
3.5.2. Поступање јавног тужиоца у прекршајним поступцима – пример из праксе.....	77
4. ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ.....	79
4.1. Унапређење законодавног оквира.....	81
4.1.1. Процесуирање кривичних дела и обезбеђење доказа и поступања са доказима током поступка.	82
4.2. Унапређење институционалног оквира.....	85
4.3. Предлози.....	85
4.3.1. Поступање у оквирима постојећих законских решења.....	85
4.3.2. Институционалне реформе са кадровским решењима.....	86
4.3.3. Значајнија сарадња са цивилним сектором и могућност њиховог деловања	88
4.3.4. Сарадња са медијима.....	90
4.3.5. Поступање код заштите посебно заштићених животињских врста.....	91
АНЕКС 1 Примери добре праксе – кривична пријава.	93
АНЕКС 2 Примери добре праксе – пријава за покретање поступка за учињен привредни преступ.....	101

1. НАДЛЕЖНОСТ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА У ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Бранислава Вучковић, заменик апелационог јавног тужиоца у Новом Саду

Законодавни и институционални оквир у систему заштите животне средине

Екологија је научна дисциплина која проучава односе живих бића према живој и неживој природи¹. Термин потиче од грчких речи *oikos* што значи станиште и *logos* што значи наука. Први је овај термин употребио немачки биолог Ернест Хекел 1866. године. Животна средина се означава као скуп „физичких, социјалних и културних фактора и услова који утичу на постојање или развој организама или скуп организама“². Животну средину, која је основни и подразумевајући хабитат за све живе врсте било је неопходно уредити и регулисати како би иста остала окружење које свим живим бићима нуди опстанак, и у том циљу је заштитити. Чињеница да је животна средина угрожена и да је треба законском регулативом заштитити се јавља већ у првим годинама XX века, и то не кроз једну посебну грану права, већ као скуп правних норми регулисаних кроз различите гране права, а као посебна грана права прво еколошко право се развија током седамдесетих година XX века.³ У току развитка правних норми које регулишу животну средину и однос човека према њој, свакако као јединке која је највише и угрожава и на којој и стоји обавеза да је заштити, дошло је до дистинкције између еколошког права и права животне средине. У разликовању ова два права се пошло пре свега од разлике у појму екологије и животне средине, и у том смислу еколошко право је свакако шири појам од права животне средине.⁴ Еколошко право дефинишемо као систем правних норми којим се регулише и усмерава утицај човека на његово природно окружење са циљем заштите животне средине и одржавање еколошке равнотеже.⁵ Израз право „животне средине“ није супростављено „еколошком праву“, а само право „животне средине“ би представљало скуп правних норми националног и међународног карактера којим се регулишу сви аспекти човековог постојања одређеном природном окружењу које обухвата ваздух, воду, тло, флору и екосистем, као и сви релевантни аспекти људског деловања на природно окружење, а посебно облици заштите тог окружења пре свега од људских деструктивних активности, али такође и од било каквих других облика нарушавања природног окружења, које у неким ситуацијама може наступити независно од људског деловања.⁶

¹ <https://slidetodoc.com/ekologija-prof-dr-bojka-bлагоjevi-definicija-i-predmet/>

² С. Лилић (у сарадњи са М. Дреновак), Еколошко право, „Правни факултет у Београду, Београд, 20210. године.

³ Проф др. Мирјана Дреновак Ивановић, Практикум о примени еколошког права-студије случаја, Београд, 2020. године.

⁴ С. Лилић (у сарадњи са М. Дреновак), Еколошко право, „Правни факултет у Београду, Београд, 20210. године

⁵ С. Лилић, Еколошко право, Београд, 2014, 19.

⁶ Проф. Др. Милан Шкулић, Приручник за заштиту животне средине, Група аутора, 2011. година.

Појам животне средине се данас широко употребљава и не постоји општа сагласност шта овај појам све обухвата. Тако да постоји шире и уже схватање. Шире схватање заступа Група експерата UNEP-а (United Nation Environmental Program), и по томе животна средина „подразумева биотичке и не-биотичке компоненте, укључујући ваздух, воду, тло, флору и екосистем који је створен њиховом интеракцијом и може такође укључити културно наслеђе, особине пејзажа и комфорну животну средину“, док према ужем схватању које је садржано у Штокхолмска декларација из 1972. године, животна средина „даје човеку физичку одрживост и пружа му могућност за интелектуални, морални, социјални и духовни напредак.“⁷

У свакодневном животу када мислимо о животној средини прво је да овај појам поистовећујемо са правом на живот, здравље, односно несметано дисање, кретање и слободно мишљење, те све то везујемо за дом, посао, односно за простор у којем битишемо. Како су човеку својствена уска сагледавања, таква су му и дела тако да заштиту сводимо уско, само на свој посед, не обазирјући се да не може наше „двориште“ остати чисто уколико није чисто и код комшије, тако да је наше понашање довело до тога да погоршавамо и уништавамо све чега се дохватимо, а тиме и своје здравље, јер чишћењем „ђубрета из свог дворишта“, а „бацањем код комшије“, не решавамо проблем. Такво уско посматрање „да је битан само човек“ на овој планети, доводи до полаког и сугурног уништења и самог човека.

Како је свет пун различитих организама тако је и свест човека, код некога на већем ступњу развоја и свесности, па је, последних педесет година, почело сагледавање и укључивање шире друштвене заједнице у разумевање да је здрава животна средина шира од нашег поимања, јер здрава животна средина представља добро читаве планете, свих њених живих и будућих врста, а загађење ваздуха, земље, воде, глобално отопљавање, оштећење озонског омотача, нуклеарни удеси и отпад као и истребљење животињских и биљних врста наметнули су потребу одређења држава према здравој животној средини унутар њих самих доношењем својих правила, а и поштовањем правила других држава као и стварањем заједничких права и обавеза.⁸

Тако да се у систему дефинисања појма, карактеристика и заштите животне средине правилно одредити се за шире прихватање појма животне средине, јер је у данашњем свету скоро немогуће, односно, правилније је рећи да постојање чисте или нетакнуте животне средине је утопија. Човек је раширио своје деловање по свим сферама свог живота и прилагодио својим потребама биљни и животињски свет, као и значајне елементе који утичу на његов живот у погледу развоја, воду, земљу као и ваздух тако да се таквим човековим деловањем модификује животне средине људским потребама што има за производ поред зацртаног циља и извесне нуспроизоде као што су опасности или конкретне штетне последице на живот и здравље људи, друга жива бића, екосистеме, такође може реметити, кроз закониту употребу природних ресурса, природну средину за живот и производњу на одређеном подручју.

⁷ Приручник за животну средину, међународна правна заштита животне средине проф. др. М. Шкулићи др.

⁸ Практикум о примени еколошког права, улога јавног тужиоца у систему заштите животне средине са посебним освртом на привредне преступе др. и Б. Вучковић

Свако деловање човека било законито или не мора да буде регулисано тако да доводи до појма права животне средине које се назива Еколошким правом које садржи правне норме које се односе на заштиту животне средине а које су изделене и садржане су у бројним изворима, а скуп правних прописа националног и међународног, грађанског или кривичног карактера регулише све аспекте заштите човековог постојања у одређеном природном окружењу које обухвата ваздух, воду, земљу, биљни и животињски свет и веома су значајни за поступање и деловање јавног тужилаштва у оквиру својих надлежности у систему заштите животне средине.

Као и у другим државама, са технолошким и привредним развојем наше земље, сазрело је схватање да је животна средина угрожена деловањем човека, те је успостављена законска регулатива, те је први пут у кривичном законодавству тадашње СР Србије било уврштено кривично дело – загађивање животне средине чл. 133 КЗС⁹, мада у оквиру групе кривичних дела против здравља људи и човекове средине. Ово из разлога што се животна средина тада доводила у везу углавном са здрављем људи, али временом се дошло до тога да је животну средину потребно заштити као посебни, самостални објекат заштите јер није повезана само са здрављем људи већ и са очувањем свих живих бића, ваздуха, воде и тла као неопходним за опстанак планете.

Данас је право на здраву животну средину и њена заштита загарантовано најпре кроз Устав Републике Србије као највиши правни акт, као и кроз кривично законодавство и низ секторских закона као и кроз много подзаконских аката, али и кроз имплементацију међународних аката. Регуллатива у овој области је заиста сложена и често је тешко снаћи се у тој „шуми“ прописа, што захтева извесну специјализацију за правилно поступање. Овде ћу поменути само неке најважније без посебне анализе садржине тих аката.

Устав Републике Србије у члану 74 дефинише да свако има право на здраву животну средину, те да свако има право на благовремено и потпуно обавештавање о стању животне средине.¹⁰ Овде се учача начелна опредељеност државе да обезбеди здраву животну средину свима који живе на територији Републике Србије, а право на активно информисање јавности о стању животне средине додаато је загарантовано чл. 51 Устава који гарантује право на истинито, потпуно и благовремено обавештавање о питањима од јавног значаја, јер се истим чланом утврђује обавеза носиоца јавних власти да омогуће приступ еколошким информацијама. С тим у вези је и усвајање Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине (Архуска конвенција), која је од стране народне скупштине Републике Србије ратификована 12. маја 2009. године.¹¹ Еколошко право, као и право животне средине је регулисано кроз материју кривичног права, привредног права, прекршајног права, управног права и грађанског права и гледајући на тај начин рекло би се да је животна средина област која ужива највећу заштиту и најбоље је „чувана“, али да то није тако доказује пракса.

⁹ „Сл.гласник СРС“ бр. 20/77...21/90. Маја

¹⁰ Устав РС („Сл. гласник РС“ бр. 98/2006)

¹¹ „Сл. гласник РС- Међународни уговори“ бр.38/09

Полазећи од основне улоге јавног тужиоца, а то је, првенствено гоњење учинилаца кривичних дела, животна средина добија заштиту кроз кривично право, као и привредно казниено и прекршајно право. Стога су најзначајнији закони које у заштити животне средине примењује јавни тужилац а то су Кривични законик¹², Законик о кривичном поступку¹³, Закон о одговорности правних лица за кривична дела¹⁴, Закон о привредним преступима¹⁵, Закона о прекршајима¹⁶, али и многи секторски закони као што су Закон о заштити животне средине, Закон о процени уитцаја на животну средину, Закон о управљању отпадом, Закон о заштити ваздуха, Закон о заштити од јонизирајућега зрачења и о нуклеарној сугурности, Закон о заштити од нејонизирајућега зрачења, Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда, Закон о забрани развоја, производње, складиштења и употребе хемијског оружја, Закон о амбалажи и амбалажном отпаду, Закон о заштити природе, Закон о заштити од буке у животној средини, Закон о хемикалијама, Закон о биоцидним производима.¹⁷ У посебну групу закона спадају и Закон о пољопривредном земљишту¹⁸, Закон о дивљачи и ловству¹⁹, Закон о рибарству²⁰ и други.

Да би се боље разумела улога тужиоца у кривичноправној заштити животне средине потребно је анализирати нормативни и институционални оквир.

1.1. Нормативни оквир

1.1.1. Национално право у области животне средине

Устав Републике Србије²¹ у више својих чланова успоставља права, обавезе и одговорности физичким и правним лицима, међу којима и обавезе управног апарата на заштиту животне средине. Тако да домаћи законодавац, поштујући развој свеукупног права, у Уставу јасно поручује да свако има право на здраву животну средину (чл.74 ст.1), одговорност свих за заштиту животне средине (чл. 74 ст.2) и ствара обавезу свих на очување животне средине (чл.74 ст.3.), потом са чл. 87 ст. 1 је јасно да су добра од општег интереса у државној својини, а чл. 97 уређује и обезбеђује заштиту еколошких вредности, па тако преко својих органа, уређује и обезбеђује: одрживи развој, систем заштите и унапређења животне средине; као и заштиту и унапређивање биљног и животињског света, производњу, промет и превоз оружја,

¹² Сл. гласник РС“ 85/2005. . 35/2019

¹³ Сл. гласник РС“ бр.72/11. 37/19

¹⁴ Сл. гласник РС“ бр. 97/08

¹⁵ „Сл. гласник СФРЈ“ бр.4/77

¹⁶ „Сл. гласник РС“ бр. 65/13... 91/19

¹⁷ „Сл. гласник РС“ бр.36/09 и 88/10

¹⁸ „Сл.гласник РС“ бр. 62/06 и 65/08

¹⁹ „Сл. гласник РС“ бр. 18/10,

²⁰ „Сл. гласник РС“ бр. 35/94,38/94 и 101/05

²¹ „Сл. Гласник“бр. 98/2006

отровних и запаљивих, експлозивних, радиоактивних и других опасних материја (тачка 9), прописује обавезу Републике Србије да успостави организацију и коришћење простора (што неоспорно значи да када је организација и коришћење неопходна за адекватан третман и заштиту животне средине) успоставља обавезу Републике у погледу финансирања послова из области дужности Републике Србије, утврђених Уставом и законом – а што се односе и на заштиту елемената животне средине, као и функционисање система који су томе намењени (тачка 15), као и да обезбеђује организацију, надлежност и рад републичких органа, оних којима је основни задатак заштита елемената животне средине, односно ње као целине, при том успостављајући јасан хијерархијски однос између ових елемената државног апарата (тачка 16).

Чланом 88 Устава гарантује се слободно коришћење и располагање пољопривредним, шумским и грађевинским земљиштем у приватној својини, а то се може ограничити, а и прописати услови уколико би неко супротно понашање нанело штету животној средини, јер је свако дужан да чува природне реткости као и добра од општег интереса (чл.89). Члан 99 Устава такође доприноси заштити животне средине јер је ст.4. овог члана прецизно успостављено правило да у Републици Србији важе само они међународни уговори који јесу од стране Скупштине потврђени (ратификовани), што значи и међународни уговори који припадају категорији еколошки оријентисаних правила, а ст.7 се јасно прописује да се основна правна питања регулишу законима донетим од стране Народне Скупштине Републике Србије, а ту се налазе и закони који се тичу заштите права на здраву животну средину које предлаже Влада као носилац извршне власти (чл.122, 123 тач. 4), потом ст.10, прецизира да просторни план усваја Народна Скупштина Републике Србије, а који је од великог економског али и еколошког значаја; и ст.11, којим је прописан поступак усвајања буџета и завршних рачуна, који се морају формирати и за рад државне организације и других субјеката права, којима би се поверили задаци и послови заштите животне средине.

Потом устав у чл. 183 даје Аутономној покрајини да у оквиру питања која имају покрајински значај у областима просторног планирања и развоја (ст.1), пољопривреде, водопривреде, шумарства, лова, риболова....заштите животне средине, индустрије и занатства, друмског, речног и железничког саобраћаја и уређивања путева. (ст. 2)....а ст. 3. здравствене и социјалне заштите и јавног информисања на покрајинском нивоу. Члан 190 Устав Републике Србије, успоставља и дефинише права и обавезе јединица локалне самоуправе, при том, неке од ових обавеза, као она из става 1, о обављању комуналних делатности, уколико се добро обављају, доприносе заштити животне средине, док томе супротно понашање доприноси оптерећењу, па тиме и загађењу животне средине; исто важи и за став 2 који успоставља право и обавезу уређења и коришћења грађевинског земљишта; а став 6 јасно успоставља обавезу локалне самоуправе да се стара о заштити и унапређењу елемената животне средине; док став 7, пружа заштиту пољопривредном земљишту, што је једно од основних - стратешких добара животне средине.

Члан 195 став 1. Устава прописује да сви подзаконски општи акти морају бити у складу са законом, а то се односи и на оне који се баве заштитом животне средине, или могу бити од утицаја на њу.²²

Устав Републике Србије даје основе да се прихвате и уграде, у домаће законодавство, елементи међународног права (чл.16) тако да закони и други општи акти не смеју бити у супротности са потврђеним међународним уговорима и опште прихваћеним правилима међународног права (чл.194 ст.4), иако Устав ово прокламује, суд (чл. 145 ст. 2) не може непосредно да примени међународно кривично право садржано у општеприхваћеном правилу међународног права, јер се судске одлуке заснивају на Уставу, закону, потврђеном међународном уговору и пропису донетом на основу закона,²³ али свакако је значајно да домаћи органи прате праксу Европског суда за људска права.

Устав даје законодавне и институционалне оквире за заштиту животне средине.

1.1.1.1. Права којима се штити животна средина

У борби против различитих врста и степена угрожавања животне средине укључене су различите гране права од **грађанског, управног и казненог права**.

Када се говори о казненом праву треба поћи од тога да је оно сложена грана права, коју, чине: **кривично право; право привредних преступа и прекршајно право**.

Ова права имају разлике али и сличности. Заједничка им је карактеристика прописивање санкција за, правом прецизно дефинисана, недозвољена понашања субјеката права, те када је упитању заштита животне средине (еколошко право), кажњавају се физичка и правна лица уколико својим чињењем или нечињењем повреду животну средину, односно учине еколошки криминал, који се тек у последњих неколико деценија у стручној и научној јавности признаје као веома опасан облик криминалитета и који ће, уколико се не спречава предузимањем свих расположивих превентивних и репресивних мера, постати озбиљан фактор ризика за свако друштво са дугорочним последицама.²⁴

Животном средином се бави наука која се назива екологија и која својим одредбама пружа материјално-правни основ да се нормама казненог права пружа заштита, односно инкриминише се и санкционише понашање које је супротно материјалним одредбама еколошког карактера и то за све три врсте инкриминација: кривичних дела, привредних преступа (односно, кривичних дела правних лица), и прекршаја, намењених заштити вредности екологије, а самим тим, највећим бројем ових норми, врши се и заштита здравља, телесног интегритета и живота човека.

²² Устав републике Србије „Сл. Гласник” бр. 98/2006

²³ Приручник за животну средину, међународна правна заштита животне средине проф.др. М. Шкулић и др.

²⁴ Практикум о примени еколошког права, улога јавног тужиоца у систему заштите животне средине са посебним освртом на привредне преступе др. и Б. Вучковић

Кривично право представља скуп законских прописа којима се одређује која понашања човека ће бити квалификована као кривична дела и које се кривичне санкције, и под којим условима, могу изрећи учиниоцима тих дела, а у циљу сузбијања криминалитета и оно несумњиво даје свој допринос у борби против угрожавања животне средине, наравно када се ради о најтежим облицима угрожавања које је законодавац препознао и предвидео у кривичном законодавству као кривична дела против животне средине, мада постоје кривична дела која су повезана као што су кривична дела против здравља људи, кривична дела против привреде, кривична дела против опште сигурности и др.(нпр. грађење без грађевинске дозволе, кривично дело пореске утаје код неплаћања накнаде на производе који после употребе постају посебни токови отпада), у нашем кривичном законодавству, од 01.01.2006. године, први пут су на једном месту сврстана сва кривична дела која имају за циљ заштиту животне средине, тако да се сада, кривичним делима против животне средине, не штите класична људска права (живот, здравље и имовина), већ самостално добро - животна средина, односно право човека на очувану животну средину.²⁵

По дефиницији најважнији од наведена три права (кривично, привредни преступи и прекршаји) је кривично право, због величине опасности коју у себи носе кривична дела. Доскоро за кривична дела су само могла бити одговорна физичка лица али Народна Скупштина Републике Србије усвојила је 23.10.2008. године **Закон о одговорности правних лица**²⁶, тако да су правна лица постала одговорна и за кривична дела, а не само за прекршаје и привредне преступе, односно не само за дела која су по својој природи знатно лакша од кривичних дела. За сва ова дела основ одговорности правних лица, је исти јер правно лице одговара за скривене радње физичког лица, које у њему има својство одговорног лица, и води се јединствени поступак према правном и одговорном лицу али са могућим изузецима. Такође у свим овим делима из круга правних лица, која могу да одговарају изузети су Република Србија, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе, односно државни органи и органи аутономне покрајине, јединице локалне самоуправе као и друга правна лица, која врше јавна овлашћења.

Увођењем одговорности правног лица и за кривично дело, може се рећи да ове три врсте инкриминисаног понашања међусобно се разликују по два елемента и то да привредни преступи као и кривична дела правних лица, су деликти исказани привредном активношћу субјеката, док прекршаји могу бити почињени и било којом другом врстом радње (привредном или непривредном), као и тежином угрожавања или повреде заштићеног добра, а што се огледа у већем степену друштвене опасности или штетности дела по друштво, а самим тим и за појединца, које је код привредних престапа мања, а код прекршаја далеко мања у односу на заштиту човека и других основних друштвених вредности која представљају основ и границе за одређивање кривичних дела, прописивање кривичних санкција и њихову примену, у мери у којој

²⁵ Практикум о примени еколошког права, улога јавног тужиоца у систему заштите животне средине са посебним освртом на привредне преступе др. и Б. Вучковић

²⁶ „Службеном гласнику РС“ 97/08

је то нужно за сузбијање тих дела. Разлика постоји и код законом предвиђених казни као и предвиђених мера (заштитним или мерама безбедности), са мањим и већим разликама као и у погледу застарелости гоњења и др. правних института значајних за разликовање ове три гране казненог права.

Код кривичних дела против животне средине гоњење се предузима по службеној дужности, тј поступке покреће надлежни јавни тужилац, у пракси је то случај и код привредних преступа јер иако постоји могућност да се преузме поступак од стране оштећеног који је истакао одштетни захтев, то је остало у домену теорије, а код прекршаја јавном тужиоцу подношење захтева за покретање прекршајног поступка стоји као могућност с обзиром на то да је то у надлежности и других државних органа.

У нашем Кривичном законнику у глави 24 (члан 260-277) прописано је 18 кривичних дела против животне средине и то:

Загађење животне средине, Непредузимање мера заштите животне средине, Противправна изградња и стављање у погон објеката и постројења која загађују животну средину, Оштећење објеката и уређаја за заштиту животне средине, Оштећење животне средине, Уништење, оштећење, изношење у иностранство и уношење у Србију заштићеног природног добра, Уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја, Недозвољена изградња нуклеарних постројења, Повреда права на информисање о стању животне средине, Убијање и злостављање животиња, Преношење заразних болести код животиња и биљака, Несавесно пружање ветеринарске помоћи, Производња штетних средстава за лечење животиња, Загађивање хране и воде за исхрану, односно напајање животиња, Пустошење шума, Шумска крађа, Незаконит лов и Незаконит риболов.

1.1.2. Међународно право у области животне средине

1.1.2.1. Уједињене Нације

Значајна улога у развоју еколошког права припада и организацијама Уједињених нација Савета Европе и заједнице Европске уније са идејом стварања заједничких правила на ужем и ширем плану иако то није било у почетку њиховог стварања јер су тада „приоритет имала политичка и економска права, на уштрб права на здраву животну средину и осталих, не мање значајних, права како за појединца тако и за колективитете.“²⁷

Иако је заинтересованост за животну средину постојала тако да су се стварали оквири, те самим тим прва генерација права је значајна, у односу на другу и трећу генерацију, у погледу одлука и праксе али ипак у другој генерацији права то се

---

²⁷ Заштита животне средине у законодавству и пракси Др Мирјана Дреновак-Ивановић и Сретен Ђорђевић

увршћује у категорију појединачних права и то право на адекватан животни стандард, на одговарајућу исхрану, на здравље и многа друга. Међутим, може се рећи да је тек са трећом генерацијом права, право на животну средину се значајно развија и то као појединачно солидарно право. Значи било је потребно буђење свести за значај екологије, односно „да без здраве животне средине не могу бити остварена ни остала људска права“.²⁸

На нивоу Уједињених Нација право на животну средину до данас није конституисано као посебно људско право, и једини документи на почетку који су дефинисали „овај појам на изричит начин јесу Афричка повеља о људским и маљинским правима предвиђа да је носилац права колективитет, а Протокол уз Америчку Конвенцију појединац (1988. године).

Године 1972. године на глобалној конференцији једна од тема је била животна средина, а те године у Паризу, донета је и Одлука о формирању заједничке еколошке политике.

Потом су Уједињене Нације донеле Декларацију о човековој средини у Штокхолму, као и друге докуменате у вези са екологијом. Значајно је поменути Бечку конвенцију о заштити озонског омотача, као и формирање посебног тела - Организација за заштиту животне средине УНЕП из 1972. године. Ово све је подигло проширење свести о потреби заштите животне средине и значајно утицало да се, од стране организација и друштава, успоставе правила међународног права, а што се пресликавало и на национална законодавства.

Такође, значај за развој еколошког права имају бројни уговори (билатерални и мултилатерални). Треба поменути да су Америка и Канада основале америчко-канадску комисију за решавање питања у вези са прекограничним загађењем. Међутим и даље и поред регулисања и постојања докумената право на здраву животну средину која се јемчи свима је и даље тема препирки односно, није препознато као посебно људско право, тј. непостоје прецизни правни стандарди међутим, али то је област којој све државе треба саме да теже.²⁹

Европски суд у Луксембургу, примењујући Уговор Европске Уније из Мастрихта установио је да је право на здраву животну средину, индивидуално право, тј. праву које припада појединцу.

---

²⁸ Заштита животне средине у законодавству и пракси, Др Мирјана Дреновак-Ивановић и Сретен Ђорђевић, видети шире објашњење аката УН у уџбенику Правни инструменти еколошке заштите (грађанскоправна икривичноправна заштита) Др. Мирјана Дреновак-Ивић, Сретен Ђорђевић, Синиша Важић

²⁹ Заштита животне средине у законодавству и пракси, Др Мирјана Дреновак-Ивановић и Сретен Ђорђевић

1.1.2.2. Европска унија

Када је настајала Европска заједница за угал и челик, као и код настајања Уједињених нација фокус није била животна средина, али је касније формирањем Комитета на нивоу Европског парламента, Савет за животну средину као и Европска агенција за животну средину, почиње активност Европске уније за еколошко право, формирајући извесну економску политику кроз „акциони програм, формулисање значајних принципа, али и увођење финансирања еколошке политике кроз програм „живот,, који је намењен државама чланицама, али и државама које се граниче са државама чланицама Европске Уније, а који данас обухвата три групе пројеката који се односе на имплементацију легислативе, нових технологија и помоћ државама које се граниче са државама чланицама Европске уније“. Значајно за рад органа Европске уније јесте да су норме о животnoj средини садржане у Уговору о ЕУ18, где је предвиђено да државе које предњаче у развоју животне средине треба да је заштите и више него што предвиђају оквири европског права, како би то подстакло државе да повећају националне стандарде и обезбеде пружање веће заштите у области заштите животне средине и то веће стандарде него што сам уговор предвиђа.³⁰

1.1.2.3. Савет Европе

Савет Европе установљен је после Другог светског рата, Лондонским уговором 1949. године са седиштем у Стразбуру као прва међународна организација на територији Европе у циљу проналажења заједничких начела и основних вредности земаља чланица, како би се развила и очувала људска права и основне слободе кроз заједничким деловањем у економској, социјалној, културној, научној, правној и административној сфери. Ово све се спроводи преко органа и то Комитета министара, Парламентарне скупштине, Европског суда за људска права, Конгреса локалних и регионалних власти и Секретаријата Савета Европе.³¹

Сви органи Савета Европе су значајни за спровођење политике ове организације, али у овом раду ћу се више бавити **Европским судом за људска права и Европском конвенцијом о заштити људских права**.

Европским судом за људска права који је установљен Европском конвенцијом о заштити људских права и основних слобода као стални орган са седиштем у Стразбуру 1959. године, а од 1998 је у сталном заседању представља гаранцију поштовања обавеза из ове Конвенције и протокола уз њу.

---

³⁰ Заштита животне средине у законодавству и пракси, Др Мирјана Дреновак-Ивановић и Сретен Ђорђевић

³¹ Правни инструменти еколошке заштите (грађанскоправна икривичноправна заштита), Др.Мирјана Дреновак-Ивић, Сретен Ђорђевић, Сениша Важић

Европска конвенција о људским правима у првом делу нормира 17 чланова и ниједан директно не предвиђа право на животну средину, и у почетку је Европски суд за људска права уско примењивао исту и заузимао став да право на здраву животну средину није једно од права загарантованих Конвенцијом, односно да право на здраву животну средину или право на живот у здоровој животној средини није препознато као основно људско право. Међутим, временом се мења став суда и спорове у вези са животном средином, почиње да разматра шире и позива се на заштиту других људских права и слобода које предвиђа Конвенција, и то право на живот, право на правично суђење и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, право на приватан и породичан живот, право на слободу изражавања, право на слободно уживање имовине као и Протокол 1 уз Европску Конвенцију. Тако да сада Европски суд за људска права пружа заштиту права на здраву животну средину констатујући повреду важећих националних прописа у области заштите животне средине што води повреди основних људских права и слобода гарантованих Европском конвенцијом о заштити људских права и слобода.³² Значајно је да домаћи органи прате праксу Европског суда и да поштују процедуру, а Конвенцијом је установљен надзор над спровођењем пресуда што све представља један користан инструмент за постизање циља, односно за спровођење обавезујућег дела пресуде. (**Примере повреде** чл. 2 права на живот, видети у случају *Oneryildiz v. Turkey*, повреду чл. 2. и чл. 8 – право на поштовање приватног и породичног живота, видети у случају *Taskin and others v. Turkey*, повреду чл. 6 Конвенције, видети у случају *Okay v. Turkey*, повреду чл. 8 права на поштовање приватног и породичног живота, видети у случају *Lopez Ostra v. Spain*, као и супротан став у предмету *Hatton and others v. United Kingdom* повреда чл. 10 – слобода изражавања видети у случају *Tarsasag a Szabadsagjogokert v. Hungary*, повреда чл. 13 – право на делотворан правни лек, видети у случају *Powell and Rayaner v. United Kingdom* и право на животну средину третирао се и као права на заштиту имовине предвиђене чл. 1 Протокола уз Конвенцију, видети у случају *Pine Valley Developments v. Ireland*)³³

Значајна конвенција која штити животну средину и које је Србија ратификовала је Конвенција о очувању дивље флоре и фауне и природних станишта (1982)³⁴ и Европска конвенција о пределу (2004)³⁵, док Конвенција о грађанскоправној одговорности за штете настале услед активности опасних по животну средину (1993) и Конвенција о кривичноправној заштити животне средине (1998) су усвојене али нису потписане од земаља чланица тако да нису ступиле на правну снагу.³⁶

³² Правни инструменти еколошке заштите (грађанскоправна и кривичноправна заштита) Др. Мирјана Дреновак-Ивић, Сретен Ђорђевић, Синиша Важић

³³ Кратки опис видети у ПРИЛОГУ

³⁴ Закон о потврђивању Конвенције о очувању дивље флоре и фауне и природних станишта, Службени гласник РС – Међународни уговори, бр. 102/07

³⁵ Закон о потврђивању Европске конвенције о пределу, Службени гласник РС - Међународни уговори, бр. 4/11.

³⁶ Детаљнији приказ аката значајних за заштиту животне средине донетих од стране Уједињених нација Савета Европе и заједнице Европске уније може се погледати у уџбенику Правни инструменти еколошке заштите (грађанскоправна и кривичноправна заштита) групе аутора, Др. Мирјане Дреновак-Ивић, Сретена Ђорђевића и Синише Важића.

1.1.3. Секторски закони у области животне средине

Материја **еколошког права** у Републици Србији регулисана је великим бројем закона и подзаконских аката (уредбе, правилници, стратегије и одлуке, као и остали закони), те је значајно напоменути да је у мају 2009. године усвојен системски Закон о заштити животне средине (измене и допуне закона из 2004. год.), а у периоду од 2009-10. године и сет еколошких закона (15 закона из области заштите животне средине), који су се, до сад, више пута допуњавали.

Ови системски закони се деле на опште и посебне, тако да у **опште** спадају Закон о заштити животне средине, о процени утицаја на животну средину, о стратешкој процени утицаја на животну средину, о интегрисаном спречавању контроли загађења животне средине, а у **посебне** Закон о заштити ваздуха, о заштити од нејонизујућег зрачења, о заштити од јонизујућег зрачења и о нуклеарној сигурности, о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда, о забрани развоја, производње, складиштења и употребе хемијског оружја, о амбалажи и амбалажном отпаду, о заштити природе, о управљању отпадом, о заштити од буке у животној средини, о хемикалијама, о биоцидним производима, о метеоролошкој и хидролошкој области, о националним парковима, о пољопривредном земљишту, о геолошким истраживањима, о риболовству, о дивљачи ловству, о заштити животиња од заразних болести које угрожава целу земљу, о заштити биља од болести и штеточина, о здравственој исправности животних намерница и предметима опште употребе, о контроли квалитета пољопривредних и прехранбених производа у спољнотрговинском промету и др.

Карактеристика свих ових закона је да предвиђају казнене одредбе у областима прекршаја и привредних преступа, међутим постоје посебни закони који прописују кривична дела из области заштите животне средине тако да **Закон о водама**³⁷ у чл.209 прописује кривично дело Неовлашћено пуњење и коришћење акумулације, „Ко без водне дозволе врши пуњење акумулације или користи воде из акумулације и тиме изазове опасност по живот или здравље људи или имовину, казниће се за кривично дело затвором од шест месеци до пет година”, а у чл.210 Оштећења при експлоатацији речних наноса, „Ко експлоатацијом речног наноса из корита водотока оштети корито, обале и регулационе објекте, казниће се за кривично дело затвором од шест месеци до пет година или новчаном казном. За кривично дело из става 1. овог члана учиниоцу ће се поред прописане казне одузети и предмет извршења кривичног дела”. **Закон о рударству и геолошким истраживањима**³⁸ у члану 177 предвиђа да ко организује или учествује у спровођењу штрајка у јамским просторијама или другим објектима и просторијама из члана 155. став 2. овог закона казниће се затвором од једне до пет година, члан 178 предвиђа да ко у јаму са метаном или другим запаљивим гасом или опасном угљеном прашином или у објекат на нафтном и гасном пољу унесе лако запаљиву материју или друге ствари чије је уношење у такву јаму, односно

³⁷ “Сл. гласник РС”, бр. 30/2010, 93/2012, 101/2016, 95/2018 и 95/2018 - др. закон

³⁸ „Службеном гласнику РС”, бр. 101/2015 и 95/2018 - други закон. 40/2021

објекат забрањено (члан 135. став 1), казниће се затвором од једне до пет година. Предвиђено је кажњавање за покушај, а за нехат учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до једне године. Члан 179 предвиђа да ко се, улазећи по било ком основу у магацин, складиште или спремиште експлозивних средстава, не придржава прописаних мера безбедности и здравља на раду (члан 135. став 3), казниће се затвором од једне до пет година. **Закон о здрављу биља**³⁹ у члану 95 предвиђа кривично дело које гласи „Ко противно прописима о забрани уношења и ширења штетних организама или увоза биља, биљних производа и прописаних објеката исте унесе, шири или увезе у Републику Србију или заштићено подручје казниће се за кривично дело затвором до једне године”. **Закон о средствима за заштиту биља**⁴⁰ у члану 78 предвиђа кажњавање за лице које произведе, стави у промет или примени нерегистровано средство за заштиту биља или активну супстанцу, односно основну супстанцу која није уписана у Листу одобрених супстанци, односно произведе, стави у промет или примени средство за заштиту биља за које постоји забрана производње, стављања у промет или примене и тиме проузрокује штетне последице по здравље људи или животну средину, казниће се затвором до једне године. Ако је услед дела из става 1. овог члана наступила знатна штета, учинилац ће се казнити затвором до три године. Ако је дело из става 1. овог члана учињено из нехата, учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до једне године. **Закон о генетички модификованим организмима**⁴¹ у члану 45 предвиђа кривично дело за „Ко противно одредбама овог закона започне да употребљава ГМО и производ од ГМО у затвореним системима, намерно уводи у животну средину, ставља у промет, гаји у комерцијалне сврхе или одлаже у животну средину и тиме проузрокује штетне последице по здравље људи и животну средину, казниће се за кривично дело затвором до три године”.

1.2. Институционални оквир

1.2.1. Јавно тужилаштво

Устав Републике Србије⁴² чланом 156 предвиђа да Јавно тужилаштво врши своју функцију на основу Устава, закона, потврђеног међународног уговора и прописа донетог на основу закона и као самосталан државни орган гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела и предузима мере за заштиту уставности и законитости, а то чини и у систему заштите животне средине.

Уставни положај јавног тужилаштва се разрађује многобројним Законима, па тако **Закон о јавном тужилаштву**⁴³ уређује, између осталог, организацију и надлежност јавних тужилаштава. Тако по члану 2 овог закона, Јавно тужилаштво је самостални

³⁹ “Сл. гласник РС”, бр. 41/2009 и 17/2019

⁴⁰ “Сл. гласник РС”, бр. 41/2009 и 17/2019

⁴¹ “Сл. гласник РС”, бр. 41/2009

⁴² Устав републике Србије „Сл. Гласник” бр. 98/2006

⁴³ „Сл. гласник РС“, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 - др. закон, 101/2011, 38/2012 - одлука УС, 121/2012, 101/2013, 111/2014 - одлука УС, 117/2014, 106/2015 и 63/2016 - одлука УС

државни орган који гони учиниоце кривичних дела и других кажњивих дела и предузима мере за заштиту уставности и законитости, а члан 3 одређује оснивање организације тако да је Републичко јавно тужилаштво највише јавно тужилаштво у Републици Србији, а оснивање, седишта и подручја других јавних тужилаштава уређују се законом. Чланом 14 регулише да се стварна надлежност јавног тужилаштва одређује у складу са одредбама закона које важе за утврђивање стварне надлежности суда, осим када законом није другачије одређено, а месна надлежност (члан 15) се одређује у складу са законом којим се уређују седишта и подручја јавних тужилаштава, док члан 16 говори да је нижи јавни тужилац подређен непосредно вишем јавном тужиоцу, а ниже јавно тужилаштво непосредно вишем јавном тужилаштву, те да је Основно јавно тужилаштво ниже у односу на Више јавно тужилаштво, а оно је ниже у односу на Апелационо јавно тужилаштво. Јавно тужилаштво посебне надлежности (Тужилаштво за организовани криминал и Тужилаштво за ратне злочине) и Апелационо јавно тужилаштво је ниже у односу на Републичко јавно тужилаштво. Сваки јавни тужилац је подређен Републичком јавном тужиоцу и свако јавно тужилаштво Републичком јавном тужилаштву. Што се тиче опште надлежности, чланом 26 је предвиђено да код гоњења за кривична дела, привредне преступе и прекршаје, јавни тужилац поступа пред судом и другим државним органом, предузимајући радње на које је законом овлашћен, те да Јавни тужилац поступа у парничном, управном, извршном, ванпарничном и другом поступку, вршећи при томе радње на које је посебним законима (нпр Закон о парничном поступку, о стечајном поступку, о ванпарничном поступку, о општем управном поступку, о управним споровима, о уставном суду, о јавном информисању) овлашћен и да поступа у границама своје стварне и месне надлежности, у оквиру надлежности органа пред којим поступа, тако да се надлежност јавног тужилаштва шири изван казненог права. Надлежност Вишег и Основног јавног тужиоца регулисана је чланом 31 тако да Виши јавни тужилац врши надлежност вишег јавног тужилаштва и надлежан је да поступа пред Вишим судом и другим судовима и органима на начин прописан законом и да надзире и усмерава подручна Основна јавна тужилаштва на начин прописан овим законом, док Основни јавни тужилац врши надлежност основног јавног тужилаштва и поступа пред основним судом, а у седишту привредног суда поступа и пред тим судом.

Закон о уређењу судова⁴⁴ у члану 11 говори о јединственој судској власти на територији Републике Србије, те да она припада судовима опште и посебне надлежности.

Судови опште надлежности су основни судови, виши судови, апелациони судови и Врховни касациони суд, а да су судови посебне надлежности Привредни судови, Привредни апелациони суд, Прекршајни судови, Прекршајни апелациони суд и Управни суд, а члан 13 да су то судови републичког ранга, док чланом 14 објашњава оснивање основни, виших, апелационих, привредни и прекршајни судова, па тако Основни суд оснива се за територију града, односно једне или више општина, а

⁴⁴ „Сл. гласник РС“, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 - др. закон, 78/2011 - др. закон, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 - др. закон, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 - одлука УС, 87/2018 и 88/2018 - одлука УС

виши суд за подручје једног или више основних судова. Привредни суд оснива се за територију једног или више градова, односно више општина. Апелациони суд оснива се за подручје више Виших судова. Прекршајни суд оснива се за територију града, односно једне или више општина, те да се оснивање, седишта и подручја основних, виших, апелационих, привредних и прекршајних судова уређују се посебним законом. Члан 22 разрађује надлежност основног суда у погледу суђења у првом степену за кривична дела за која је као главна казна предвиђена новчана казна или казна затвора до десет и десет година ако за поједина од њих није надлежан други суд и одлучује о молби за престанак мере безбедности или правне последице осуде за кривична дела из своје надлежности. Потом чланом 25 ст. 3 установљена је надлежност Привредних судова у првом степену који одлучују о привредним преступима и с тим у вези о престанку заштитне мере или правне последице осуде, а чланом 27 регулише се надлежност Прекршајног суда у првом степену који суди у прекршајним поступцима ако није надлежан орган управе, пружа међународну правну помоћ у оквиру своје надлежности и врши друге послове одређене законом.

Законом о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштва⁴⁵ оснивају се Прекршајни, Основни, Виши, Привредни и Апелациони судови, одређују њихова седишта и подручја на којима врше надлежност и одређују одељења Прекршајног, Апелационог и Управног суда и подручја на којима врше надлежност као и Основна, Виша и Апелациона јавна тужилаштва и одређују њихова седишта и подручја (члан 1), Надлежност Привредних судова је регулисана чланом 5, а чланом 9 одређују је се за 58 Основних јавних тужилаштва њихова седишта и подручја на којима врше надлежност пред основним, привредним и прекршајним судовима.

Закон о привредним преступима⁴⁶ у чл.75 говори да Јавни тужилац поступа пред одговарајућим судовима сагласно закону, а чл.76 који упућује на примену чл.65, 66,67,68,69, 70 и 76, између осталог говори о месној надлежности суда и надлежности тужиоца у погледу предузимања предистражних радњи и подношења оптужног предлога према домаћем, а и страном правном лицу и одговорном лицу у правном лицу.

Свакако не треба заборавити и испустити значај примене Законика о кривичном поступку⁴⁷, Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела,⁴⁸ Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције⁴⁹ као и улогу Суда у борби против еколошког криминала али се то сада неће разматрати јер ће бити разматрано у другим тезама овог уџбеника.

⁴⁵ „Сл. гласник РС“, бр. 101/2013

⁴⁶ Сл.лист СФРЈ“ бр.4/77, 4/77-испр. 14/85, 10/86, (пречишћени текст),74/87, 57/8 и 3/90 и „Сл. Лист СРЈ“ бр. 27/92. 16/93, 31/93, 41/93, 50/93, 24/94, 28/96 и 64/2001 и „ Сл. Гласник РС“ бр. 101/2005-др.закон

⁴⁷ “Сл. гласник РС”, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - одлука УС и 62/2021 - одлука УС

⁴⁸ “Сл. гласник РС”, бр. 32/2013, 94/2016 и 35/2019

⁴⁹“Сл. гласник РС”, бр. 94/2016 и 87/2018 - др. закон

1.2.2. Влада Републике Србије, министарства, еколошки инспектори као и инспектори из других области значајних за решавање еколошких кажњивих дела

Устав Републике Србије пружа оквир за доношење Закона о Министарствима⁵⁰ те на тај начин Влада преко својих министарстава уређује знатна питања међу којима спадају и питања из области која се тичу заштите животне средине, стварајући законодавни и институционални оквир за рад посебних инспекцијских органа који су битни за откривање и процесуирање кажњивих дела, тј. за деловање Јавног тужилаштва на откривању и процесуирању кривичних дела, прекршаја и привредних престапа у области заштите животне средине.

Посматрајући надлежности Министарстава Владе Републике Србије, свих 21, имају мању или већу улогу, а посебно тела која „живо,, делују и свакако треба истаћи на првом месту Министарство заштите животне средине, као и друга, не мање важна Министарства. То су: Министарство привреде, Министарство пољопривреде, Министарство шумарства и водопривреде, грађевинарства, Министарство саобраћаја и инфраструктуре, рударства и енергетике, Министарство правде, Министарство државне управе и локалне самоуправе; Министарство унутрашњих послова, Министарство одбране, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Министарство здравља, Министарство за бригу о селу, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Министарство за бригу о породици и демографију, међутим ништа мање важним није ни Министарство финансија, Министарство омладине и спорта, Министарство за европске интеграције и Министарство спољних послова јер њихове надлежности су негде специфичне, а негде се додирују у сфери која директно утичу и имају везу са бригом о заштитом животне средине (нпр. Министарство просвете, науке и технолошког развоја у чл. 17.ст. 2 говори да, „обавља послове државне управе који се односе на: систем, развој и унапређење научноистраживачке делатности у функцији научног, технолошког и привредног развоја, предлагање и реализацију политике и стратегије научног и технолошког развоја, утврђивање и реализацију програма научних, технолошких и развојних истраживања; усавршавање кадрова за научноистраживачки рад, предлагање и реализацију иновационе политике,.....развој функционисања система научно-технолошких информација и програма развоја научнотехнолошке инфраструктуре, истраживање у области нуклеарне енергије, сигурност нуклеарних објеката, производњу и привремено складиштење радиоактивних материјала, као и друге послове одређене законом“).

Иако постоји међусобно преплипатање и значај рада Министарстава и њихових тела за област заштите животне средине, истакла бих у овом излагању надлежност и рад пар министарстава, чије надлежности директно се баве и утичу на животну средину, а и њену заштиту. Такође, нећу се бавити Министарствима правде, унутрашњих

---

⁵⁰ “ Сл. гласник РС”, бр. 128/2020

послова и одбране, финансија чије надлежности, а и њихова стручна тела и службе су директни актери у откривању кажњивих дела из области заштите животне средине.

Министарство заштите животне средине⁵¹ у чл. 6 Закона о министарствима „обавља послове државне управе који се односе на: основе заштите животне средине, систем заштите и унапређења животне средине, националне паркове, инспекцијски надзор у области заштите животне средине, примену резултата научних и технолошких истраживања и истраживања развоја у области животне средине, спровођење Конвенције о учешћу јавности, доступности информација и праву на правну заштиту у области животне средине, заштиту природе, заштиту ваздуха, заштиту озонског омотача, климатске промене, прекогранично загађење ваздуха и воде, заштиту вода од загађивања ради спречавања погоршања квалитета површинских и подземних вода, утврђивање услова заштите животне средине у планирању простора и изградњи објеката, заштиту од великог хемијског удеса и учешће у реаговању у случају хемијских удеса, заштиту од буке и вибрација, заштиту од јонизујућег и нејонизујућег зрачења, управљање хемикалијама и биоцидним производима, спровођење Конвенције о хемијском оружју у складу са законом, управљање отпадом, изузев радиоактивним отпадом, као и друге послове одређене законом“.⁵²

Орган овог министарства је Агенција за заштиту животне средине, која у својству правног лица „обавља послове државне управе који се односе на: развој, усклађивање и вођење националног информационог система заштите животне средине (праћење стања чинилаца животне средине кроз индикаторе животне средине; регистар загађујућих материја и др.), спровођење државног мониторинга квалитета ваздуха и вода, укључујући спровођење прописаних и усаглашених програма за контролу квалитета ваздуха, површинских вода и подземних вода прве издани и падавина, управљање Националном лабораторијом, прикупљање и обједињавање података о животној средини, њихову обраду и израду извештаја о стању животне средине и спровођењу политике заштите животне средине, развој поступака за обраду података о животној средини и њихову процену, вођење података о најбољим доступним техникама и праксама и њиховој примени у области заштите животне средине, сарадњу са Европском агенцијом за заштиту животне средине (ЕЕА) и Европском мрежом за информације и посматрање (ЕИОНЕТ), као и друге послове одређене законом“.⁵³

За обављање послова из делокруга Министарства заштите животне средине образоване су следеће основне унутрашње јединице као што су Сектор за управљање животном средином, за заштиту природе и климатских промена, за стратешко планирање, пројекте, за међународну сарадњу и европске интеграције, за управљање отпадом и сектор за надзор и предострожност у животној средини. У секторима се образују уже унутрашње јединице и инспекцијске службе које у својој делатности користе системске законе, правилнике, уредбе и остало (упутства, стратегије, одлуке и др.)⁵⁴

⁵¹ Закон о министарствима “Сл. гласник РС”, бр. 128/2020

⁵² Организациона шема Министарства за заштиту животне средине видети у ПРИЛОГУ 2

⁵³ ШЕМА Агенције за заштиту животне средине видети у ПРИЛОГУ 3

⁵⁴ Списак прописа из области заштите животне средине у РС 2017 видети у ПРИЛОГУ 4

Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре⁵⁵ у члану 7 Закона надлежно је да обавља послове државне управе који се односе како на све области грађевинарства као што су грађевинско земљиште, урбанизам; просторно планирање, организацију, уређење и коришћење простора Републике Србије; утврђивање услова за изградњу објеката, уређивање стамбених односа и стамбеног пословања, комуналну инфраструктуру и комуналне делатности, послове инжењерске геодезије; инспекцијски надзор у области урбанизма, грађевина и инспекцијски надзор над објектима комуналне инфраструктуре и обављањем комуналних делатности, изузев производње, дистрибуције и снабдевања топлотном енергијом, као и друге послове одређене законом“, потом обавља послове у области железничког, друмског, водног и ваздушног саобраћаја, који се односе на уређење и обезбеђење саобраћајног система, реализацију пројеката изградње саобраћајне инфраструктуре, инфраструктурне пројекте од посебног значаја у области нискоградње, унутрашњи и међународни превоз и интермодални транспорт, уређење и безбедност техникотехнолошког система саобраћаја, инспекцијски надзор, стратегију развоја саобраћаја, планове развоја и др.

Тако да у извесним сегментима се његова надлежност преплиће са другим министарствима који имају значајну улогу у области заштите животне средине у ширем смисли, те коришћење стручног знања и познавања прописа из ове области користи јавном тужилаштву у решавању еколошког криминала, односно рад инспекцијских служби може бити основа за решавање кажњивих дела од стране јавног тужилаштва.

Министарство рударства и енергетике⁵⁶ у члану 8 Закона обавља послове из своје надлежности и који се односе на: рударство, стратегију и политику развоја рударства, а што обухвата послове геолошка истраживања која се односе на експлоатацију минералних сировина, израду програма истражних радова у области основних геолошких истраживања која се односе на одрживо коришћење ресурса; израду годишњих и средњорочних програма детаљних истражних радова у области геолошких истраживања која се односе на експлоатацију минералних сировина и свих врста минералних сировина и геолошких ресурса, инспекцијски надзор у области рударства, као и послове који се односе на: енергетику; енергетску политику и планирање развоја енергетике у области електричне енергије, гаса, нафте и деривата нафте и других енергената, нафтну и гасну привреду, припрама и доноси акате која се односе на рад и пословање јавних предузећа и друштава која обављају делатност производње, дистрибуције и снабдевања електричном енергијом, природним гасом, односно нафтом и дериватима нафте, стратегију и политику енергетске безбедности, израду годишњих и средњорочних програма енергетске безбедности и обезбеђује и друге безбедносне мере у погледу безбедности транспорта гасовитих и течних угљоводоника; производњу, дистрибуцију и снабдевање топлотном енергијом, нуклеарна енергетска постројења чија је намена производња електричне, односно

⁵⁵ Закон о министарствима “Сл. гласник РС”, бр. 128/2020

⁵⁶ Закон о министарствима “Сл. гласник РС”, бр. 128/2020

топлотне енергије, производња, коришћење и одлагање радиоактивних материјала у тим објектима, рационалну употребу енергије и енергетску ефикасност, обновљиве изворе енергије, заштиту животне средине, одрживо коришћење водних ресурса и климатске промене у области енергетике, све са инспекцијски надзором у области енергетике, као и друге послове одређене законом.

Министарство рударства и енергетике обавља послове државне управе који се односе на: стратегију и политику развоја природних ресурса, истраживања која се односе на експлоатацију природних ресурса, израду програма истражних радова у области природних ресурса и обезбеђивање материјалних и других услова за реализацију тих програма; израду биланса резерви подземних вода, норматива и стандарда за израду геолошких карата, као и друге послове одређене законом.

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде⁵⁷ у члану 5 Закона одређена је надлежност овог министарства као и његових инспекцијских служби, који се старају о поштовању законских прописа из ове области, тако да оно „обавља послове државне управе који се односе на: стратегију и политику развоја пољопривреде и прехрамбене индустрије тако да један од битних послова је и предлагање системских решења и мера заштите при увозу пољопривредних и прехрамбених производа, заштиту и коришћење пољопривредног земљишта. Врши контролу квалитета пољопривредних производа и прехрамбених производа кроз рад стручних служби (инспекцијски надзор) у погледу производње, сертификацију и контроле квалитета и промета семена и садног материјала, заштиту сорти биља и раса домаћих животиња, очување и одрживо коришћење биљних и животињских генетичких ресурса за храну и пољопривреду и др. послове одређене законом. Такође, управља пољопривредним земљиштем у државној својини, успостављање и вођење информационог система о пољопривредном земљишту у Републици Србији, додељује средстава за извођење радова и праћење реализације годишњег програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта у Републици Србији, води регистре пољопривредних основа јединица локалне самоуправе, као и друге послове одређене законом. Треба истаћи и да управа за ветерину, као орган управе у саставу овог министарства обавља послове државне управе и стручне послове који се односе на: здравствену заштиту животиња, ветеринарско-санитарну контролу у производњи и у унутрашњем и спољном промету животиња, споредних производа животињског порекла, репродуктивног материјала и других организама и предмета којима се може пренети заразна болест, хране за животиње и компоненти за производњу хране за животиње; регистрацију, односно одобравање и контролу рада објеката за производњу намирница животињског порекла (кланице, млекаре и др.), регистрацију и одобравање и контролу објеката за производњу хране за животиње и нешкодљиво уклањање лешева и споредних производа животињског порекла, као и објеката за њихову прераду, контролу производње и унутрашњи и спољни промет лекова и биолошких средстава за употребу у ветерини, као и др. послове одређене законом. У оквиру овог министарства послује и Управа за заштиту биља која обавља

⁵⁷ Закон о министарствима “Сл. гласник РС”, бр. 128/2020

стручне послове који се односе на: заштиту биља од заразних болести и штеточина; контролу средстава за заштиту биља и ђубрива у производњи, унутрашњем и спољном промету, контролу примене средстава за заштиту биља, производњу и регистрацију средстава за заштиту биља и исхрану биља; утврђивање испуњености услова, процену ризика и спровођење мера контроле везаних за биолошку сигурност код ограничене употребе, увођења у производњу, стављање у промет и увоз генетички модификованих организама, фитосанитарни надзор и инспекцију у унутрашњем и спољном промету биља, семена и садног материјала, као и др. послове одређене законом.

Како је ово министарство „тројно“, односно обухвата надлежност у три главне сфере деловања, у оквиру њега послује Републичка дирекција за воде, управа за шуме и ветерину. Њихове надлежности су одређене овим законом као и другим секторским законима.

Када се узме у обзир делокруг и надлежност министарстава као и њихових сектора, агенција, служби и инспекција образованих у различитим областима произилази закључак да постоје велики број задатака и послова који се односе на заштиту животне средине иако они првенствено обављају послове којима им се постављају у области њиховог деловања што зависи од специфичности појединих ресора ипак се баве и заштитом животне средине.

Такође, постоје и специјализовани органи чија је основна делатност заштита животне средине и они постоје на републичком нивоу, покрајинском (Устав Републике Србије је предвидео да се нека битна питања у области заштите животне средине од покрајинског значаја обављају на том нивоу) као и на локалном нивоу. Тако да је за заштиту и унапређење животне средине од великог значаја делатност и улога таквих инспекцијских служби чија надлежност је да контролишу законитост рада и поступања физичких и правних лица и да на тај начин утичу на законито поступање.⁵⁸

Иако је значајна улога свих инспекцијских служби, овде ћемо се ипак бавити поступањем инспекције у чијој је надлежности заштита животне средине и које у оквиру инспекцијског надзора врши на републичком, покрајинском и локалном нивоу, а њихова стварна надлежност одређена је прописима којима се уређују области њихове надлежности (17 Закона и преко 240 подзаконских аката).⁵⁹

1.2.3. Невладине организације

Сам појам невладине организације је уско повезан са појмом цивилног друштва. Једна од дефиниција цивилног друштва је да је оно сфера институција, организација и појединаца лоцирана између породице, државе и тржишта у којој људи учествују волонтерски да унапреде заједничке интересе. Појам заједнички интерес у

⁵⁸ Инспекцијски надзор и заштите животне средине Др Драган Л. Милков

⁵⁹ Табеларни приказ надлежности инспекције у области заштите животне средине, видети у ПРИЛОГУ бр. 5

дефиницији може да буде разнолик. Поред термина “невладина организација” користи се и термин “удружење грађана”. Оно што је битно је да су слобода говора и слобода удруживања битни елементи у демократским друштвима који дозвољавају грађанима да се удружују и да искажу различите интересе који не морају бити атрактивни увек за све. Значајна одлика цивилног друштва је да постоји подстицајни амбијент у коме су различити погледи дозвољени и пожељни и где је организацијама или асоцијацијама различите врсте дозвољено да постоје. Битно је да долази дође до преклапања снаге државе (законодавна, судска и извршна власт), бизниса и грађана ради обједињења како би се креирао нормативни простор за демократију, друштвену одговорност и заштиту јавних интереса.

Појам „невладина организација“ означава неучешће власти, међутим постоје и „квази“ удружења, односно квазивладине организације, такође познате као „гонго“, које у великој мери или потпуно финансирају владе, како би служиле њиховим интересима, а постоје и специфичне организације које обављају јавне функције те су финансиране државним новцем, али су формално независне од државе или државне управе, односно по структури и начину деловања сличне невладиним организацијама. Битна одредница удружења грађана је да је у питању непрофитна организација, што је јасно истакнуто приликом њеног оснивања и дефинисања аката о оснивању (у супротном не би се тако ни звало, већ би било привредно друштво).

Може постојати неколико врста удружења на бази учлањења, што је и најчешћи облик заснован на добровољном учлањењу ради остваривања најшире лепезе циљева, потом, струковна удружења – посебан одлик удружења заснован на добровољном учлањењу ради остваривања циљева из одређене струке или делатности (нпр. Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, Друштво судија Србије, Удружење ликовних уметника итд.) и пословна удружења која су посебан облик удружења заснован на добровољном учлањењу, најчешће правних али и физичких лица (регистрованих по Закону о привредним друштвима), ради остваривања заједничких пословних циљева.

Законом о удружењима⁶⁰ уређују се оснивање и правни положај удружења, уписи брисање из регистра, чланство и органи, статусне промене и престанак рада удружења, као и друга питања значајна за рад удружења. Овим законом уређује се и статус и деловање страних удружења. У смислу овог закона удружења грађана (НВО) су добровољне, невладине недобитне организације засноване на слободи удруживања више физичких или правних лица, основана ради остваривања и унапређења одређеног заједничког или општег циља и интереса, које нису забрањене Уставом или законом, а које појединачно не могу да остваре. Оснивају се и организују слободно и самосталне су у остваривању својих циљева. Ти циљеви и деловање удружења не могу бити усмерени на насилно рушење уставног поретка и нарушавање територијалне целокупности Републике Србије, кршење зајемчених људских или мањинских права или изазивање и подстицање неравноправности, мржње и нетрпеливости засноване на расној, националној, верској или другој припадности или опредељењу, као и полу,

⁶⁰ “Сл. гласник РС”, бр. 51/2009, 99/2011 - др. закони и 44/2018 - др. Закон

роду, физичким, психичким или другим карактеристикама и способностима. Ово се односи и на удружења која немају статус правног лица.

Иако се Удружења грађана дефинишу као непрофитне организације, то не значи да не могу да приходују одређена средства, која им свакако требају за несметано функционисање и остваривање прокламованих циљева, тако да то остварују потпуно легално, на бази члана 36. Закона који гласи:

„Удружење може стицати имовину од чланарине, добровољних прилога, донација и поклона (у новцу или натури), финансијских субвенција, оставина, камата на улоге, закупнине, дивиденди и на други законом дозвољени начин.

Физичка и правна лица која дају прилоге и поклоне удружењима могу бити ослобођена одговарајућих пореских обавеза у складу са законом којим се уводи одговарајући јавни приход.“

Такође, могу да обављају и привредну делатност, ради стицања прихода у сврху остваривања прокламованих циљева али то мора бити предвиђено Статутом уписано у регистар привредних субјеката.

Посебан вид Удружења, који се региструје на основу комбинације Закона о удружењима и Закона о спорту, су такозвана Спортска удружења, намењена за остваривање циљева у области спортских активности и делатности и циљеви могу бити веома разноврсни и односе се на популаризацију одређених грана спорта. Исто као и класична удружења имају својство правног лица и по Законима су дефинисана као непрофитне организације.

1.2.4. Независне институције

Заштитник грађана је независан и самосталан државни орган, задужен да штити и унапређује поштовање слобода и права. Имунитет који ужива Заштитник грађана омогућава му независност и самосталност у раду и он контролише да ли органи државне управе, републички јавни правобранилац, органи и организације које врше јавна овлашћења према грађанима поступају у складу са законима и другим прописима Републике Србије или начелима рада добре управе, по притужби или по сопственом нахођењу.

Улога институције Заштитника грађана, дефинисана Уставом Републике Србије и Законом о Заштитнику грађана⁶¹ да он непрестано утиче на поштовање људских слобода и права, те ако су повређена надлежни орган треба да уочени пропуст отклони и промени начин рада. Органи управе имају законом успостављену обавезу да сарађују са Заштитником и да му омогуће приступ својим просторијама и ставе на располагање све податке, без обзира на степен тајности, када је то од интереса за поступак који се води, а он има право да обави разговор са сваким запосленим органа управе, а функционер органа управе је дужан да му то обезбеди.

⁶¹ “Службеном гласнику РС”, бр. 79/2005 и 54/2007

Заштитник може да јавно препоручи разрешење функционера одговорног за повреду права, а против запосленог, у органу управе, који је непосредно одговоран за повреду права може да тражи покретање дисциплинског поступка, а уколико нађе да у њиховим радњама има елемената кривичног или другог кажњивог дела, овлашћен је да надлежном органу поднесе захтев, односно пријаву за покретање кривичног, прекршајног или другог одговарајућег поступка.

Заштитника грађана бира и разрешава Народна скупштина којој одговара за свој рад.

У оквиру институције Заштитника грађана установљена је Стручна служба која се бави заштитом грађанских права у разним областима па тако је значајно да заштити и унапређује права на здраву животну средину.

У оквиру своје контроле издаје препоруке имишљења, па је тако 1.12.2020. године издато мишљење да “Заштита права на здраву животну средину не може бити предмет компромиса – неопходно је ефикасно, благовремено и правовремено поступање у области заштите ваздуха, јер неефикасним поступањем у области заштите ваздуха Министарство заштите животне средине начинило је пропуст у раду, јер није благовремено спровело надзор над поступањем јединица локалне самоуправе у вези са применом одредби Закона о заштити ваздуха, нити је предузело мере према јединицама локалне самоуправе које нису испуниле прописану обавезу да донесу планове квалитета ваздуха и краткорочне акционе планове”⁶²

Као и позив који је упућен грађанима 8.12.2014. године од стране Заштитника „Заштита животне средине је уставно и законско право грађана“ у којем се позивају грађани да путем линка zivotnasredina@zastitnik.rs поставе питања, изнесу мишљења у вези са проблемима везаним за заштиту животне средине јер Заштитник грађана посвећује посебну пажњу том питање полазећи од става да право на здраву животну средину припада корпусу законом уређених права грађана, те упознавајући укратко грађане са прописима којима се штити право на здраву животну средину и шта да предузму у случају сумње у повреду права на здраву животну средину или ради вршења надзора над применом наведених прописа, тако што грађани имају могућност претходног обраћања инспекцијским органима на нивоу локалне самоуправе којима су поверене делатности из области заштите животне средине, као и републичком инспекцијском органу у оквиру Министарства пољопривреде и заштите животне средине. Те и упознавањем чиме се бави Заштитник грађана, односно да врши контролу правилности и законитости поступања државних органа у складу са датим прописима у овој области, а након што грађани исцрпе све правне могућности које им стоје на располагању. Изузетак када Заштитник грађана може покренути поступак контроле и пре искоришћавања правних средстава је ако би подносиоцу притужбе била нанета ненадокнадива штета или ако се притужба односи на повреду принципа.

---

⁶² www.ombudsman.rs

Повереник за приступ информацијама од јавног значаја

Република Србији нема посебан закон о приступу еколошким информацијама, те је ово право препознато као право на приступ информацијама од јавног значаја и уређено Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја⁶³, као и Законом о заштити животне средине.⁶⁴

Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности надлежан је у погледу дела који се тиче информација од јавног значаја да прати поштовање обавеза органа власти утврђених овим законом и извештава јавност и Народну скупштину о томе, даје иницијативу за доношење или измене прописа ради спровођења и унапређења права на приступ информацијама од јавног значаја, предлаже органима власти предузимање мера у циљу унапређивања њиховог рада уређеног овим законом, предузима мере потребне за обуку запослених у државним органима и упознавање запослених са њиховим обавезама у вези са правима на приступ информацијама од јавног значаја, ради делотворне примене овог закона, решава по жалби против решења органа власти којима су повређена права уређена овим законом, обавештава јавност о садржини овог закона, као и о правима уређеним овим законом, да покрене поступак за оцену уставности и законитости закона и других општих аката, издаје и ажурира приручник са практичним упутствима за делотворно остваривање права уређених овим законом, на српском језику и на језицима који су, у складу са законом, одређени као језици у службеној употреби, путем штампе, електронских медија, интернета, јавних трибина и на друге начине, упознаје јавност са садржином приручника за примену закона, издаје упутство по којем се објављује информатор о раду државног органа и обавља и друге послове одређене овим законом.⁶⁵ Постоје, описана у чл. 5, четири основна законска права у погледу приступа информацијама од јавног значаја, а то је право тражиоца да му буде саопштено да ли орган јавне власти поседује одређену информацију, односно да ли му је она доступна, право тражиоца да му се информација од јавног значаја учини доступном тако што ће му се, без накнаде, омогућити увид у документ који ту информацију садржи, право тражиоца да добије копију документа који садржи тражену информацију, уз уплату прописане накнаде у висини нужних трошкова израде копије документа и право тражиоца да му се копија документа пошаље на адресу поштом, факсом, електронским путем или на други начин, уз уплату прописане накнаде у висини нужних трошкова упућивања.⁶⁶

Уколико је тражена информација већ доступна јавности, право је тражиоца да га орган упути на то где је и када она објављена, а ако документ садржи делове које

⁶³ “Сл. гласник РС”, бр. 120/2004, 54/2007, 104/2009, 36/2010 и 105/2021

⁶⁴ Практикум о праву на правну заштиту у стварима од значаја за заштиту животне средине у управном поступку и управном спору, 2018. год. Проф. Др. Мирјане Дреновак-Ивић и адвоката Сретена Ђорђевића

⁶⁵ <https://www.poverenik.rs/sr/>

⁶⁶ <https://www.poverenik.rs/sr/>

јавност нема оправдани интерес да зна, тражилац има право да му орган јавне власти учини доступним остале делове тог документа.⁶⁷

Што се тиче еколошког права, основни елементи приступа правној заштити јесу право на приступ еколошким информацијама, потом право на учешће јавности у доношењу одлука као и право на правну заштиту у еколошким стварима.

Устав Републике Србије гарантује право грађана на обавештеност јер „свако има право на приступ подацима који су у поседу државних органа и организација којима су поверена јавна овлашћења у складу са законом”. Тако да у складу са начелом јавности рада, органи државне управе имају обавезу да омогуће јавности увид у свој рад.⁶⁸ Овлашћено лице је одговорно за тачност тражених информација као и омогућавање јавности увида у разумном року, а информације о раду државних службеника доступне су јавности у складу са Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја.⁶⁹

1.2.5. Улога медија

Закон о јавном информисању и медијима⁷⁰ говори да се јавно информисање остварује путем медија и правила о јавном информисању обезбеђују и штите изношење, примање и размену информација, идеја и мишљења путем медија у циљу унапређивања вредности демократског друштва, спречавања сукоба и очувања мира, истинитог, благовременог, веродостојног и потпуног информисања и омогућавања слободног развоја личности.

Овим законом уређује се начин остваривања слободе јавног информисања који посебно обухвата слободу прикупљања, објављивања и примања информација, слободу формирања и изражавања идеја и мишљења, слободу штампања и дистрибуције новина и слободу производње, пружања и објављивања аудио и аудио-визуелних медијских услуга, слободу ширења информација и идеја преко интернета и других платформи, као и слободу издавања медија и обављања делатности јавног информисања.

Такође се уређују начела јавног информисања, јавни интерес у јавном информисању, обезбеђивање и расподела средстава за остваривање јавног интереса, импресум, скраћени импресум и идентификација, јавност података о медијима и Регистар, заштита медијског плурализма, положај уредника, новинара и представника страних медија, дистрибуција медија, привремено чување и увид у медијски запис, посебна права и обавезе у јавном информисању, информације о личности, средства и поступци правне заштите, назор над применом одредаба закона, као и казнене одредбе.

⁶⁷ <https://www.poverenik.rs/sr/>

⁶⁸ Закон о државној управи, члан 11.

⁶⁹ Практикум о праву на правну заштиту у стварима од значаја за заштиту животне средине у управном поступку и управном спору, 2018. год. Проф. Др. Мирјане Дреновак-Ивић и адвоката Сретена Ђорђевића

⁷⁰ “Сл. гласник РС”, бр. 83/2014, 58/2015 и 12/2016 - аутентично тумачење

Закон познаје слободу јавног информисања што значи да иста не подлеже цензури, забрањена је непосредна и посредна дискриминација уредника медија, новинара и других лица у области јавног информисања, нарочито према њиховој политичкој опредељености и уверењу или другом личном својству. Никако се не сме угрожавати слободан проток информација путем медија, као ни уређивачка аутономија медија, а нарочито вршењем притиска, претњом, односно уценом уредника, новинара или извора информација. Такође предвиђена је законска заштита од физичког напада на уредника, новинара и друга лица која учествују у прикупљању и објављивању информација путем медија. Императив је да се слобода јавног информисања не сме повређивати злоупотребом службеног положаја и јавних овлашћења, својинских и других права, као ни утицајем и контролом над средствима за штампање и дистрибуцију новина или мрежама електронских комуникација које се користе за дистрибуцију медијских садржаја.

Што се тиче информисања о питањима од интереса за јавност у виду информације, идеје и мишљења о појавама, догађајима и личностима о којима јавност има оправдан интерес да зна, без обзира на начин на који су прибављене информације, објављују се путем медија (штампаних и електронских) и у складу са одредбама овог закона, јер свако има право да истинито, потпуно и благовремено буде обавештен о питањима од јавног значаја, а средства јавног обавештавања су дужна да то право поштују. Такође постоји и обавеза да преношење информација буде таквог квалитета и разноврсно по питању информација и медијског садржаја да грађанин буде слободан у свом мишљењу о појавама, догађајима и личностима.

Изабран, постављен, односно именован носилац јавне и политичке функције дужан је да трпи изношење критичких мишљења, која се односе на резултате његовог рада, односно политику коју спроводи, а у вези је са обављањем његове функције без обзира на то да ли се осећа лично повређеним изношењем тих мишљења

Установе јавних медијских сервиса и други медији који делују у складу с начелима јавних медијских сервиса посебно су дужни да о појавама, догађајима и личностима извештавају правовремено и непристрасно, да омогуће изражавање идеја и мишљења која су заступљена у заједници, да подстичу на расправу у духу толеранције о свим темама од интереса за јавност, да производе разноврсне програмске садржаје и да теже највишем нивоу квалитета услуга.

Последњих година у пракси информисања грађана о стању животне средине у делу где се информишемо о метролошким условима примећено је и информисање о квалитету ваздуха на подручју Републике Србије.

2. *Изазови у кривично правној заштити животне средине*

2.1. *Изазови у примени законодавних решења*⁷¹

Дана 14.12.2021. године на Међувладиној конференцији у Бриселу отворен је кластер четири у приступиним преговорима Србије са Европском унијом. Кластер четири - **Зелена агенда и одржива повезаност** обухвата четири поглавља, и то транспортну политику, енергетику, транс-Европске мреже и животну средину и климатске промене.⁷²

Организација ‘‘Коалиција 27’’, коју су основале организације цивилног друштва, чији је циљ праћење и допринос процесу усклађивања и примене политика и прописа у области животне средине и климатских промена (Поглавље 27 у преговорима о приступању ЕУ) је истог дана организовала конференцију за медије на којој је представљен симболичан поклон надлежним Министарствима за заштиту животне средине и рударства и енергетике.⁷³ Поклон је сачињен од осам годишњих извештаја. Сваки извештај, чине анализе и препоруке за реформе у овој области. Посебно је указно на нагомилане проблеме у животној средини, као и искључивање цивилног друштва, стручне јавности и грађана из процеса одлучивања.

Процес европских интеграција и отварање кластера четири, као и повећана заинтересованост јавности за тему животне средине, указује на актуелност и неопходност писања анализе. Имајући у виду чињеницу да су последњих пар година грађани Републике Србије постали свесни значаја заштите животне средине додатни разлог да анализи теме приступимо из визуре јавног тужилаштва и примене кривично правних прописа у овој области.

Не треба заборавити актуелност и једне друге теме. То је расписан референдум поводом потврђивања Акта о промени Устава, у области правосуђа.⁷⁴ Будући положај јавног тужилаштва, уколико грађани изгласају потврђивање Акта о промени Устава, сигурно ће утицати и на поступање јавног тужилаштва у области заштите животне средине. Предложене измене Устава уводе већи степен самостајности јавних тужилаца, али и већу одговорност, што ће утицати и захтеве грађана за већом транспарентношћу рада и одговорности.

О значају заштите животне средине деца почињу да уче већ у вртићу. Саставни део предшколског програма је упознавање са основним појмовима (загађивање,

⁷¹ **Лидија Комлен Николић**, заменик Апелационог јавног тужиоца и председник Председништва Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије

⁷² <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/12/14/thirteenth-meeting-of-the-accession-conference-with-serbia-at-ministerial-level/>

⁷³ <https://www.koalicija27.org/vesti/povodom-otvaranja-poglavlja-27-simbolican-poklon-resornim-mini-starkama/>

⁷⁴ http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/ostala_akta/2021/RS80-21%201.pdf

планета мора да се пази, да се чува..).⁷⁵ Како смо од препознавања значаја заштите животне средине, од малих ногу, дошли до тога да преовладава немар, незнање, непажња, непријављивање загађивача. У овом моменту, цела планета је усмерена ка успостављању механизма, пре свега законодавних, како би се смањиле већ наступеле последице по животну средину.

У претходном делу Анализе представљен је, на детаљан начин, уставни и законодавни оквир, којим се руководи, не само јавно тужилаштво, већ и сви остали субјекти заштите животне средине у свом раду. За јавно тужилаштво, примарне су одредбе Кривичног законика, из главе XXIV, која успоставља кривична дела против животне средине. Очигледно је да је заштитни објекат животна средина. Поред Кривичног законика ту је и читав низ побројаних посебних закона у којима су прописана посебна кривична дела.

Кривични законик није у свом члану 112. дефинисао појам животне средине. Из тог разлога морамо да користимо дефиницију животне средине, која је дата у Закону о заштити животне средине, и то као скуп **природних и створених вредности** чији комплексни међусобни односи чине окружење, односно простор и услове за живот.⁷⁶

Комплексна, и на први поглед нејасна дефиниција животне средине, је нешто што карактерише номотехнику писања већине прописа из ове области. Даћемо вам пример: дефиниција **природне вредности**. То су природна богатства која чине претходно набројани ваздух, вода, земљиште, шуме, геолошки ресурси, биљни и животињски свет.⁷⁷

Систем заштите животне средине чине мере, услови и инструменти за: спречавање, контролу, смањивање и санацију свих облика загађивања животне средине.⁷⁸

Додатни угао гледања на појам животне средине навео је професор Зоран Стојановић код разматрања законског обележја код кривичног дела Загађење животне средине из чл. 260 КЗ. На постављена питања: да ли је заштитни објекат, животна средина сама по себи? Да ли се животна средина штити ради ње саме, односно да ли је заштита животне средине сама себи циљ? Професор сматра да је одговор негативан, те да заштитни објекат не може бити нека физичка, материјална ствар, па ни биљни или животињски свет, већ одређена апстрактна вредност.⁷⁹

Одлучујући фактор у сегменту разматрања изазова чини успостављање субјеката система заштите животне средине. То су државни органи, пре свега Републике Србије, Аутономне покрајине, општине, односно јединице локалне самоуправе, предузећа, што домаћа, што страна правна лица и предузетници који обављају привредне и друге

⁷⁵ <https://youtu.be/F9niU6zzGRw> Екологија “Лане”

⁷⁶ Чл. 3 ст.1 тач. 1 Закона о заштити животне средине (Сл.гласник 135/04, 36/09, 72/09, 43/11, 14/16, 76/18 и 98/18)

⁷⁷ Чл. 3 ст.1 тач. 2 Закона о заштити животне средине (Сл.гласник 135/04, 36/09, 72/09, 43/11, 14/16, 76/18 и 98/18)

⁷⁸ Чл. 2 ст.1 тач.2 Закона о заштити животне средине (Сл.гласник 135/04, 36/09, 72/09, 43/11, 14/16, 76/18 и 98/18)

⁷⁹ Коментар Кривичног законика РС, девето измењено и допуњено издање, ЈП “Службени гласник”, 2019, проф.др Зоран Стојановић, стр. 859

делатности, научне и стручне организације, а посебно наглашавамо као субјекти заштите се јављају и грађани, групе грађана, њихова удружења, професионалне и друге организације.⁸⁰

Грађани и групе грађана, њихова удружења и друге бројне организације цивилног друштва су се показали као најзаинтересованија лица, од свих побројаних субјеката заштите, у борби за здраво окружење.

Иако свака држава, чланица Уједињених нација, је прокламовала као приоритет предузимање свих мера, што на законодавном нивоу, што у функционисању својих државних органа у циљу заштите животне средине, стварност је да у последњих 30 година у целом свету су се управо грађани и групе грађана као и разна удружења највише заинтересовала и повела борбу за очување планете на којој живимо.

На светском нивоу последице предузимања радњи од стране човека су немерљиве и огледају се у креирању озонских рупа, на северном и јужном полу топе се глечери, изумрле су бројне животињске и биљне врсте, уследиле су бројне климатске промене условљене управо неодговорним приступом човека. Последње одржана конференција Уједињених нација, климатске промене у Глазгову (COP 26), је показала, барем на речима и препорукама, решеност свих земаља, од најразвијених до најсиромашнијих, предузимање опсежних и дуготрајних мера у циљу спречавања даљег погоршања ситуације.⁸¹

Кад је Србија у питању, на сајту Министарства животне средине и Правосудне академије,⁸² може да се погледа подужа листа прописа из области заштите животне средине. Донети су бројни закони, Закон о заштити животне средине, Закон о управљању отпадом, Закон о амбалажи и амбалажном отпаду, Закон о процени утицаја на животну средину, Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину, Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине, Закон о заштити ваздуха, Закон о заштити природе и тако даље. Сваки од закона прате припадајући сет подзаконских аката у виду уредаба и правилника. Посебно наглашавам четири закона, а то су: Закон о процени утицаја на животну средину,⁸³ Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину⁸⁴, Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине⁸⁵ и већ поменути Закон о заштити животне средине.

Када погледате, само наслове наведена четири закона, може се закључити да се они у одређеним сегментима, са својим одредбама преплићу, а сваки од њих успоставља и начела која се понављају у поменутиим законима.

⁸⁰ Чл. 4 ст.1 тач.1-6 Закона о заштити животне средине (Сл.гласник 135/04, 36/09, 72/09, 43/11, 14/16, 76/18 и 98/18)

⁸¹ <https://unfccc.int/conference/glasgow-climate-change-conference-october-november-2021>

⁸² <https://www.pars.rs/images/biblioteka/Ekološko-pravo/Spisak-propisa-iz-oblasti-zastite-zivotne-sredine-u-Republici-Srbiji-2017.pdf>

⁸³ Сл. гласник 135/04 и 36/09

⁸⁴ Сл. гласник 135/04 и 88/10

⁸⁵ Сл. гласник 135/04 и 25/15

Успостављена је дефиниција загађења.⁸⁶ Загађење представља непосредно или посредно уношење материја, вибрација, топлоте или буке у ваздух, воду или земљиште изазвано људском активношћу које може бити штетно по здравље људи или квалитет животне средине и које може довести до оштећења материјалних добара. Једно од начела које се понавља кроз законодавни оквир више поменутих закона је **начело превенције и предострожности**.⁸⁷

Начело интегрисаности и координације⁸⁸ представља један од непревазиђених изазова у функционисању државних органа, не само у области заштите животне средине, већ и у области борбе против свих видова криминала. Република Србија, у бројним областима, управна пољукординације функционисања и сарадње различитих државних органа, показује одсуство успостављених система ефикасне комуникације. Нажалост, то доводи до тога, да су резултати у превентивном спречавању наступања штетних последица за заштиту животне средине неодговарајући а често изостаје и правовремено отклањање већ наступелих последица.

Када је у питању координација у области заштите животне средине, поред Министарства за заштиту животне средине, као субјекти који се појављују су и Министарство пољопривреде, Министарство унутрашњих послова, Министарство правде, Министарство финансија – царина, Министарство трговине, туризма и телекомуникација, Министарство привреде, Директорат ваздухопловних летова итд.

Начело „загађивач плаћа“⁸⁹, у досадашњој пракси, кривичноправне заштите је остало слово на папиру, тешко и ретко спроводиво кад државни органи успевају да у прописаној процедури издејствују да загађивач сноси трошкове или отклони последице, својих активности. Из тог разлога често имамо на делу примену начела супсидијарне одговорности где државни органи у оквиру својих финансијских могућности отклањају последице загађивања животне средине.⁹⁰

Начело примене подстицајних мера где државни органи, односно органи аутономне покрајине, односно органи локалне самоуправе предузимају мере очувања и одрживог управљања капацитетом животне средине је остало на дефиницији начела у чл. 9 ст. 1 тач.9 Закона о заштити животне средине.

У овом моменту сматрамо да се ефикасна примена кривичноправне заштите налази у подређеном положају због прописаног **начела одрживог развоја**⁹¹. Наведено начело се провлачи кроз законе који регулишу област заштите животне средине и подразумева одрживу равнотежу између људских активности и друштвено

⁸⁶ Чл. 2 ст.1 тач. 2 Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине

⁸⁷ Чл. 3 ст.1 Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине и чл. 9 ст.1 тач. 2 Закона о заштити животне средине.

⁸⁸ Чл. 3 ст.1 тач.2 Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине

⁸⁹ Чл. Чл. 3 ст.1 тач.5 Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине и чл. 9 ст.1 тач. 6 Закона о заштити животне средине

⁹⁰ Чл. 9 ст.1 тач.8 Закона о заштити животне средине (Сл.гласник 135/04, 36/09, 72/09, 43/11, 14/16, 76/18 и 98/18)

⁹¹ Чл. 9 ст.1 тач.4 Закона о заштити животне средине, чл.3 ст.1 тач.3 Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине итд

економског развоја са једне стране и ресурса и способности обнављања природе са друге стране. Успостављање равнотеже се показало као одлучујуће са аспекта процене мера и активности које Република Србија предузима на тзв. Зеленој агенди и у процесу придруживања Европској унији.

Друштвено економски развој има примат у односу на све друге сегменте функционисања друштва. То је приметно у јавном дискурсу највиших државних функционера и очигледно је да је јавно тужилаштво ту поруку препознало. Уколико би се реторика државних функционера променила сигурни смо да би и тужилаштво почело активније да се бави кривичним прогоном извршиоца кривичних дела из ове области. Поменути закључак се не односи само на јавно тужилаштво, већ и на све остале државне органе (полицију, Министарство заштите животне средине са припадајућим инспекторатима и др.). Кад је тужилаштво у питању, изостаје проактивност. Изостанак је директно повезан са положајем јавног тужилаштва. Поступање тужилаштва у области кривичоправне заштите је управо добар пример оправданости тврдње стручне јавности у погледу постојања феномена ‘‘заробљене државе’’. Егзактан пример су годишњи извештаји о раду јавних тужилаштава на сузбијању криминалитета и заштити уставности и законитости.⁹²

Не постоји посебан сепарат у годишњим извештајима, које објављује Републичко јавно тужилаштво а који би се односио на, већ поменуто, главу XXIV Кривичног законика, где би се анализирао статистика броја приспелих предмета, као и радње које тужилаштво предузима у области заштите животне средине. У шеми државних органа, чији рад је у директној повезаности са темом животне средине, јавно тужилаштво треба да буде на врху пирамиде, како би могло да успешно координира радом бројних тела. Првенствено је потребно да се успостави координација са свим радним телима Министарства за заштиту животне средине.

Нужно је да **начело јавности**, које важи у области заштите животне средине, постане једно од примарних начела у раду јавног тужилаштва. Изостанак комуникације са јавношћу, организацијама цивилног друштва и грађанима је довела до потпуног неповерења грађана у рад јавног тужилаштва.

У извештају Европске комисије о напретку Србије, објављен у октобру 2021. године, истакнуто је да је Србија остварила изванредан ниво припремљености у области животне средине и климатских промена, који се огледа пре свега у усвајању потребних нормативних аката. Међутим изостало је јачање административних и финансијских капацитета централних и локалних органа власти, нарочито у Агенцији за заштиту животне средине и Инспекцијама за заштиту животне средине. Европска комисија истиче да је потребно побољшање међу институционалне координације, даљим повећањем инвестиција у животну средину, као и даљем унапређењу стратешких планирања инвестиција и посебно је апострофирана транспарентност поступка.⁹³

⁹² <http://www.rjt.gov.rs/ci/%D0%98%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B5-%D0%BE-%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83>

⁹³ https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_oktobar_21.PDF стр. 128

Значај **транспарентности** препознат је од стране законодавца у побројаним законским решењима у коме се **начело јавности** и обавештавање јавности посебно истиче, а у случају изостанка поштовања овог начела успостављене су и одређене казнене одредбе у смислу привредних преступа и прекршаја. Један од примера је чл.29 Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине, који успоставља привредне преступе и прекршаје у случају необавештавања јавности о евентуалном насталом инциденту. Закон о управљању отпадом⁹⁴, у свом чл.6, такође успоставља начела која се понављају у предходно набројаним законима.

Истакнуто преплитање управних прописа и Кривичог законика је код начела транспарентности посебно видљиво.

Повреда права на информисање о стању животне средине је прописано као кривично дело и огледа се у ускраћивању података или приказивању неистинитих података о стању животне средине и појавама који су неопходни за процену опасности по животну средину.⁹⁵ Извршилац кривичног дела може бити само службено или одговорно лице. Значи иста лица која могу одговарати и за привредни преступ.

Код дупле нормираности и преплитања прописа указујемо и на чл. 29 ст. 1 тач. 8 Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине, који предвиђа одговорност по основу извршеног привредног преступа, уколико извршилац не изврши санацију последица загађења у најкраћем року и о свом трошку. Са друге стране кривично дело Непредузимање мера заштите животне средине као законско обележје кривичног дела успоставља не предузимање прописаних мера заштите животне средине или непоступање по одлуци надлежног органа о предузимању мера заштите животне средине.⁹⁶

Постоји читав низ примера преплитања прописа, који представљају додатан изазов у раду јавних тужилаца, јер мора да се води рачуна о начелу *ne bis in idem*, који прописује да нико не може бити гоњен за кривично дело за које је одлуком суда правноснажно ослобођен или осуђен или за које је оптужба правноснажно одбијена или је поступак правноснажно обустављен.⁹⁷

Поред бројности закона, подзаконских аката који се огледају у бројним уредбама и правилницима, посебан изазов представља неусклађеност бројних закона, њихова пренормираност. Оваква ситуација доводи до тога да државни органи, који као субјекти треба да учествују у заштити животне средине, нису упознати са законодавним оквиром из ког разлога изостаје свест о значају примене законских прописа.

Изостанак свести о значају доводи до тога да се по бројним поднетим пријавама, од стране грађана и различитих организација, не предузимају радње у кратком временском периоду у циљу правовременог обезбеђивања доказа. Хитност и правовременост је од суштинског значаја за евентуално вођење кривичног поступка.

⁹⁴ Сл. гласник 36/09,88/10,14/16 и 95/18

⁹⁵ Чл. 268 ст.1 Кривичног законика РС

⁹⁶ Чл. 261 ст.1 и 4 Кривичног законика РС

⁹⁷ Чл. 4 ст.1 Законика о кривичном поступку РС

Бројни су примери у којима је изостала правовремена реакција државних органа.

Чл. 18 Закона о заштити животне средине, који успоставља прекршајну одговорност за различите врсте уништавања дивље флоре и фауне представља пример преплитања са кривичним законодавством и потенцијалног проблема примене процесног начела *ne bis in idem*. Чак и у оним ситуацијама, када инспектори за заштиту животне средине одреагују, они подносе прекршајне пријаве, што може да створи проблем код кривичног поступка за кривична дела Пустошење шума из чл. 274 КЗ или Загађивање хране и воде за исхрану односно напајање животиња из чл. 273, као и код кривичног дела Незаконит лов из чл. 276 КЗ. Ту је наравно и кривично дело Незаконит риболов из чл. 277 КЗ.

У поменутом извештају Европске комисије за 2021. годину је истакнуто, не само преплитање одредби већ и постојање одређених правних празнина, а које се огледају у лову птица које нису ловне, нарочито јастреба и грлице⁹⁸. Указано је да Србија треба да угради стандард Европске уније, који се односи на забрањене начине хватања и убијања дивљих животиња укључујући оне који се односе на лов. Истакнуто је слабо институционално регулисање капацитета и људских ресурса, што на националном што на локалном нивоу.

Мора да се истакне, као битна чињеница, да у сваком од закона који потпадају под законодавни оквир заштите животне средине, као надлежни орган за надзор је одређено Министарство за заштиту животне средине и припадајућа Агенција за заштиту животне средине и инспекторат. Број запослених у наведеним органима ни приближно није довољан за правовремено и ефикасно реаговање у бројним случајевима кршења прописа који регулишу заштиту животне средине почевши од ваздуха, земље, флоре, фауне, буке, полена и свега осталог.

Закон о заштити ваздуха⁹⁹ је у директној повезаности са Законом о климатским променама¹⁰⁰, које законе је Република Србија донела као испуњење обавеза у процесу придруживања Европској унији, али за сада без видљивих ефеката. Закон о заштити од буке¹⁰¹ је изазвао одређене контраверзе у јавности и критику од стране одређених организација цивилног друштва. Европска комисија се кратко осврнула на поменути закон са напоменом да је његово спровођење још увек у раној фази.

Претходно наведено је увод у разматрање адекватности реаговања јавног тужилаштва када су у питању кривична дела из главе XXIV КЗ, као и кривичних дела из посебних закона.

Правосудна академија је предузела читав низ радњи у циљу подизања свести заменика основних тужилаца, у чијој стварној надлежности се налазе кривична дела из поменуте главе кривичног законика. Написан је и објављен ‘‘Практикум о примени

⁹⁸ https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_oktobar_21.PDF стр. 130

⁹⁹ Сл. гласник РС 36/09,10/13 и 26/21

¹⁰⁰ Сл. гласник РС 26/21 од 23.03.2021. године

¹⁰¹ Сл. гласник РС 96/21 од 08.10.2021. године

еколошког права – студије случаја’’¹⁰², одржана бројна предавања, представљени бројни случајеви. Тешко је подићи свест јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца за гоњење ове врсте кривичних дела из разлога што бројност посебних закона изискује време у проучавању истих, а у појединим тужилаштвима заменици су преоптерећени другим предметима.

Услед притиска јавности и других фактора, јавно тужилаштво у свом раду фокусирано је на кривични прогон других кривичних дела (корупција, организован криминал, насиље у породици, високотехнолошки криминал..)

Процењујемо да ће у наредном периоду управо та иста јавност извршити притисак на јавно тужилаштво да почне да се бави и кривичним делима из области заштите животне средине.

Јавно тужилаштво у прикупљању доказа зависи од правовременог реаговања осталих државних органа, ту пре свега мислимо на царину, инструкторе за заштиту животне средине, осталих службених лица и одговорних лица, ловочувара, рибочувара чије правовремено реаговање је у бројним сучајевима условљено и постојањем одређеног вида корупције. У сваком случају треба размотрити проактивно деловање тужилаштва кад постоје основи сумње да је извршено и кривичног дело са елементима корупције.

Навешћемо примере кад постоји проактивност, не само од државних органа, већ и организација цивилног друштва и група грађана. Више јавно тужилаштво у Краљеву, посебно одељење за сузбијање корупције је у последње три године имало пар акција у сарадњи са Министарством унутрашњих послова, одељење за сузбијање корупције, као и предмет где је организација цивилног друштва, која се бави корупцијом у области заштите животне средине, пријавила лице за Злоупотребу службеног положаја из чл. 359 КЗ. Прва се односила на хапшење осам рибочувара због постојања основе сумње да је извршено кривично дело Злоупотребе службеног положаја из чл. 359 КЗ.¹⁰³

Друга, се односила на координасану акцију Министарства унутрашњих послова, одељења за борбу против корупције, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде а по налогу Вишег јавног тужилаштва у Краљеву, ухапшено је 36 особа, од којих су 29 чувари запослени у ЈП ‘‘Србијашуме’’ у више шумских газдинстава на територији Републике Србије, и то због постојања основа сумње да су извршили кривична дела примање и давање мита и злоупотребе службеног положаја.¹⁰⁴

¹⁰² <https://www.pars.rs/images/biblioteka/Ekolosko-pravo/Praktikum-o-primeni-ekoloskog-prava-studije-slucaja.pdf> аутори Мирјана Дреновак-Ивановић, Сретен Ђорђевић, Бранислава Вучковић, Данијела Синђелић и Синиша Важић

¹⁰³ <https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:762663-PRIJEPOLjE-Uhapseni-ribocuvvari>

¹⁰⁴ [38](http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/aktuelno/saopstenja!/ut/p/z1/hZFha9swE1b_ymDkY6aTb-L1OH03SeSNN19VhrfPFnGSpzZrZWeKE9d9PD0oOxQjshEHfcPffeK7ER92LT8Xn7wMO273iX4nqDzR-e7RFmCWlBefIRiCRpWVQbIHMXdpQBeOQWlzf_6N5eStwgvGSchwKIkOKTKb-ZlQYIXCoqvxs4X-V5TRJxDV8dDcVs37ax46USfF51VJayOqEXg3Wzarz6KwY3DsTwcfZn03hG646dvwryvINaaBuNDlssyz-RBp7Zuvk3QT2J7fb-maXDO0msOp9GDqeQPE0nMKu6ydQcb8_Ju731K3q6t3feKR0x-ZNsc1FJz-ED15x1-I1uyk7raR7RTlmTmYJVMjJ5o6VK62QjdV2t5o0E2dyCqIF0CLZlI7FTyXEHbfSZM0zkPZIEhdxYkjqX3pnI-gLSDaAm881FhHr1xZEknjPJsGYgYULGPMpkB0DqWbU5tYqMxkQJgarGcYRbatInlaINEi5Rojlgx15Icy-qSp1W1oUOWMhLWTWGOCIC4GyBRpcJ68u3xQ4IN_bH6ewuFZ1Ad-6s9bfzEwhTi-v9LuSux_3MN29bg_3-</p></div><div data-bbox=)

Трећи пример је кривична пријава “Коалиције организација против корупције у заштити животне средине” која је поднета Вишем јавном тужилаштву у Краљеву, посебном одељењу за сузбијање корупције. Информацију о догађајима, који се дешавају на реци Моравица, је “Коалицији” доставио рибочувар.¹⁰⁵

Стратешки документ Министарства унутрашњих послова, “Процена претње од тешког и организованог криминала” (SOCTA), је еколошки криминал препознао као вид савременог криминала који се развија интензивно и сразмерно експанзији урбаних средина и примени нових технологија и индустрија, због чега све више поприма обележја **тешког криминала**. Поледице овог вида криминала су загађење воде, ваздуха и земљишта, што доводи у опасност живот и здравље људи и узрокује уништење све већих размера природних ресурса, као и биљног и животињског света.¹⁰⁶

Иако је стратешки, Министарство унутрашњих послова ову врсту кривичних дела препознало као вид тешког криминала изостаје одговарајући приступ, у свакодневном раду припадника Министарства унутрашњих послова, упркос позитивним примерима. Оно што је уобичајено видљиво на терену, јесте споро реаговање полиције на поднете кривичне пријаве. Тужиоци треба чешће да се заинтересују за непоступање полиције по поднетим кривичним пријавама и поднетим захтевима за прикупљање потребних обавештења упућених од стране тужилаштва. Одредбе Законика о кривичном поступку омогућавају тужиоцима да ургирају поступање полиције. Међутим, у многим случајевима то реаговање је закаснило и докази се више не могу прикупити што је предуслов за вођење кривичног поступка. Извесност кажњавања за учињена кривична дела је ниска, што такође омогућава распрострањеност извршења различитих облика ових кривичних дела.

2.2. Изазови у процесуирању кривичних дела¹⁰⁷

Идентификовање и образложење изазова у примени законодавних решења тзв. материјалног права не може да остане без анализе изазова у примени процесног законодавства. Кад је у питању кривични поступак, Законик о кривичном поступку¹⁰⁸ утврђује правила за прикупљање доказа чији је циљ да нико невин не буде осуђен, на основу законито и правично спроведеног поступка.¹⁰⁹

[g_d1n8BpUsz4g!/?1dmy&urile=wcm%3apath%3a%2Fpublic_latina%2Fpocetna%2Faktuelno%2Fsaopstenja%2Fb0cf56db-c5fa-4392-93e4-66f93b2e3647](https://www.pakt.org.rs/sr/2016-05-18-09-48-28/207-uhapsen-po-prijavi-koalicije-za-nelegalnu-eksploataciju-sljunka)

¹⁰⁵ <https://www.pakt.org.rs/sr/2016-05-18-09-48-28/207-uhapsen-po-prijavi-koalicije-za-nelegalnu-eksploataciju-sljunka>

¹⁰⁶ <http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/fb61b551-a863-42b3-a208-53892082f851/SOCTA+2019+--+Procena+pretnje+od+teskog+i+organizovanog+kriminala.pdf?MOD=AJPERES&CVID=nl6aHQ2> стр. 120

¹⁰⁷ Лидија Комлен Николићи, заменик Апелационог јавног тужиоца у Београду и председник председништва УТС и Нена Милорадовић Бјелица, виши тужилачки помоћник Прво основно јавно тужилаштво у Београду

¹⁰⁸ Сл. гласник РС 72/11, 101/11,121/12,32/13,45/13,55/14,35/19,27/21 и 62/21

¹⁰⁹ Чл. 1 Законика о кривичном поступку Сл. гласник РС 72/11, 101/11,121/12,32/13,45/13,55/14,35/19,27/21 и 62/21

Питање правичности поступка је уско повезано са појмом правде. Мора се поменути овај сегмент, јер друштво и шира јавност, последњих пар година указују на недостатак правде, кад је у питању заштита животне средине. Мада то није једина област где се истиче овај аргумент. Питање разлике између појма правде и правичности је једно филозофско и теоретско питање о коме се расправа води још од античког доба, Сократа и Платона до данас и није нам намера да сад отварамо ту врсту расправе. Нама се свидело разликовање појмова праведности и правичности са тврдњом да су они по садржају једнаки, али по функцији и примени различити.¹¹⁰ Став појединих теоретичара да кажњавање има и своју едукативно – етичку димензију, да оно доприноси јачању друштвеног морала у једном друштву – држави¹¹¹ се показала у области кривичног прогона код кривичних дела из главе XXIV Кривичног законика, тешко применљива. Ову тезу ћемо разрадити код разматрања примера из праксе који су повезани са темом прикупљања доказа.

Подједнако значајна је и одредба Законика која прописује да се судске одлуке не могу заснивати на доказима који су у супротности са Уставом, закоником, другим законом или опште прихваћеним правилима међународног права или потврђеним међународним уговорима.¹¹²

Кад причамо о изазовима у примени процесних правила примећујемо узрочно последичну везу са изазовима које смо образложили у делу анализе под 2.1.

Наиме, предмет доказивања су чињенице које чине обележје кривичног дела.¹¹³

Законик о кривичном поступку прописује појам и процедуру за законито спровођење доказних радњи и посебних доказних радњи, од члана 85 до члана 187. За потребе анализе ми ћемо се бавити увиђајем, као доказном радњом. Кроз образложење процеса прикупљања доказа и обезбеђење доказа покушаћемо да укажемо на сва преплитања строге формалне процедуре, која мора да прати сваки судски поступак и које јавно тужилаштво мора да поштује као државни орган, који руководи предистражним поступком и истражним поступком, са крајњим исходом судског поступка.

2.2.1 Увиђај

Увиђај представља доказну радњу која треба да послужи органу поступка утврђивање чињеничног стања у циљу вођења кривичног поступак. Конкретна доказна радња треба да обезбеди доказе који ће по својој природи бити прихватљиви, аутентични, комплетни, поуздани и разумљиви.

¹¹⁰ Зборник радова Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу, LIX редовно годишње саветовање удружења, “Ублажавање казне и адекватност државне реакције на криминалитет”, Лидија Комлен Николић, стр. 263, фус нота 10: Laurenz Vuchetich “Праведност у филозофији права”

¹¹¹ Билтен Врховног касационог суда 02/18, проф. Станко Бејатовић “Казнена политика и адекватност функционисања правне државе” стр. 257

¹¹² Чл. 16 ст.1 Законика о кривичном поступку Сл. гласник РС 72/11, 101/11, 121/12,3 2/13, 45/13,5 5/14, 35/19, 27/21 и 62/21

¹¹³ Чл. 83 ст.1 Законика о кривичном поступку Сл. гласник РС 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21

Прихватљивост подразумева поштовање одређених правила како би били презентовани суду. Аутентичност захтева да доказни материјал мора да се повеже са конкретним кривичним делом. Комплетност обухвата потпуност утврђеног чињеничног стања. У поузданост доказа се ни у једном моменту судског поступка не сме посумњати.¹¹⁴

Увиђај је у већини случајева, прва радња која се предузима од стране надлежних државних органа када је за разјашњење неке чињенице у кривичном поступку потребно непосредно опажање органа поступка.

Приликом предузимања увиђаја орган поступка ће по правилу затражити помоћ стручног лица форензичке, саобраћајне, медицинске или друге струке, који ће по потреби, предузети и проналажење, обезбеђивање или описивање трагова, извршити потребна мерења и снимања, сачинити скице узети потребне узорке ради анализе или прикупити друге податке.¹¹⁵

Приликом спровођења увиђаја мора да се имају у виду претходно побројани услови како би то опажање било прихватљиво за суд са аспекта дозвољености доказа.

Законик о кривичном поступку разликује три врсте увиђаја. Увиђај лица, увиђај ствари и увиђај места.¹¹⁶ Сва три облика увиђаја се јављају у предметима, где је заштитни објекат животна средина.

Текст законске норме је једно, међутим, ситуација на терену је нешто другачија. Кривична дела против животне средине су комплексна за откривање, процесуирање и каснију осуду окривљених. На основу статистике правосудних органа стиче се утисак да у Србији, као да не постоје ова кривична дела. Ако се и поднесу кривичне пријаве за поједина кривична дела, она су поднета против НН лица. Зашто је то тако?

Разлогнеактивностинадлежнихинспекција(еколошке, водопривредне, ветеринарске, фитосанитарне, рударске, комуналне, пољопривредне итд), рибочуварских и ловочуварских служби, те њихова несарадња са полицијом и тужилаштвом је главни проблем. Такође недовољан број, свих побројаних управних инспектора и чувара природе у корелацији са изостанком обучености за правовремено и хитно деловање, је проблем више. Економски просперитет, експлоатација и искоришћавање природних ресурса, ради повећења стандарда становништва не сме ићи науштрб одржања зелених површина, шума, чистих водотока, екосистема и биодиверзитета у Републици Србији. Поред малог броја пријављених случајева, увиђај, као доказна радња, је рађен у незнатном проценту.

Увиђај углавном ради полиција. Мада не видимо разлог зашто и други државни органи, који потпадају под субјекте заштите животне средине, не би обављали ову радњу.

Законик о кривичном поступку у својој дефиницији увиђаја нигде не прописује да

¹¹⁴ Драган Јовановић, МУП РС, СБПОК, одељење за високотехнолошки криминал, презентација

“Прикупљање и анализа дигиталних доказа”

¹¹⁵ Чл. 133 Законика о кривичном поступку Сл. гласник РС 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21.

¹¹⁶ Чланови 134, 135 и 136 Законика о кривичном поступку.

је нужно да полиција врши увиђај, већ о орган поступка. У почетној фази, сазнања о догађају још увек се не зна карактер поступка, па самим тим све побројане инспекције могу и требају да предузимају доказну радњу увиђаја.

Међутим, да би ова препорука заживела у пракси неопходно је спровести обуку овлашћених лица у различитим субјектима заштите.

На том плану су учињени одређени кораци. Представници тужилаштва, држали су у више наврата обуке у сарадњи са Министарством заштите животне средине на тему откривања, процесуирања и санкционисања престапа везано за дивље врсте.

Такви скупови на једном месту окупили су инспекторе, представнике полиције, тужиоце, и судије основних судова, како би унапредили међусобну сарадњу у области заштите дивљих врста, са акцентом на јесетарске врсте, чији је опстанак у српским водама угрожен.¹¹⁷

Улога тужиоца током предистражне фазе кривичног поступка је активна. Полиција, надлежне инспекције, царина, сектор за ванредне ситуације, не би требало да делају на терену без консултације са надлежним тужиоцем. Зашто то није тако?

Полиција као орган откривања учиниоца кривичних дела по Закону о полицији има право самосталног предузимања одређених оперативних радњи, али код кривичних дела из области заштите животне средине, увек би требало да се консултују са надлежним тужиоцем. Тако ће се избећи ситуације у којима ако нешто крене, како не треба тек онда се контактира надлежни тужилац. У тим ситуацијама одређена штета по интегритет прикупљених доказа је обично учињена или је пропуштена прилика да се одређени докази фиксирају. Питање координације рада између јавног тужилаштва и полиције током предистражног поступка отвара и питање нивоа аутономије полиције. Питање аутономије полиције, односно њене оперативне независности је постављено у борби и против других видова криминала и представља посебну тему о којој се дискутује и у оквиру процеса придруживања Европској унији. Укратко, иако је тужилац руководиоца предистражног поступка, полиција за свој рад одговора по правилима успостављеним Законом о полицији.

Приликом вршења увиђаја полицији је потребна помоћ стручног лица одређене струке и то најчешће: ветеринарске, биолошке, ихтиолошке, хидролошке, рударско-геолошке, у зависности од врсте еколошког кривичног дела. Проблем је и што се преплићу елементи кривичних дела, прекршаја и привредних престапа због пренормираности законодавног оквира. Надлежне инспекције ретко, боље рећи скоро никада не консултују тужиоца. О увиђају да и не говоримо. Инспектори сами састављају Записнике о инспекцијском надзору на терену и након тога углавном подносе прекршајне пријаве. Када би се усталила пракса и дало обавезно упутство инспекцијама да је неопходно да се чују и обаве консултацију са тужиоцем, делотворност откривања и процесуирања ових дела подигла би се на виши ниво. Поменуте обуке Министарства за заштиту животне средине јесу један вид подизања свести код различитих државних органа о потреби координације са јавним тужилашвом али је то недовољно.

¹¹⁷ [https://www.ekologija.gov.rs/saopstenja/vesti/odrzana-obuka-za-otkrivanje-procesuiranje-i-sankcionisanje-prestupa-vezanih-za-divlje-vrste](https://www.ekologija.gov.rs/saopštenja/vesti/odrzana-obuka-za-otkrivanje-procesuiranje-i-sankcionisanje-prestupa-vezanih-za-divlje-vrste)

Потребно је на међуинституционалном нивоу успоставити комуникацију. Кад је у питању јавнотужилачка организација за иницирање једне такве сарадње је надлежан Републички јавни тужилац. Имајући у виду годишњи извештај о раду Републичког јавног тужилаштва, који обухвата рад свих тужилаштва на територији Србије, не видимо да ће до поменуте иницијативе доћи у скорије време, уколико се има у виду да се годишњи извештај уопште не бави анализом ове групе кривичних дела. Једино су наведени статистички подаци.

Засад на свакодневном плану, морамо да се ослонимо на вероватноћу да ће надлежни државни органи приликом контактирања надлежног тужилаштва налетети на тужиоца који је прошао обуку за еколошка кривична дела и који препознаје елементе кривичног дела и заједно са надлежним службама обавити увиђај, прикупили доказе и фиксирати трагове кривичног дела.

Један такав пример видели смо приликом вођења кривичног поступка пред Основним судом у Обреновцу, због кривичног дела Уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја из чл. 266 КЗ, који је окончан правноснажном осуђујућом пресудом против два лица.¹¹⁸

Доказне радње, првенствено увиђај обављен у наведеном предмету, је био предмет разних обука које је спроводила Правосудна академија у области еколошког права, као пример добре праксе. Овде би истакли специфичност која се надовезује на наше претходно излагање а односи се на радње које је надлежни тужилац предузео по сазнању да је на једној парцели близу Обреновца закопана велика количина опасног отпада.¹¹⁹

Увиђају су присуствовали осумњичени, МУП, сектор за ванредне ситуације, републички инспектор за заштиту животне средине, привредно друштво регистровано за транспорт и третман опасног отпада, стручна лица акредитованих установа за узимање узорка отпада ради анализе, привредно друштво регистровано за магнетометријско снимање, привредно друштво са одговарајућом механизацијом и обученим радницима за ископавање, хитна служба и ватрогасне јединице.

Координација између тужилаштва и надлежних државних органа, пре свега Министарства заштите животне средине, спречава наступање правног проблема, и то примене начела *'NE BIS IN IDEM'*. Подношењем прекршајне пријаве и започињањем прекршајног поступка, у коме се донесе правноснажна одлука, чак и ако настану теже последице и загађење, ометају покретање кривичног поступка. У изузетним случајевима уколико се докаже да је загађивач изазвао ново загађење и да је поновио кривично дело, могуће је поднети нову кривичну пријаву и наставити кривично гоњење за друго дело.

И поред постојања недовољне пажње за здраву животну средину, насупротив доброг законодавног оквира, оператива и процесуирање изостаје, баш због лоше примене процесних овлашћења.

¹¹⁸ <http://eko-vest.com/za-ilegalno-skladistenje-opasnog-otpada-zatvor-i-novcane-kazne>

¹¹⁹ <https://www.pars.rs/images/obuke-na-daljnu/Ekološko-pravo/opasan-otpad-danijela-Sindjelic.pdf>

Пример из праксе. Медијски предмет:¹²⁰

У околини Београда, житељи приградског насеља су почели да се жале на несносан смрад. Пријављивали су Комуналној милицији и звали Центар за узбуђивање и обавештавање и добијали одговор да је у току ђубрење оближњих пољопривредних плантажа. Обзиром да смрад није нестајао, становници места су почели да трагају одакле допире тај мирис. На напуштеној катастарској парцели у близини фарме свиња, на више локација уочени су лешеве уинулих свиња. У близини се налази Фарма свиња. Језеро и ободни канал за отпадне воде је у близини, који се потом својим током улива у Дунав. Свиње су на предметној парцели биле набацане на више гомила и на једној напуштеној приколици. Обзиром да је парцела била ограђена грађани нису имали приступ. Када су почели да сликају телефонима појавило се непознато обезбеђење и изјавило да је фотографисање забрањено на приватном поседу. Питали су чији је то посед, обезбеђење је одбијало да одговори. Грађани су поново звали Комуналну милицију и тражили да изађу на лице места. Преко Гео карте Србије су утврдили да је у питању парцела у власништву РС, Град Београд. Након што су звали Телевизијске екипе и новинаре вест је пренета преко више независних портала и репортажа је била емитована на TV N1, Прва ТВ и NovaS телевизији. Удружење грађана које се бави екологијом надлежном тужилаштву је поднело кривичну пријаву. Убрзо након телевизијске репортаже и дописа надлежног тужилаштва на терен је изашла Ветеринарска инспекција, Управе за ветерину и сачинила Записник о инспекцијском прегледу, који је **руком исписан на терену**. Рукопис је нечитак и у лошој фотокопији достављен тужиоцу. Такође након телевизијског прилога на терен је изашао инспектор Секретаријата за инспекцијске послове Града Београд, Сектор инспекције за заштиту животне средине, водне и туристичке инспекције и констатовао да на фарми и у околини фарме нема уинулих свиња, а да власник фарме не поседује сертификат о отпадним водама које се уливају у ободни канал у непосредној близини. Инспектор је наложио узорковање воде. Из лабораторијских извештаја, следи да је техничар Завода за јавно здравље „Поморавље“ из Ђуприје узорковао воду и исту предао Заводу за јавно здравље „Поморавље“ у Ђуприји ради анализе. Физичко-хемијским узорковањем отпадних вода и микробиолошког прегледа исте, нису пронађене неправилности. Инспектор за заштиту животне средине је на основу узорковања воде и околности да је надзирани субјекат поступио по његовим налозима дао мишљење да нема основа за даље вођење поступка, против одговорног лица у правном лицу, сходно Закону о водама. Такође власнику фарме је препоручено да обави дератизацију и дезинфекцију терена што је именовани о свом трошку платио. Прегледом терена ветеринарски инспектори нигде нису затекли уинуле животиње које је удружење грађана приложило уз кривичну пријаву. Полицијски службеници су изашли на лице места и прегледом терена и околине фарме нигде нису затекли лешеве свиња.

¹²⁰ <https://rs.n1info.com/vesti/udruzenje-inspekcija-ignorise-1-000-zivotinjskih-leseva-ceo-beograd-ce-smrdeti>

Шта можемо да закључимо из описа овог случаја? Прво, предмет је започет иницијативом грађана и само њиховом упорношћу надлежни државни органи су изашли на лице места. Полицијски службеници нису обавили увиђај и претрагу терена у координацији са ветеринарском и еколошком инспекцијом и сведоком који је свиње уочио и фотографисао. Из којих разлога при изласку на терен није консултован поступајући тужилац који је могао својим знањем из области екологије да људима на терену појасни шта, како и на који начи да ради. А тужилац је могао и да изађе на терен. А остаје нејасно и зашто је лоше урађено прикупљање доказа које се огледа у узорковању отпадних и површинских вода. И зашто је узорковање поверено Заводу за јавно здравље ван Београда, где је седиште привредног друштва власника фарме, када је место извршења евентуалног кривичног дела, привредног престапа или прекршаја на територији Града Београда? Зашто инспектор за воде није сам узорковао отпадне воде? Сумња на корупцију увек постоји и на тужиоцу је да провери ову тезу. Такође не позивања сведока, који је пријавио одлагање лешева да покаже место извршења дела може се сматрати немаром одговорних служби. А уколико је сведок поднео лажну пријаву и у цео поступак укључио на десетине људи из више надлежних служби требало би против њега покренути поступак за кривично дело Лажно пријављивање.

Закључак је да неадекватно обављање увиђаја и прикупљање доказа, као и необезбеђивање истих, како га прописује Законик о кривичном поступку, представља огроман недостатак овог предмета и јавни тужилац нема доказа за постојање основа сумње који би оправдале даљи наставак кривичног поступка.

Сматрамо да постоји простор и за критички приступ рада јавног тужилаштва. Услед неодговарајућег и неблаговременог реаговања, прво контактираних државних органа, наступила је последица не прикупљања доказа.

Да ли је надлежни тужилац требао проактивно да реагује на медијско извештавање поменутог случаја?

Ово није први случај да се поставља питање проактивног реаговања тужилаштва на информације о потенцијалном извршењу кривичног дела, да ли од стране телевизијских станица или истраживачких новинара.

Србија је ратификовала Конвенцију о сарадњи на заштити и одрживом коришћењу реке Дунав.¹²¹ У члану 2 као циљеви и принципи Конвенције наводи се да ће стране уговорнице (потписнице Конвенције) настојати да остваре одрживе и праведне циљеве у управљању водама укључујући заштиту, побољшање и рационално коришћење површинских и подземних вода у сливу. Канал и језеро су близу загађења које долази са фарме и налазе се у непосредној близини Дунава. У ободни канал сливају се надземне-површинске и подземне воде које отичу у слив Дунава.

Принцип „загађивач плаћа“ и принцип предострожности који чине основ свих препорука и мера ове Конвенције је донекле испоштован у представљеном случају, дератизацијом терена од стране загађивача.

¹²¹ Конвенција о сарадњи на заштити и одрживом коришћењу реке Дунав (Сл. лист СЦГ – Међународни уговори” бр. 2/2003

2.2.2 Прикупљање доказа

Приликом спровођења одређених доказних радњи долазимо до следећег дела Анализе, који се односи на разматрање изазова приликом прикупљања доказа. Спровођење увиђаја ће логично довести до ситуације у којој ћете или прикупити доказе или не. Може се десити да приликом спровођења увиђаја не можете прикупити све доказе, те је потребно предузети и неке друге кораке како бисте дошли до циља а то је утврђивање чињеничност стања и постојања основа сумње, који је тужиоцу потребан ради покретања кривичног поступка.

Ради квалитетнијег прикупљања доказа, прво је неопходно одредити место извршења кривичног дела, време и на крају начин извршења кривичног дела, те прикупити све чињенице и материјалне доказе. Немарношћу и непажњом човека се губи снага физичких доказа и зато је неопходно да форензичари и надлежне инспекције обрате пажњу на сваки детаљ. На терену код еколошких кривичних дела имајући у виду опасност од тровања опасним хемикалијама, пестицидима, испарењима, тешким металима, отровима, дивљим опасним животињама, на првом месту је здравље и безбедност сваког појединца који излази на терен, макар он био припадник војске, сектора за ванредне ситуације, полиције или заменик јавног тужиоца. При доласку на лице места потребно је да се обрати појачана пажња на све опасности које прете, као и да се фиксира простор и евентуално забрани приступ неовлашћеним лицима. Потом следи фотографисање у постојећем стању и да се помогућству снимити видео запис у виђеном стању, а процена да ли се ради о кривичном делу или прекршају ће бити једна неизвесна околност у зависности од конкретног случаја.

Уколико постоји основ сумње да је извршено кривично дело за које се гоњење предузима по службеној дужности полицијски службеници ће предузети све потребне мере да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, а такође су дужни да прикупе сва потребна обавештења која могу бити од користи за даље вођење кривичног поступка. Уколико је потребна помоћ полицији они ће затражити и стручну помоћ вештака уколико би његово присуство било од значаја за касније доказивање. Стандардне технике прикупљања доказа на терену би обухватале претрагу места извршења кривичног дела, као и фиксирање отисака прстију, дланова, обуће, гума или алата на подесним предметима.

Разматрање појма прикупљање доказа свакако је повезано са доказном радњом претресања. Претресање стана, других просторија или лица може се предузети ако је вероватно да ће се претресањем пронаћи окривљени, трагови кривичног дела или предмети важни за поступак.¹²²

Поред затворених просторија и лица, предмет претреса могу бити и уређаји за аутоматску обраду података и опрема на којој се чувају или се могу чувати електронски записи.¹²³

¹²² Чл. 152 ст.1 Законика о кривичном поступку.

¹²³ Чл.152 ст.3 Законика о кривичном поступку.

Међутим, поставља се питање да ли стандардне технике прикупљања доказа су применљиве приликом утврђивања чињеничног стања код групе кривичних дела из главе XXIV Кривичног законика. На пример код кривичног дела из чл. 265 Кривичног законика Уништење, оштећење, изношење у иностранство и уношење у Србију заштићеног природног добра.

Наведено кривично дело се односи на међународну трговину угрженим врстама дивље фауне и флоре, заштићених CITES конвенцијом.¹²⁴ Први контакт са применом наведене конвенције обично имају радници царине, који су посебно обучени да проверавају неопходну документацију за промет угрженим врстама.¹²⁵ Орган задужен за издавање дозвола за промет угроженим врстама је Министарство заштите животне средине, Сектор за заштиту природе. CITES конвенција регулише промет преко 33.000 врста. Одредбе се односе и на живе и мртве примерке дивље фауне и флоре, као и њихове делове и деривате.

Израђен је приручник за контролу прекограничног промета и трговине заштићеним врстама¹²⁶ издат од стране Министарства животне средине, рударства и просторног планирања 2011. године, који разрађује процедуре прикупљања доказа. Препоруке изнесене у приручнику по својој садржини се разликују од стандардних метода прикупљања доказа.

Пример из праксе

Осумњичени је у свом стану имао више великих акваријума са морском водом, где је држао корале и заштићене врсте тропских риба. Он је позвао телевизијску екипу јавног сервиса како би снимили емисију на тему: ‘Дорћол има море’¹²⁷. Емисија је снимљена и емитована на РТС. Биолози групе за спровођење CITES конвенције и Завода за заштиту природе су видели наведени филм и закључили о којим се заштићеним врстама ради. Поднета је кривична пријава надлежној полицијској станици.

По поднетој кривичној пријава полиција није предузела ниједну радњу у циљу прикупљања доказа из ког разлога подносиоци пријаве су се обратили надлежном јавном тужилаштву. Тек након ургенције тужилаштва и налога да се утврди идентитет лица, достављени су подаци од стране полиције. Од момента емитовања прилога до момента претреса стана осумњиченог прошло је много времена, што је довело до ситуације да приликом спровођења претреса је затечено осам мокрих акваријума, у којима је остало мало воде и по неки део корала, који је послужио за вештачење.

Осумњичени се у току поступка бранио да сам гаји корале у лабораторији и да их после узгоја ставља у акваријуме. Такође, нису могли бити прикупљени докази да

¹²⁴ Службени лист СРЈ – Међународни уговори бр. 11/2011.

¹²⁵ <https://www.ekologija.gov.rs/saopstenja/vesti/odrzana-cites-obuka-za-pripadnike-odeljenja-za-suzbijanje-krijumcarenja-uprave-carina>

¹²⁶ https://www.pars.rs/images/biblioteka/medjunarodno-pravo/cites_prirucnik_final_compressed.pdf

¹²⁷ <https://www.rts.rs/page/rts/sr/Dijaspora/story/1526/srbija-na-vezi/1755393/i-dorcol-ima-more.html>

је кријумчарио корале и рибе иако су у току поступка прикупљени подаци, који су указивали да је осумњичени у више наврата путовао у Индонезију и Малезију. Након предочавања телевизијског снимка, осумњичени је пристао на примени института одложеног гоњења, предвиђен чланом чл. 283 ст.1 тач. 2 ЗКП.

Специфичност овог случаја нас доводи и до разматрања прикупљања дигиталних доказа. Конкретан телевизијски прилог по својој природи не потпада под појам дигиталног доказа, али надлежни јавни тужилац је имао дилему његове процесне употребљивости, те да ли би суд прихватио овај доказ у случају да је решио да поднесе оптужни предлог за кривично дело из чл. 265 КЗ.

Не постоји јединствена дефиниција дигиталног доказа. Једна од њих је да је то свака информација генерисана, ускладиштена или пренесена у дигиталној форми, а може послужити као доказ на суду.¹²⁸

Примена начела опортунитета у ситуацији кад нисте сигурни у дозвољеност доказа јесте ефикасан и брз начин решавања предмета. Међутим, поставља се питање остваривања сврхе специјалне и генералне превенције.

Који видови дигиталних доказа могу да се појаве код кривичних дела из главе против животне средине? Системи видео надзора могу да се покажу корисним приликом извршења кривичних дела у градским срединама. Данас је сасвим уобичајена ситуација у насељеним местима да површине буду покривене видео надзором. Видео надзор се примењује и у срединама где није густо насељено подручје. Снимци видео надзора могу да се покажу као корисним уколико видокруг камере покрива шири простор. Мана прибављања овог доказа је што време чувања истог је обично кратко, те уколико полиција одмах не затражи снимке могу да се изгубе драгоцене докази.

Последњих пар година друштвене мреже су изузетно популарне. Поједини извршиоци кривичног дела из чл. 265 КЗ, или кривичног дела Незаконит лов из чл. 276 КЗ или Незаконит риболов из чл. 277 КЗ, не могу да одоле и не поставе снимке, које представљају потенцијални доказ у кривичном поступку.

Фаза прикупљања доказа снимањем профилних страница извршиоца кривичних дела може да се покаже као одлучујућа у поступку доказивања кривичног дела. Врховни касациони суд је у одлуци КЗЗ 1058/2016 указао да нпр. ``Facebook``, страница као део друштвених мрежа, управо због доступности исте корисницима ових мрежа на интернету, може представљати средство слично средствима штампе, радија или телевизије и као таква може имати доказну снагу.¹²⁹

Даље, подаци из отвореног интернет извора представљају информације које су важне за истрагу и могу бити објављене на интернету.¹³⁰

¹²⁸ https://sr.wikipedia.org/sr-el/%D0%94%D0%B8%D0%B3%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B8_%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B8

¹²⁹ <https://www.vk.sud.rs/sr/%D0%BA%D0%B7%D0%B7-10582016>

¹³⁰ ``Водич за примену Законика о кривичном поступку`` објављен у сарадњи Делегације ЕУ са Правосудном академијом, 2015 година, стр. 167.

Разноврсност метода прикупљања доказа показују следећи примери из праксе.

Пример тровања птица грабљивица на њивама у Војводини

Осумњичени је просуо кукуруз и житарице које је претходно држао у отрову фурадану на више локација на њивама. Намера му је била да отрује глодаре који су му уништавали летину. Фурадан је јако токсичан отров који утиче на нервни систем и канцероген је, а штети и ендокрином систему човека у већим количинама је смртоносан. На жалост на њиву су слетели орлови белорепани и сви су угунили. Орлови белорепани су строго заштићене врсте птица и немарни људи их лове и убијају. На исти начин је убијено и јато ждралова. А на појединим локацијама је нађено игипило крдо срндаћа јер су се сви они хранили заједно. Осумњичени није пронађен, јер није било трагова извршења кривичног дела са којих би се узели отисци или обавило трасирање обуће или гума.

Критички осврт наведеног примера би се састојао у чињеници да је изостао податак ко је власник њива на којима је бачен отров. Ови подаци су јавно доступни у отвореним базама Републичког геодетског завода, Катастра непокретности и земљишта.¹³¹

Орао крсташ: *Дана 30.12.2020.године ловци су у атару села Пригревица пронашли орла крсташа, старог око годину дана који само што није угулио. Орла је одмах преузело Друштво за заштиту и проучавање птица Србије и обавестио Покрајински завод за заштиту природе и смештен је у ЗОО врт Палић. Применом адекватног лечења, уз сумњу да се ради о тровању орао је преживео. Орао крсташ је једна од најугроженијих врста птица у Србији. Код нас живи само три гнездећа пара, а сви остали су или отровани или убијени иако је Орао крсташ симбол Србије. Непобедива птица која се налази на нашој застави и грбу и представља симбол снаге, брзине и неустрашивости. Грађани у већини случајева нису упознати са статусом заштићености ове врсте и даље га убијају у планинским пределима из страха, да им не би ловио домаће животиње, али он се све више гнезди у Војводини, а богати ловци га још увек убијају као трофеј, иако је строго забрањен његов лов.*

Наведена два примера су показала да процес прикупљања доказа у појединим случајевима је од старта онемогућен присуством објективних фактора, на које органи откривања извршиоца кривичних дела не могу да утичу.

2.2.3 Обезбеђење доказа

Појмовно обезбеђење доказа представља утврђивање чињеница извођењем доказа пре покренутог поступка и у току њега, и кад постоји оправдана бојазан да ће његово касније извођење бити отежано. Поступак за обезбеђење доказа је природи ствари хитан.¹³²

¹³¹ <https://katastar.rgz.gov.rs/eKatastarPublic/PublicAccess.aspx>

¹³² http://www.prafak.ni.ac.rs/files/nast_mat/DOKAZIVANJE_39340.pdf стр. 13.

Полиција, а и јавни тужилац може од грађана прикупљати потребна обавештења и то одмах на лицу места и благовремено у циљу обезбеђивања доказа.

Подразумева се да разговоре на лицу места могу обављати и инспекције побројаних субјеката заштите животне средине. Мада, проактивност инспекција се у досадашњој пракси није показала као правило.

Зато нам се чини и да је фаза обезбеђивања доказа најосетљивија поготову кад се има у виду да је обично потребно хитно реаговање у циљу очувања доказа.

Пример из праксе

Друштво за заштиту и проучавање птица Србије има обучене волонтере и сараднике који редовно викендом обилазе пијаце у главном граду и тако идентификују заштићене врсте птица. НН лице је продавало на импровизованој тезги више примерака птица певачица. Волонтери су одмах обавестили надлежну полицијску станицу која је одмах изашла на лице места и затекла осумњиченог. Одбрана се састојала у томе да он није знао да су птице заштићена врста у Републици Србији.

Птице су привремено одузете, јер могу послужити као доказ у кривичном поступку и обезбеђено је њихово чување.¹³³

Одузето је 12 птица. Све су по својој врсти представљале заштићене врсте чији је лов строго забрањен.

Епизод случаја је поднета кривична пријава против осумњиченог због кривичног дела из чл. 265 КЗ. Предмет је решен одлагањем кривичног гоњења применом чл. 283 ст.1 тач.2 ЗКП.

Наведени случај указује на неопходну сарадњу између организација и удружења грађана који се баве заштитом животне средине или заштитом одређене заштићене категорије.

У Србији постоји читав низ организација и активиста који су ангажовани на очувању животне средине.

У случајевима затицања особа у нелегалном поседу живих или мртвих примерака заштићених врста, њихових делова или деривата, било где унутар територије Републике Србије, полиција, ветеринарска инспекција и све друге службе одмах обавештавају управни орган за СИТЕС и инспекцију за заштиту животне средине. Након пријема информације одмах се излази на терен ради идентификације врста, утврђивања неправилности и одузимања примерака. Ако постоје основи сумње да су примерци уловљени или убијени на подручју

¹³³ Чл. 147 ст. 1 Законика о кривичном поступку.

Србије о свему се обавештава и ловни инспектор или рибочуварска служба. Након утврђивања чињеничног стања надлежни инспектор ће поднети одговарајућу кривичну или прекршајну пријаву.

Навешћемо и пар примера добре праксе сарадње великих невладиних организација и активиста на очувању заштите животне средине:

- Министри влада Чешке, Мађарске, Пољске, Румуније, Србије, Словачке и Украјине потписали су Протокол о одрживом управљању шумама Карпата¹³⁴
- Карпатска Конвенција од 27.05.2011.године чији је циљ да се заштити највреднији шумски комплекс у Европи који укључује највеће преостале прашуме и природне шуме ван Русије¹³⁵
- Успех невладине организације „We Move Europe“ очувању последњег станишта китова у Европи. Наиме планови за изградњу највеће луке прекоокеанских бродова планирано је на Тенерифима. Узбуњивањем јавности, проценом ризика утицаја на животну средину-утврђено је да би дошло до огромног загађења и губитка станиша китова и пројекат изградње луке је обустављен.¹³⁶
- Министар за заштиту животне средине је након опсежних истраживања и препоруке стручних организација донео Наредбу о мерама за очување и заштиту рибљег фонда („Сл. гласник РС“, бр.56 од 26.06.2015.год. и бр.94 од 07.12.2018.год.) Овом наредбом као подзаконским актом уређена је строга заштита јесетарских врста које живе у Дунаву. Наредбом је забрањен трајни улов 5 дунавских јесетри током 2015. године. А на предлог Светске организације за природу - WWF уз подршку Уједињених риболоваца Србије и Друштва аласа Србије наредба је измењена и проширена и на кечиге - *Acipenser ruthenus*, са обзиром на то да је великим истраживањем о стању животне средине у Републици Србији током 2017.године утврђено да се кечига изловљава 44 посто више него раније. Иако је наредбом постојала забрана улова кечиге која је мања од 40 цм, кечига се и даље ловила и мера забране лова није дала никакво побољшање. Сходно томе Наредба је измењена и допуњена 07.12.2018.год, а 01.01.2019.године је ступила на правну снагу, тако да сада за кечигу важи трајна забрана излова.
- Забрана отрова бисфенола који се налази на термо ролнама које се користе у фискалним тракама за издавање рачуна, је велики помак, с обзиром да је утврђена токсичност овог отрова и његово канцерогено дејство по здравље људи.

¹³⁴ https://wwf.panda.org/wwf_news/?200429/Protokol-o-sumama-u-Karpatima-doprinece-zastiti-najvredni-jeg-sumskog-kompleksa-u-Evropi

¹³⁵ <https://wwf.panda.org>

¹³⁶ <https://www.wemove.eu>

3. ПОСТУПАЊЕ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА У ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Јелена Самуилов¹³⁷

3.1. ПРИМЕРИ ДОБРЕ ПРАКСЕ

Законик о кривичном поступку¹³⁸ регулише поступање јавног тужиоца у кривичном поступку, и крунски закон када се регулише начин и законитост прикупљања доказа.

3.1.1. Кривична пријава

Чланом 280 ст.1 Законика о кривичном поступку¹³⁹ је прописано да државни и други органи, правна и физичка лица пријављују кривична дела за која се гони по службеној дужности, о којима су обавештени или за њих сазнају на други начин, под условима предвиђеним законом или прописом. Кривична пријава се подноси надлежном тужиоцу, у писаном облику, усмено или другим средством. За кривична дела против животне средине гоњење се може предузимати само по службеној дужности, те се гоњење може вршити само од стране јавног тужиоца. Потребно је нагласити да је кривична пријава као иницијални акт, по коме поступа јавни тужилац, и због тога је битно да иста буде написана добро, са што више релевантних чињеница одакле проистичу основи сумње, да буде добро образложена, поткрепљена материјалним доказима, те имајући у виду да се ради о материји где су потребна специфична знања, да буде што детаљније објашњења због чега је и где дошло до пропуста, као и са објашњењима какве последице непоступања по одредбама наступају. У писању оваквих пријава посебну улогу треба да имају инспектори за заштиту животне средине, јер они имају специфична знања не само у појединим областима заштите, већ и у погледу тога која се документација води, како се поступа са заштитиним објектима у редовном току ствари, а какво је затечено стање када су они извршили надзор, те могу да наведу и све могуће последице које настају услед кршења прописа, што свакако може минирати тужиоца, приликом процесуирања, да схвати значај брзог и ефикасног процесуирања кривичне пријаве. Поступање полиције у састављању добре кривичне пријаве је такође од значаја, али не може бити потпуно без укључивања инспектора за заштиту животне средине, јер не поседују посебна знања и вештине, баш као ни јавни тужилац.

Како изгледа потпуна кривична пријава, снадбевена доказима које је сам инспектор прикупио у току рада по пријави и у многоме допринео прикупљању доказа од стране тужиоца показује пример који се може видети у анексу.

¹³⁷ Заменик основног јавног тужиоца у Панчеву.

¹³⁸ „Сл. гласник РС“ бр.72/11...37/19

¹³⁹ „Сл. гласник РС“ бр.72/11...37/19

3.1.1.1. Поступање јавног тужиоца по кривичној пријави

Ако су наводи кривичне пријаве такви да се не може оценити да ли су вероватни наводи кривичне пријаве или не пружају довољно података за одлуку да ли покренути кривични поступак или не, јавни тужилац може сам или уз помоћ полиције или других државних органа да прикупи све потребне податке и сва потребна обавештења, као и да од самих грађана прикупи потребна обавештења.

3.1.1.2. Овлашћења јавног тужиоца

Јавни тужилац руководи предистражним поступком и предузима радње потребне за гоњење учинилаца кривичних дела. Он може да полицији наложи предузимање одређених радњи ради откривања учиналаца кривичних дела и прикупљања доказа, а полиција је дужна да поступи по налогу јавног тужиоца, те јавни тужилац може преузети вршење радње коју је полиција на основу закона самосатално предузела.

3.1.1.3. Овлашћења полиције

Када постоји основ сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности, полиција је дужна да предузме све потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, открију и обезбеде трагови кривичног дела и сви предмети који могу послужити као доказ, као и да се прикупе сва потребна обавештења. Полиција је овлашћена да прикупи потребна обавештења од грађана, да изврши потребан преглед превозних средстава, путника и пртљага, да за одређено време (до 8 часова) ограничи кретање на одређеном простору и да предузима одређене мере у вези са утврђивањем истоветности лица и предмета и да прегледа одређене објекте и просторије државних органа (у присуству одговорног лица), да прегледа документацију и друго. Претресање стана и других просторија полиција врши по наредби суда, а коју наредбу суд даје на основу предлога јавног тужиоца, као и праћење мобилних телефона (у погледу листинга и локације).

3.1.1.4. Доказне радње полиције

Доказне радње које предузима полиција морају бити предузете исуључиво на основу одредби ЗКП-а и о њиховом предузимању јавни тужилац мора бити одмах обавештен. Када се говори о кривичним делима против животне средине докази које у току својих доказних радњи прикупе тужилац и полиција ће најчешће бити једини докази из којих разлога се у поступку доказних радњи, било да их предузима полиција или тужилац, мора поступати са посебном пажњом, квалитет кривичне пријаве мора бити на таквом нивоу да има што је могуће више квалитетних доказа, или обавештења где се ти докази налазе.

3.1.2. Увиђај

Увиђај је један од најчешћих доказних радњи који предузима полиција, сама, по овалшћењу јавног тужиоца или уз присуство јавног тужиоца. Увиђај се предузима, како се наводи у чл. 133 Законика о кривичном поступку, „када је за утврђивање или разјашњење неке чињенице у поступку потребно непосредно опажање органа поступка“¹⁴⁰. Том приликом, полиција или тужилац ако присуствује и узима учешће у увиђају, ће по правилу уколико је потребно затражити помоћ стручног лица одређене струке, који стручњаци ће по потреби предузети и проналажање, обезбеђивање или описивање трагова, сачинити скице, узети потребне узорке, а на увиђај се може позвати и вештак одређене струке ако би његово присуство било од користи за давање налаза и мишљења. Имајући у виду природу кривичних дела против животне средине, присуство оваквих стручњака је готово увек неопходно на увиђају јер ретко ко од тужилаца или полиције располаже стручним знањима у области технике, технологије, хемије, машинства, хемије, биологије, ветерине, и сл. у тој мери да би могао да самостално врши увиђај. Присуство инспектора за заштиту животне средине приликом вршења увиђаја је такође од великог значаја јер исти имају сва неопходна стручна знања како би указали и полицији и тужиоцу у ком правцу откривати доказе, коју документацију прегледати, где би били трагови кривичног дела и сл.

3.1.2.1. Саслушање од стране полиције

Полиција може саслушавати лица као грађане и као осумњичене. Као грађане у циљу прикупљања потребних обавештења и такво саслушање може тарајати најдуже 4 сата и не сме бити принудно. Након саслушања се саставља службена белешка, а о саслушању осумњиченог који може бити приведен се саставља записник, по претходном обавештењу јавног тужиоца и уколико је саслушање осумњиченог изведено у присуству браниоца, представља доказ у кривичном поступку.

Јавни тужилац може предузимати све ове доказне радње и оне увек представљају доказ у кривичном поступку (осим узимања изјаве од грађанина)

3.1.3. Истрага

Чланом 295 Законика о кривичном поступку је одређено да се истрага покреће против одређеног лица или против непознатог учиниоца за које постоје основи сумње да је учинио кривично дело односно да је кривично део учињено.¹⁴¹ У истрази се прикупљају докази како би се могло одлучити да ли ће се подићи оптужница или обуставити кривични поступак и предузима се за кривична дела у којима је забрањена казна затвора више од 8 година, а за кривична дела за које је забрањена новчана казна или казна затвора до 8 година не покреће се истрага већ се предузимају доказне радње.

¹⁴⁰ Сл. гласник РС“ бр.72/11...37/19

¹⁴¹ Сл. гласник РС“ бр.72/11...37/19

3.1.3.1. Доказне радње

На запрећене казне код кривичних дела против животне средине у највећем броју случајева неће се спроводити истрага већ скраћени поступак, а докази ће се прикупљати кроз доказне радње. Доказне радње тужилац може да предузима сам или да их повери другом јавном тужиоцу, као и полицији. Извођењу доказних радњи могу да присуствују осумњичени и бранилац, али они могу и сами да прикупљају доказе у корист одбране, као и да захтевају од јавног тужиоца да предузме одређене доказне радње у корист одбране.

3.1.3.2. Споразуми о признању кривичног дела

Чл. 313 Законика о кривичном поступку регулисано је да тужилац и окривљени могу склопити споразум о признању кривичног дела.¹⁴² Овакав споразум могу закључити поводом било ког кривичног дела, све до закључења главног претреса, а овим споразумом окривљени у потпуности признаје извршење кривичног дела које је предмет оптужбе и са јавним тужиоцем се договара о врсти и висини кривичне санкције, трошковима поступка, одузимању имовинске користи, имовинско-правном захтеву оштећеног или оштећених лица, као и свим другим битним елементим. О споразуму одлучује судија за претходни поступак ако је споразум закључен пре подизања оптужнице или председник већа након подизања оптужнице.

3.1.4. Оптужење

Након завршене истраге подиже се оптужница, или се пак одустаје од кривичног гоњења. Оптужница може бити подигнута и без спровођења истраге (непосредна оптужница), а у сваком случају се оптужница подиже кад постоји оправдана сумња да је одређено лице учинило кривично дело за које се гони по службеној дужности. У скраћеном поступку се подноси оптужни предлог на основу спроведених доказних радњи и у њима сакупљених доказа који би указивали на оправдану сумњу да је одређено лице извршило неко кривично дело за које се гоњење предузима по службеној дужности.

3.1.5. Главни претрес

Овај део кривичног поступка је веома важан, јер је од потврђивања оптужнице кривични поступак у рукама јавног тужиоца, а у фази главног претреса постаје судски поступак. Он има више фаза и састоји од припремног поступка и самог главног претреса. У припремном поступку се странке (јавни тужилац и окривљени и/или бранилац) изјашњавају о предмету оптужбе, предлажу и образлажу доказе које намеравају да изведу на главном претресу. На главном претресу се изводе докази и утврђују чињенице. Суд има рестриктивну улогу у утврђивању чињеница, и може у

¹⁴² Сл. гласник РС“ бр.72/11...37/19

минималној мери да по сопственој иницијативи утврђује чињенице и изводи доказе. Саслушање сведока и вештака предлажу странке, а суд само изузетно и то када је реч о противречностима и нејасноћама у до тада изведеним доказима. Након завршетка главног претреса и одржаних завршних речи суд доноси пресуду. Пресуда може бити осуђујућа, ослобађајућа и одбијајућа. У зависности од задовољства завршетком поступка и пресуде странке могу изјавити жалбу на пресуду као редовни правни лек, мада су им на располагању и ванредни правни лекови.

3.2. КРИВИЧНИ ЗАКОНИК

ПРИМЕРИ КРИВИЧНО ПРАВНЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Кривични законик¹⁴³ у глави 24 прописује кривична дела против животне средине. У овој глави предвиђено је 18 кривичних дела против животне средине садржаних у члановима 260 до 277, од којих је 15 бланкетних прописа што значи да је поступање учиниоца противно и неким другим прописима, односно секторских закона који су углавном поменути у претходним поглављима.

3.2.1. Поступање у случају нелегалног складиштења опасног отпада

Последњих година се као посебан проблем појављује проналазак све више локација на којима се нелегално складишти опасан отпад. Борба са овом појавом се најчешће остварује кроз кривично дело Уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја из чл. 266 Кривичног законика.¹⁴⁴ У већини случајева се суштина поступања са опасним отпадом може посматрати и кроз призму корупције, односно тежње учиниоца да нелегалним одлагањем и складиштењем отпада, посебно опасног отпада, избегне плаћање високих надокнада које би подразумевао правилан третман отпада. Много је таквих примера широм Републике Србије.

3.2.1.1. Случај опасног отпада у Панчеву

3.2.1.1.1. Проналазак опасног отпада на локацијама

Овде ће бити представљен један од многобројних случајева у Панчеву и околини. Полиција је открила да се на три локације у Панчеву и околини налази велика количина опасног отпада. С тим у вези је ОЈТ-у стављен предлог да од судије за претходни поступак Основног суда предложи издавање наредбе за претрес на све три локације, те је судија издао наредбу за претрес стана и других просторија на све три локације.

¹⁴³ Сл. гласник РС“ 85/2005. . 35/2019

¹⁴⁴ Сл. гласник РС“ 85/2005...35/2019

Испоставило се да локације као и куће односно друге просторије на тим локацијама припадају власнику предузећа који је имао дозволе за поступање са отпадом као и члановима његове породице, али не и за складиштење опасног отпада на локацијама где је исти пронађен, нити је било ко од присутних на претресу и увиђају могао указати на порекло отпада који је затечен, као ни колико дуго се ту налази, јер никаква документација овај отпад није пратила, а отпад се налазио не само унутар кућа и просторија, већ и на отвореном на плацевима, у оквиру стамбеног насеља где су и друге куће, где је уочено да се слободно крећу кокошке и друге домаће животиње из суседства, где људи живе у суседству.

3.2.1.1.2. Увиђај

Приликом претресања извршен је увиђај од стране полиције и јавног тужиоца, а увиђају су присуствовали и стручњаци из градског завода за јавно здравље који су узорковали материје нађене на овим локацијама. Имајући у виду комплексност увиђаја, као и велику количину нађеног отпада, такође су били присутни и инспектори заштите животне средине на лицу места, који са своје стране нису вршили инспекцијски надзор, али су у многоме помогли на начин да су указивали које супстанце узорковати, шта је од супстанци могуће пронаћи на појединим местима у оквиру исте локације и у детекцији потенцијалног опасног отпада.

Након узорковања, од стране тужиоца је наређено вештачење материја које су нађене на лицу места на отвореном простору као и у стамбеним јединицама, те помоћним просторијама.

На лицу места, а на основу података које су дали присутни инспектори за заштиту животне средине као представници Министарства заштите животне средине, осумњичени је имао интегралну дозволу за сакупљање и транспорт опасног отпада и третман опасног отпада у мобилном постројењу на територији Републике Србије издат од стране надлежног Министарства, али није имао дозволу за складиштење опасног отпада на локацијама на којима је отпад пронађен, нити је смео да третира тај отпад на овим локацијама имајући у виду да на овим локацијама није постојала дозвола за складиштење опасног отпада. Извршеним вештачењем је утврђено да је окривљени на све три локације складишти око 77.100 кг и 7.300 литара опасног отпада. Овако је то изгледало на делу локација где је отпад пронађен.

3.2.1.1.3. Поступак доказних радњи

Након завршеног увиђаја и прикупљених доказа, Основном јавном тужилаштву у Панчеву је поднета кривична пријава, након пријема исте и опсервације од стране тужиоца позван је осумњичени власник предузећа чији је отпад затечен на овим просторима да изнесе своју одбрану пред тужиоцем, односно да буде саслушан у својству осумњиченог. Имајући у виду да већ приликом претресања и увиђаја ово лице није било доступно државним органима, позиви су се враћали неуручени, те су и наредбе за довођење у тужилаштво биле нереализоване од стране полиције, али је предузето све што Законик о кривичном поступку предвиђа за обезбеђење осумњиченог у поступку.

Наиме, код оваког стања ствари, од стране тужилаштва је стављен предлог судији за претходни поступак да се према осумњиченом одреди притвор и распише потерница што је судија за претходни поступак и учинио, те донео решење о одређивању противора и наредбу за расписивање потернице према осумњиченом, након чега је тужилаштво од судије за претходни поступак захтевало да у смислу чл. 300 ст.6 ЗКП-а одобри испитивање сведока с обзиром да је осумњичени неодступан државним органима. На овај начин је обезбеђено да се предузимају доказне радње од стране тужиоца без обзира на то што је осумњичени недоступан државним органима.

3.2.1.1.4. Поступак на главном претресу

Након испитивања сведока пред тужиоцем и на основу свих прикупљених доказа поднет је Основном суду оптужни предлог против окривљеног за кривично дело уношења опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја из чл.266 ст.1 Кривичног законика. Затражена је затворска казна и мера безбедности одузимање предмета и подразумевано њихово уништење након правоснажности пресуде.

С обзиром да окривљени и даље није био доступан државним органима, већу судија из чл.21 ст.4 ЗКП-а, је предложено суђење у одсуству окривљеног, све у циљу несметаног вођења кривичног поступка, а ово веће судија је, имајући у виду озбиљност предмета и друштвену опасност кривичног дела, суђење у одсуству и дозволило и главни претрес је отпочео у одсуству окривљеног.

У тако започетом главном претресу је била изведена готово већина доказа, а након тога у току овог поступка окривљени је ухапшен у Републици Румунији и изручен Србији, те је суђење почело изнова у присуству окривљеног, који се једно време налазио у притвору, након чега је одређено јемство тако да се окривљени бранио са слободе уз положено јемство, и поступак је завршен првостепеном одуком којом је окривљени проглашен кривим за кривично дело које му је стављено на терет и осуђен је на казну затвора у трајању од две године и новчану казну од 500.000,00 динара, те му је изречена мера безбедности одузимања предмета и то свог затеченог отпада и у смислу чл. 87 став3 Кривичног законика суд је наредио уништење овог отпада.

На ову пресуду се жалило тужилаштво јер је тражило строжу затворску казну, односно казну у трајању од четири године, те је жалбу поднео и окривљени путем браниоца тражећи ослобађајућу пресуду, те је Виши суд донео пресуду којом је преиначио одлуку првостепеног суда само у погледу казне на начин да је осуђени осуђен на казну затвора у трајању од једне године и новчану казну у износу од 500.000,00 динара обавезан да накнади трошкове поступка, а време проведено у притвору је урачунато у казну затвора.

3.2.1.1.5. Изазови током поступка

Највећи изазов у овом примеру је био да се утврди порекло овог отпада, одакле је дошао, с обзиром да за овај отпад није постајала никаква документација предвиђена прописима, нити се могло поуздано утврдити колико дуго је овај отпад стајао ускладиштен на овим локацијама, само су сведоци у току поступка говорили отприлике одакле су овај опасан отпад довозили по сећању, посебно имајући у виду да је много локација и много произвођача отпада одакле су они као запослени у предузећу окривљеног овај отпад одвозили на ове три локације, све по налогу окривљеног као власника и директора предузећа, док је сам окривљени навео да овај отпад ту стоји дуже од једне године, али без прецизирања тачних или ближих датума када је овај отпад доведен по његовом налогу на ове локације на којима ни по једној дозволи коју је имао није могао бити складиштен или чак одлаган.

Надаље се као изазов појавило и питање шта са пронађеним отпадом учинити док траје кривични поступак. Наиме, за коначно одузимање ових предмета је једино надлежан суд који ће о томе одлучити у правоснажној пресуди, а кривични поступак траје извесни временски период. Сасвим је сигурно да тај отпад није безбедно да остане на отвореном и у стамбеним јединицама где је и пронађен, а све додатно компликује чињеница да се опасан отпад привремено по чл. 36 Закона о управљању отпадом може привремено складиштити 12 месеци, у просторима и објектима односно код оператера који за складиштење опасног отпада има уредно издату дозволу од старе надлежног органа. Одузимање овог отпада и његове уништење пре доношења правоснажне пресуде, са друге стране, осим што није по Закону, може и довести до проблема током самог кривичног поступка, јер окривљени може, ако сумња у налаз вештачења наређеног од стране тужилаштва, ангажовати стручног саветника којем требају узорци нађених материја, односно ако оспорава узорковање од стране вештака које је ангажовало тужилаштво, што је често случај у овим поступцима.

3.2.2. Непоступање по налогу инспектора за заштиту животне средине

3.2.2.1. Увод

Често се дешава да након што инспектори за заштиту животне средине издају одређена решења и наложе правним и одговорним лицима одговарајуће мере за спречавање загађења, дешава се да се оператери оглуше о иста, те није ретко да се често подносе

кривичне пријаве за кривично дело непредузимање мера заштите животне средине из чл. 261 Кривичног законика¹⁴⁵, што са своје стране указује и на ниску еколошку свест код оператера иако су одабарали да се баве привредном делатношћу која утиче у великој мери на животну средину.

3.2.2.1.1. Случај непоступања по налогу инспектора за заштиту животне средине у Панчеву

Овде ћу указати на случај из 2007. године и поступање тадашње фабрике азотних ђубрива ХИП „Азотара“ Панчево, односно њених одговорних лица.

3.2.2.1.1.1. Утврђивање присуства загађујућих материја у ваздуху

На основу учесталих жалби грађана Панчева о загађивању ваздуха у граду, у току 2004. године, Министарство науке и заштите животне средине – Управа за заштиту животне средине ангажовала је овлашћену организацију НУ “Институт за хемију, технологију и металургију - Центар за хемију” Београд да изврши мерења емисије и имисије на територији града Панчева. Извршено је испитивање узрока и степена загађења ваздуха штетним и опасним материјама на територији града Панчева. У закључку “Коначног извештаја о испитивању узрока и степена загађења ваздуха штетним и опасним материјама на територији града Панчева” овлашћене стручне организације НУ “Институт за хемију, технологију и металургију - Центар за хемију” Београд, дефинисано је да је Азотара извор емисије NH₃ како из организованих тако и из дифузних емитера, али и NO_x из организованих високих извора емисија. Један од доминантних ветрова у овом региону је југоисточни који може бити утицати на пренос загађујућих материја из дела производних погона Азотаре.

3.2.2.2.2. Поступање инспектора на основу жалби грађана и инспекцијски надзор

На основу учесталих жалби грађана Панчева о загађењу ваздуха дана 28.08.2007. године републички инспектор за заштиту животне средине Министарства заштите животне средине је извршио инспекцијски преглед у предузећу “ХИП – Азотара” Д.О.О. Панчево, ул. Спољностарчевачка бр. 80 у Панчеву јер је око 09.00 часова дана 28.08 2007. године од стране републичког центра за обавештавање примљена информација о жалбама грађана на непријатне мирисе, а на аутоматским допунским мерним станицама општине Панчево је на мерном месту Ватрогасни дом измерена просечна једночасовна концентрација амонијака у 10.00 часова (мерење од 10.00 до 11.00 часова) износила је 427,2 µg/m³ односно просечна вредност имисије за последња три сата је била 261 µg/m³ што је изнад граничних вредности прописаних Правилником о граничним вредностима, методама мерења имисије, критеријумима за успостављање мерних места и евиденцији података (“Сл. гласник РС”, бр. 54/92;

¹⁴⁵ Сл. гласник РС“ 85/2005. 35/2019

30/99 и 19/06) за три часа (гранична вредност имисије је за три сата 200 микрограма по метру кубном). Подаци о РМ 10 (прашкасте материје величине од 10 микрона) на мерном месту Војловица у 08.00 сати показују да је концентрација РМ 10 износила 146,3 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Нашим прописима није била прописана гранична вредност имисије за РМ10. Азотни оксиди на мерном месту Ватрогасни дом су у 10.00 часова износили 165,5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ што је изнад прописане граничне вредности имисије за један сат која износи 150 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Након овога инспектор је имао увид у извештаје о мерењима емисије на појединим погонима ове фабрике, а на која мерења је фабрика била обавезана Правилником о граничним вредностима емисије, начину и роковима мерења и евидентирања података ("Сл. гласник РС", бр. 30/97), два пута годишње.

Последњи извештај о мерењу емисије опасних и штетних материја у ваздух из емитера погона КАН у 2007. години који је радила овлашћена стручна организација АД Заштита на раду и заштита животне средине Београд (бр. 21-134/8 од 31.07.2007. год.) наводи у закључку да емисија амонијака прелази граничну вредност емисије прописану Правилником о граничним вредностима емисије, начину и роковима мерења и евидентирања података ("Сл. гласник РС", бр. 30/97) (500 mg/m^3 амонијака за масени проток изнад 5 kg/h) на три емитера прве и друге линије (2 потиса вентилатора на скрубери котла за мешање и једном венту неутрализера). Последњи извештај о мерењу емисије опасних и штетних материја у ваздух из емитера погона Азотна киселина у 2007. години који је радила овлашћена стручна организација АД Заштита на раду и заштита животне средине Београд (бр. 21-134/9 од 31.07.2007. год.) наводи у закључку да је емисија азотних оксида изражена као NO_2 прелази граничну вредност емисије прописану чланом 36. Правилника о граничним вредностима емисије, начину и роковима мерења и евидентирања података (450 mg/m^3 азотних оксида изражена као NO_2) на три емитера. Последњи извештај о мерењу емисије опасних и штетних материја у ваздух из емитера погона Карбамид у 2007. години који је радила овлашћена стручна организација АД Заштита на раду и заштита животне средине Београд (бр. 21-134/10 од 31.07.2007. год.) наводи у закључку да емисија амонијака прелази граничну вредност емисије прописану Правилником о граничним вредностима емисије, начину и роковима мерења и евидентирања података (500 mg/m^3 амонијака за масени проток изнад 5 kg/h). Последњи извештај о мерењу емисије опасних и штетних материја у ваздух из емитера погона Амонијак III у 2007. години који је радила овлашћена стручна организација АД Заштита на раду и заштита животне средине Београд (бр. 21-134/11) наводи у закључку да емисија азотних оксида прелази граничну вредност емисије прописану Правилником о граничним вредностима емисије, начину и роковима мерења и евидентирања података за ложишта снаге 155 MW (350 mg/m^3 азотних оксида изражена као NO_2 за масени проток изнад 5 kg/h на два испуста. На основу извештаја Републичког хидрометеоролошког завода Србије од 28.08.2007. год. наведено је да ће у наредних 24 часа доћи до постепеног пада атмосферског притиска у приземљу, дуваће слаб ветар пре подне углавном јужни и југозападни а после подне ће постепено мењати смер ка северном да би у току ноћи почео да дува југоисточни ветар. Метеоролошка ситуација ће у ноћним сатима бити таква да ће доћи до стабилизације граничног

слоја атмосфере и успостављања неповољних услова за аерозагађење у Панчеву и то у периоду од 23 сата до 07 сати наредног дана.

У командној сали погона КАН на основу увида са писача утврђено је да је због пробијања вода на линији један гранулације започето заустављање ове линије у 11,15 часова и у току а након интервенције ове инспекције у 11,30 заустављена је неутрализација линије један, након чега је извршено продувавање система воденом паром у складу са процедуром заустављања процеса гранулације. Горе наведена мерења емисије се односе на континуалан рад производних погона и активирањем континуалних емитера, емисије се неће битно разликовати од горе наведених. У току дана 27.08.2007. год. око 23,35 часа започете су активности за стартовање Карбамида који је био заустављен 07.05.2007. године због недостатка угљен диоксида (Амонијак III раније није радио). Процедура стартовања је настављена до 10,25 часова а тренутно погон ради са 60 % капацитета (један компресор).

На основу горе наведених чињеница републички инспектор за заштиту животне средине је у записнику наложио “ХИП Азотара” Д.О.О. Панчево, и директору као одговорном лицу да за време трајања емисије и имисије високих концентрација штетних и опасних материја у ваздуха које прекорачују прописане вредности изврши безбедну и контролисану обуставу рада погона како не би дошло до угрожавања животне средине: КАН, Карбамид, Азотна киселина, и Амонијака III у складу са овлашћењима из Закона о заштити животне средине.

3.2.2.2.3. Стање у ваздуху након наложених мера инспектора

Праћење контроле квалитета ваздуха у 2007. години је обављао Завод за заштиту здравља Панчево (3333), као овлашћена институција у складу са Правилником о граничним вредностима, методама мерења имисије, критеријумима за успостављање мерних места и евиденције података (“Сл. гласник РС”, број 54/92 и 30/99). Свакодневна мерења загађености ваздуха у граду Панчеву вршена су на два мерна места и то: Завод и Ватрогасни дом. 3333 Панчево је вршио 24-часовна мерења основних загађујућих материја и специфичних загађујућих материја.

Према Извештају овог завода бр. D1-3736-3745 од 29.08.2007. год. дана 28.08.2007. године измерене вредности амонијака на локацији Ватрогасни дом износиле су 141 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ што је изнад 100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ прописане Правилником о граничним вредностима, методама мерења имисије, критеријумима за успостављање мерних места и евиденцији података (“Сл. гласник РС”бр. 54/92, 30/99, 19/2006). Дана 29.08.2007. год у 13,30 часова уручено је Решење републичког инспектора за заштиту животне средине Министарства заштите животне средине број 480-353-00072/2007-04 од 29.08.2007. године којим су наложене мере о забрани употребе постројења и обављање активности погона КАН, Карбамид, Азотне киселине и Амонијак III све док се не обезбеди да концентрација штетних и опасних материја у најкраћем року буду сведене на граничне вредности имисије прописане Правилником о граничним вредностима, методама мерења имисије, критеријумима за успостављање мерних места и

евиденцији података (“Сл. гласник РС”, бр. 54/92; 30/99 и 19/06). Рок за поступање по том налогу био је одмах по пријему решења. Горе наведено Решење је издато након Записника од 28. 08. 2007. године којим записником су због хитности наложене мере заштите да за време трајања емисије и имисије високих концентрација штетних и опасних материја у ваздуху које прекорачују прописане вредности ХИП- Азотара ДОО изврши безбедну и контролисану обуставу рада погона како не би дошло до угрожавања животне средине: КАН, Карбамид, Азотна киселина, и Амонијака III у складу са овлашћењима из Закона о заштити животне средине.

Увидом на лицу места инспектор за заштиту животне средине утврдила да је “ХИП-Азотара” Д.О.О. поступила по налогу из поменутог Записника односно да је након заустављања свих линија погона КАН после 11.00 часова дошло до опадања нивоа концентрација амонијака и азотних оксида у граду. Погон КАН је стартовао у 09.00 часова дана 29.08.2007. године када је имисија амонијака била 34,7 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, а о чему републички инспектор за заштиту животне средине није обавештен. У току дана 28.08.2007. год. остали производни погони нису обустављани што се види из Извештаја о раду погона.

3.2.2.2.4. Поступање инспектора након издатог решења и контроле

С обзиром да окривљена одговорна лица у “ХИП-Азотара” Д.О.О. Панчево, односно директори погона Карбамид, Азотна киселина и Амонијак III нису поступили по налогу републичког инспектора за заштиту животне средине Министарства заштите животне средине о предузимању мера заштите животне средине – заштите ваздуха од загађивања из записника бр. 480-353-00072/2007-04 од 28. августа 2007. године, тако што нису за време трајања емисије и имисије високих концентрација штетних и опасних материја у ваздуху које прекорачују прописане вредности, извршили безбедну и контролисану обуставу рада погона како не би дошло до угрожавања животне средине и то: погона Карбамид, погона Азотна киселина и погона Амонијак III, као и што су због пропуста у вођењу технолошког процеса погона КАН услед пробоја на једној линији гранулације довели до повећаног испуштања опасних и штетних материја, због чега је дана 28. августа 2007. године у Панчеву дошло до загађивања животне средине – загађења ваздуха амонијаком преко граничне вредности имисије која је износила 141 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ што је изнад 100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ прописане Правилником о граничним вредностима, методама мерења имисије, критеријумима за успостављање мерних места и евиденцији података (“Службени гласник РС” бр. 54/92, 30/99, 19/2006), републички инспектор за заштиту животне средине је поднела кривичну пријаву против генералног директора предузећа, као и против директора погона који су се оглушили о решење које је инспекторка за заштиту животне средине донела због кривичног дела непредузимање мера заштите животне средине из чл. 261 Кривичног законика („Сл. Гласник РС бр85/2005,88/2005 и 107/2005).

3.2.2.2.5. Кривични поступак и одлука суда

На основу наведене кривичне пријаве је покренут кривични поступак и с обзиром да се ради о кривичном делу за које се води скраћени кривични поступак саслушани су сви окривљени, те су изведени и други докази. С обзиром да је сама пријава била поткрепљена са доста писмених доказа које је прикупила сама инспекција, поступак, тада истражних радњи није дуго трајао те је поднет оптужни предлог тада Општинском суду против свих окривљених због кривичног дела непредузимање мера заштите животне средине из чл. 261 Кривичног законика, који је завршен осуђујућом пресудом, при чему је првоокривљени проглашен кривим и изречена му је условна осуда. Оваква благе санкције се делом могу приписати и тада још неустаљеној пракси у кривичном правосуђу у погледу процесуирања кривичних дела из области заштите животне средине. Наиме, ово је била прва осуђујућа пресуда против директора једног гиганта у Панчеву у времену када је било потребно приватизовати целокупну хемијску индустрију у Панчеву и може се рећи да није било ни политичке нити било какве друге воље да се проблем загађења уопште истакне јер би све то лоше утицало на приватизацију. Овај проблем стављања свих других интереса, посебно економских интереса код великих загађивача, односно предузећа чија делатност знатно утиче на животну средину, испред инетреса заштите животне средине, је карактеристична за период транзиције у којој се Република Србија већ више година налази.

3.2.2.2.6 Изазови у процесуирању кривичних дела у области заштите животне средине у случајевима загађења ваздуха

Проблем доказивања кривичних дела из области заштите животне средине је посебан изазов, нарочито када се ради о повређивању прописа који се тичу загађења ваздуха. Добро утврђени докази су темељ кривичног гоњења и доста се тога у пракси предузимало како би се обезбедили чврсти докази. Током тих покушаја се дефинисало више неуралгичних тачака, а за почетак су проблематична мерења загађујућих материја и то како емисије (концентрације на избору загађења) тако и имисије (концентрације у амбијенталном ваздуху) загађујућих материја. Основни проблем код емисије јесте потреба да се на појединим емитерима поставе уређаји за континуална мерења загађујућих материја. Која су то постројења, зависи од тога које загађајуће материје емитују и у којим концентрацијама. За доношење поузданог закључка о овоме потребно је извршити мерења на емитерима путем овлашћених кућа чије анализе би указале на којим емитерима је потребно поставити уређаје за континуално мерење загађујућих материја, с тим што би то подразумевало потпуно сарадњу емитера, што у пракси у прошлости није био случај. Затим било би неопходно успоставити правилну мрежу мерних места у амбијенталном ваздуху. Мерна места у граду или некој другој локацији је потребно поставити тако да не постоји у близини више других извора загађења (кућна ложишта, бензинске станице, густ саобраћај), да мерна места мере увек једнаку комбинацију загађујућих материја, како би могло да се у потпуности или у највећој могућој мери квантификује допринос различитих извора

емисија на садржаје загађујућих материја у амбијенталном ваздуху, као и да њихов распоред буде у складу са атмосферским карактеристикама локације, односно да буду постављени тако да се води рачуна о доминантним ветровима, односно о њиховим правцима. Уколико би се ова два најзначајнија проблема решила, лако би се могло одрадити и адекватно вештачење које би несумњиво указало на узрочно-последичну везу између извора загађења, односно концентрације одређене загађујуће материја на извору и њене концентрације која прелази граничне вредности у амбијенталном ваздуху, односно тачно би указивала делатност ког опертера је довела до повећаног загађења животне средине, чиме би кривично гоњење било предузето на основу чврстих и готово необоривих доказа.

3.2.2.3 Могућност кривично правне заштите животне средине на основу кривичних дела из других глава Кривичног законика

3.2.2.3.1. Увод

Имајући у виду да често није могуће гонити за кривична дела из области заштите животне средине, иако је баш животна средина са свим својим чиноцима угрожена, јер за поступање није прописано кривично дело из области заштите животне средине, што је често случај када је у питању уништење животињских врста, мора се прибећи гоњењу за друго кривично дело које није из области заштите животне средине, али свеједно је једнако ефикасно у њеној заштити.

3.2.2.3.2. Случај заштите животне средине из Кикинде

Овде ћу указати на случај из Кикинде када је ОЈТ Кикинда поднело оптужни предлог основном суду у Кикинди против физичког лица због кривичног дела против опште сигурности из чл. 288 ст.3 у вези чл. 278ст.5 и 1 Кривичног законика.

3.2.2.3.3. Прикупљање доказа и утврђено стање на терену

Окривљени је у атару насељеног места Радојево на направилан и непрописан начин препаратима „Бродисан“ и „Бродисан концентрат са битрексом“ који служе за тровање штеточина глодара и који у себи садрже активну материју „Бромадиолон“ третирао своју парцелу површине 44 хектара засејану пшеницом, у делу атара „Аграр“ тако што је мамке са наведеним препаратом остављао на површини земљишта, уместо да мамке са зрнима пшенице затрпава у рупе са глодарима, те се на тако остављеним мамцима са пшеницом хранила дивљач што је довело до угинућа дивљачи и то 28 срна, чиме је ловачком удружењу проузроквана штета великих размера, као и до угинућа два орла мишара и једног орла белорепана који су се хранили лешевима отрованих срна.

Због затечених угинилух животиња ПС Нова Црња је извршила увиђај на лицу места и утврдила да је већи део њиве засејан пшеницом црвене боје и са лица места су изузети трагови, зрна пшенице са црвеном бојом. На лицу места је сачињена адекватна медицинска докуметација, извршен инспекцијски надзор од стране ветеринарске инспекције, те је ветеринарска станица извршила узорковање лешева дивљачи, односно из делова тела који су могли бити узорковани с обзиром да су већ били оштећени од стране предатора који су јели њихове најмекше делове тела и сами пронађени угинули, те је од стране фитосанитарног инспектора изузет са лица места узорак семена са траговима црвене боје са парцеле окривљеног, као и узорак земљишта. Сви узорци су послати на токсиколошке анализе, и након приспећа резултата истих приступило се предузимању вештачења од стране вештака биохемијске струке, вештака мамолога, као и вештака ветеринарске струке, и из свих налаза несумњиво је утврђена узрочно последична веза између обављене делатности тровања глодара на пољопривредном земљишту окривљеног и уништења дивљачи чији су лешеве пронађени на парцели окривљеног

3.2.2.3 Поступак пред судом

На основу овог оптужног предлога покренут је кривични поступак пред Основним судом у Кикинди. У својој одбрани окривљени је наводио да је тачно да је на својој парцели стављао мамке са наведеном материјом, јер је те зиме било много глодара, али да су радници које је ангажовао стављали мамке тако што су их затрпавали, те је сматрао да дивљач није могла да се отрује на његовој њиви. На основу овако утврђеног чињеничног стања окривљени је оглашен кривим и осуђен на казну затвора у трајању од 6 месеци. Окривљени је уложио жалбу која је пресудом Вишег суда у Зрењанину делимично преиначена у погледу начина издржавања казне затвора на начин да је досуђену казну од 6 месеци требало да издржава у просторијам у којима станује. Бранилац окривљеног је поднео захтев за заштиту законитости Врховном касационом суду у Београду који је донео пресуду којом је као неоснован одбио захтев за заштиту законитости браниоца окривљеног.

И у овом примеру се уочава потреба да се предузме узорковање од стране више инспектора као и да докази који су правилно и правовремено прикупљени од стране стручњака на лицу места, омогућавају даље предузимање адекватних вештачења који представљају непобитне доказе у поступку.

3.3. ПРИМЕНА ЗАКОНА О ОДГОВОРНОСТИ ПРАВНИХ ЛИЦА ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА У ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ- ДОБАР ПРИМЕР ИЗ ПРАКСЕ

3.3.1. Увод

У већини случајева еколошки акциденти коју изазивају већу пажњу јавности, и уопште, су проузроковани деловањем одређених правних лица, обично великих корпорација чија делатност нужно утиче на животну средину. Стога се јавила потреба у скоро свим савременим правним системима да се, поред одговорности правних лица за привредне преступе, регулише и кривично правна одговорност правних лица. У складу са модерним кривично правним тендецијама у свету и наша земља је приступила дефинисању и увођењу кривично правне одговорности правних лица. Наиме, Закон о одговорности правних лица за кривична дела¹⁴⁶ Народна Скупштина Републике Србије је усвојила дана 27.октобра 2008. године. Међутим иако је протекло више од деценије од његовог усвајања у пракси није у великој мери заживела његова примена, већ се још увек ради о спорадичним случајевима. Закон има 72 члана којим се :“Уређују услови одговорности правних лица за кривична дела, кривичне санкције које се могу изрећи правним лицима и правила поступка у које се одлучује о одговорности правних лица, изрицању кривичних санкција, доношењу одлуке о рехабилитацији, престанку мере безбедности или правне последице осуде и извршењу судских одлука.“¹⁴⁷ Без даљег образлагања законодавног оквира у даљем тексту ће бити речи о практичној примени овог Закона.

3.3.2. Пример добре праксе примене Закон о одговорности правних лица за кривична дела на примеру нелегалног складиштења опасног отпада

3.3.2.1. Откривање опасног отпада и обезбеђење доказа

Основи сумње су говорили да су правно и одговорно лице без дозволе надлежног органа и супротно исходованим дозволама за складиштење опасног и неопасног отпада у периоду од 01.01.2019. године до 01.06.2019.године у нерегистрованим складиштима као и на отвореном платоу складиштили и одлагали опасан отпад у количини 291 тоне опасног отпада. Имајући у виду да је било неопходно да се тачно утврди имовинска корист која је оваквим поступањем одговорно лице прибавило правном лицу што је *conditio sine qua non* за постојање кривичне одговорности правног лица, и имајући у виду да ово није било лако утврдити јер је одговорно лице свесно складиштило већу количину опасног отпада од оне која је била назанчена у дозволама предузећа које је ово предузеће имало издате од надлежних органа и да је наплаћивао од произвођача опасног отпада који му је овај опасан отпад свакодневно испоручивао, било је неопходно да се изврше финансијска вештачења,

¹⁴⁶ Сл. гласник РС“ бр. 97/2008

¹⁴⁷ Сл. гласник РС“ бр. 97/2008

те је тужилаштво предложило, а у смислу чл.44 ЗОПЛКД да се правном лицу одреди привремена мера забрана располагања новчаним средствима на његовим рачунима, јер постоји опасност да би касније одузимање имовинске користи касније било онемогућено, а из свега наведеног је произилазила околност да ће се окривљеном правном лицу изрећи мера одузимања имовинске користи у смислу чл. 34 ЗОПЛКД.

Судија за претходни поступак је донео решење којим је усвојио захтев тужиоца и донео привремену меру забране располагања новчаних средства са свих рачуна окривљеног правног лица док за то постоји потреба а најдуже до окончања кривичног поступка, с тим да је на свака два месеца суд испитивао да ли и даље постоји потреба за одређеном привременом мером. Судија за претходни поступак Основног суда је на предлог тужилаштва продужио решењем меру на још два месеца јер економско финансијско вештачење није било окончано у времену важења иницијалног решења, те је након завршетка поменутог вештачења донео решење којим је ову привремену меру ограничио на новчана средства на само једном рачуну правног лица и то образложио тиме што је престала потреба да привремена мера важи на свим рачунима јер је финансијским вештачењем утврђен износ евентуално прибављене имовинске користи за правно лице и то је био износ који би се могао обезбедити забраном располагања новчаних средстава са само једног рачуна правног лица, а што је све предложило тужилаштво.

3.2.3.2. Поступак пред судом и одлуке суда

Основно јавно тужилаштво је поднело оптужни предлог поступак против осумњиченог правног лица и одговорног лица у том правном лицу у правцу утврђивања постојања битних елемената кривичног дела уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја из чл. 266 ст.1 Кривичног законика.

Након завршеног доказног поступка окривљено правно лице и окривљено одговорно лице су оглашени кривим за кривично дело уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја из чл. 266 ст. 1 Кривичног законика. Окривљено правно лице је осуђено на новчану казну у износу од 3.000.000,00 динара, а на основу чл. 24 ЗОПЛКД изречена је и мера безбедности забрана вршења позива делатности и дужности и то свих делатности из Уредбе о класификацији делатности за које је правно лице било регистровано и то на период од 2 године, те је на основу чл. 26 ЗОПЛКД правном лицу изречена мера безбедности јавног објављивања правоснажне пресуде, а на основу чл. 91 и 92 КЗ од окривљеног правног лица је одузета имовинска корист прибављена кривичним делом у износу у које је то утврдио вештак економско финансијске струке, а окривљено одговорно лице је осуђено на казну затвора у трајању од једне године и на новчану казну од 500.000,00 динара, затим му је у смислу чл.80 и чл. 85 КЗ изречена мера безбедности забрана вршења позива, делатности и дужности и то свих делатности из Уредбе о класификацији делатности за чије обављање је био регистрован у трајању од три

године од правоснажности пресуде. Пресуда је након изрицања постала правоснажна јер су се странке одрекле права на жалбу.

Овде се ради о изузетно добром примеру из праксе како се може ефикасно одредбама Закона о одговорности правних лица за кривична дела одузети имовинска корист коју је одговорно лице недозвољеним радњама прибавило за правно лице, без великих трошкова за државу, посебно што су и правно и одговорно лице овом пресудом солидарно обавезани да надокнаде трошкове поступка.

3.4. ПРИМЕРИ ИЗ ПРАКСЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ КРОЗ ПРИВРЕДНО КАЗНЕНИ ПОСТУПАК

3.4.1. Увод

Чланом 2 ст.1 Закона о привредним преступима је прописано да је „привредни преступ друштвено штетна повреда прописа о привредном или финансијском пословању, која је проузроковала или могла проузроковати теже последице и која је прописом надлежног органа одређена као привредни преступ.“¹⁴⁸ Овлашћење за гоњење привредних преступа је поверено јавном тужиоцу, а чланом 85 овог Закона¹⁴⁹ је прописана обавеза државних органа да подносе пријаве за привредне преступе, са тим што је у Закону прописана ова обавеза и за организације удруженог рада и самоуправне организације и заједнице, што су облици привредног пословања који више не постоје, а реликт су једног прошлог времена у коме је Закон о привредним преступима усвојен и није коренито мењан од тог времена. Разлог због чега није мењан са сигурношћу се може објаснити његовом ефикасношћу без обзира на то што је у иницијалном тексту усвојен пре више од 40 година, био је толико добро постављен да је његова примена сасвим ефикасна и данас.

3.4.1.1. Подношење пријаве за привредни преступ и поступање тужиоца по пријави

Чланом 86 Закона је регулисано да се пријаве подносе надлежном јавном тужиоцу, писмено или усмено,¹⁵⁰ а из овога би произилазила обавеза подносиоца пријаве да пријаву употпуни са што више података. Овде је најзначајније указати да су у погледу привредних преступа из области заштите животне средине најчешћи подносиоци пријава инспекције за заштиту животне средине. Већ је у претходном делу код описивања значаја подношења добре и квалитетне кривичне пријаве било говора о значају пријаве коју је саставио инспектор за заштиту животне средине, те би се

¹⁴⁸ „Сл-гласник СФРЈ“ бр.4/77, 36/77, 14/85, 74/87, 57/89, 3/90, „Сл. лист СРЈ“ бр.27/92, 24/94, 28/96, 64/2001 и „Сл. гласник РС“ бр.101/05.

¹⁴⁹ „Сл-гласник СФРЈ“ бр.4/77, 36/77, 14/85, 74/87, 57/89, 3/90, „Сл. лист СРЈ“ бр.27/92, 24/94, 28/96, 64/2001 и „Сл. гласник РС“ бр.101/05.

¹⁵⁰ „Сл-гласник СФРЈ“ бр.4/77, 36/77, 14/85, 74/87, 57/89, 3/90, „Сл. лист СРЈ“ бр.27/92, 24/94, 28/96, 64/2001 и „Сл. гласник РС“ бр.101/05.

потпуно исто могло рећи и за пријаве за привредне преступе. Инспектори за заштиту животне средине поседују стручна знања у погледу тога у чему се састоји повреда прописа, који све докази указују на повреду прописа, коју је документацију потребно приложити уз пријаву у зависности од тога који је пропис повређен, те шта је потребно фиксирати приликом инспекцијског надзора код сачињавања фотодокуменатције, коју инспектори све чешће прилажу уз пријаве за привредни преступ.

Пример добре пријаве за привредни преступ поднете од стране инспектора можете пронаћи у Анексу 2.

Ипак, уколико је пријава поднета од стране надлежног инспектора непотпуна, што оцењује сам надлежни тужилац, тужилац је овлашћен да затражи прикупљање потребних обавештења, као и предузимање других мера ради откривања учиниоца и обезбеђења доказа. Осим од инспектора, тужилац ова обавештења може захтевати и од других организација или привредних друштава који су поднели пријаву за привредни преступ.

Најчешће се у пракси након подношења пријаве за привредни преступ, ако је иста потпуна и након прибављања потребних обавештења и додатних доказа, уколико пријава није комплетна, надлежном Привредном суду подноси оптужни предлог непосредно, без предузимања истражних радњи. Истражне радње су Законом о привредним преступима детаљно регулисане у смислу ко их и у ком случају предузима, каква су овлашћења и дужности тужиоца, а какве окривљеног правног и одговорног лица, али се оне у пракси веома ретко предузимају. Најчешће из разлога што се прикупи довољно податка и доказа у току подношења пријаве и рада по пријави, тако да је непосредно подношење оптужног предлога много чешће у пракси. Након обраде пријаве и прикупљених доказа, са или без предузимања истражних радњи, тужилац одлучује да ли ће пријаву за привредни преступ одбацити или поднети оптужни предлог надлежном привредном суду. Чланом 89 Закона о привредним преступима су прописани законски разлози за одбачај пријаве и ако из пријаве проистиче да пријављено дело није привредни преступ, ако је наступила застарелост гоњења и ако постоје други законски разлози који искључују гоњење.¹⁵¹ Одбачај пријаве за привредни преступ у пракси није чест случај.

3.4.1.2. Поступање јавног тужиоца пред Привредним судом

На основу чл. 100 Закона о привредним преступима се подноси и оптужни предлог надлежном Привредном суду¹⁵². Чланом 101 Закона је одређено шта чини садржину оптужног престапа¹⁵³, а у оптужном предлогу се наводи и правно и одговорно лице којем се оптужним предлогом ставља на терет извршење одређеног привредног

¹⁵¹ „Сл-гласник СФРЈ“ бр.4/77, 36/77, 14/85, 74/87, 57/89, 3/90, „Сл. лист СРЈ“ бр.27/92, 24/94, 28/96, 64/2001 и „Сл. гласник РС“ бр.101/05.

¹⁵² „Сл-гласник СФРЈ“ бр.4/77, 36/77, 14/85, 74/87, 57/89, 3/90, „Сл. лист СРЈ“ бр.27/92, 24/94, 28/96, 64/2001 и „Сл. гласник РС“ бр.101/05.

¹⁵³ „Сл-гласник СФРЈ“ бр.4/77, 36/77, 14/85, 74/87, 57/89, 3/90, „Сл. лист СРЈ“ бр.27/92, 24/94, 28/96, 64/2001 и „Сл. гласник РС“ бр.101/05.

преступа, те се и у овој области сусрећемо са одговорношћу и правног и одговорног лица за исто дело. Управо постојање привредних преступа неке ауторе наводи на закључак да увођење кривичне одговорности правних лица у нормативни амбијент наше државе више утицај тендеција у савременом праву, али да при том треба имати у виду да то уопште није било суштински неопходно имајући у виду да наш правни систем традиционално познаје могућност да правна лица одговарају за привредне преступе и прекршаје, што је био особени облик њихове деликтне одговорности, за разлику од већине упоредноправних система, који такав облик деликтне одговорности није познавао, па је накнадно увео одређене облике кривичне одговорности правних лица, са оградом да је сасвим друго питање у којој мери је одговорност правних лица за привредне преступе и прекршаје у нашем систему ефикасно, али да је и поред тога видљиво да се са примерима кривичне одговорности правних лица у нашој земљи нећемо још дуго сретати, као што је случај у земљама нашег региона које су овај институт увеле раније од нас.¹⁵⁴ Осим што су се ова запажања показала тачним у погледу учесталости примене Закона о одговорности правних лица за кривична дела, и више од деценију након усвајања овога Закона, отвара се и још један изазов, а то су потпуно исте радње извршења за кривична дела и привредне преступе када се говори о законима који за заштитни објекат имају животну средину без обзира да ли је реч о Кривичном законнику или секторским законима, па када се тома дода „дуплирана“ одговорност правних лица, без јасно дефинисаних законских дефиниција битних елемената дела, остаје знатан простор за недоумице и неједнакост у поступању.

Уколико тужилац пре или у току главног претреса, који је заказан на основу поднетог оптужног предлога пред надлежним Привредним судом, одустане од гоњења поступак се обуставља одбијајућом пресудом, а у случају завршетка главног претреса и свих изведених доказа кад тужилац до краја остане код оптужбе, доноси се одговарајућа осуђујућа или ослобађајућа пресуда. Санкција која се може изрећи по Закону о привредним преступима може бити само новчана казна. На пресуду странке имају право жалбе и то у року од 8 дана од дана достављања пресуде.¹⁵⁵

3.4.1.3. Кажњавање у случајевима привредних преступа

Иако се код неких аутора поставља питање ефикасности привредних преступа у смислу функционисања њихове одговорности, сматрам да се у том погледу може дискутовати само у домену изречених санкција за привредни преступ и заштитних мера, посебно у области заштите животне средине, односно у постизању генералне и специјалне превенције као опште сврхе изрицања кривичних санкција, јер се неретко дешава да се исто правно лице више пута појављује као одговорно за привредни претуп, док се у оквиру правног лица мења одговорно лице. Ова последица је стога што обично изречене новчане казне за правна и одговорна лица не прелазе износ

¹⁵⁴ Проф. Др. Милан Шкулић „Приручник за заштиту животне средине“, група аутора, УТС 2011 год., 137-138.

¹⁵⁵ „Сл-гласник СФРЈ“ бр.4/77, 36/77, 14/85, 74/87, 57/89, 3/90, „Сл. лист СРЈ“ бр.27/92, 24/94,2 8/96, 64/2001 и „Сл. гласник РС“ бр.101/05

остварене добити противправним поступањем, често ни близу износу који су правно и одговорно лице зарадили не поштујући прописе, посебно прописе из области заштите животне средине, имајући у виду да је правилно и законито поступање оператера који као своју делатност обављају послове из области заштите животне средине или који у својој делатности утичу на животну средину у многome повезано са знатним трошковима, те се избегавање правилног и законитог поступања ових оператера показало готово као правило. Околност да казна треба да буде већа тако да се починиоцу „не исплати“ да не поштује законске прописе не треба да важи само у области привредних преступа, већ и казненој политици нашег правосуђа уопште, јер је казнена политика блага. Такође се не изричу, готово уопште, заштитне мере које предвиђају забрану обављања делатности за одређени временски период за правно, односно дужности за одговорно лице, а што опет спада у домен одлука суда. Но, у свим другим аспектима привредним преступима се не може спочитати мањак ефикасности, јер су поступци брзи, ефикасни и доказивање је много једноставније него у гломазним кривичним поступцима. Ово је посебно случај када је добро написана пријава за привредни преступ уз коју је приложена адекватна и потпуна документација. У прилог ефикасности привредних преступа говори и податак да је број привредних преступа из области заштите животне средине, који су правоснажно окончани осуђујућим пресудама и за правно и за одговорно лице далеко већи него број правоснажно окончаних кривичних поступака за кривична дела чији је заштитни објекат животна средина.

3.4.2. Пример поступања у поступку привредног преступа за нелегално поступање са опасним отпадом

3.4.2.1. Увод

У овом делу ћу представити пример привредног преступа, а ради се о истом правном лицу и одговорном лицу које је у претходном примеру представљено као правоснажно осуђено за кривично дело уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање и уношење као и складиштење опасних материја из чл. 266 Кривичног законика, дочим је поступак за привредни преступ покренут пре него што је извршено кривично дело, тако да је ово правно лице и његов власник и директор показао извесну упорност у кршењу прописа из области заштите животне средине иако је пословање у области управљања отпадом била основан делатност овог правног лица.

3.4.2.2. Подношење пријаве за привредни преступ и сакупљање доказа

Републички инспектор за заштиту животне средине је поступајући по поднеску општинске управе Бела Црква, а који поднесак је уследио након упорних жалби грађана на нелегално складиште отпада за који су по физичким карактеристикама оценили као опасан отпад, извршио инспекцијски надзор на локацији оператера-окривљеног правног лица у Белој Цркви и утврдио да окривљено правно лице и

одговорно лице поступају супротно издатој интегрисаној дозволи за сакупљање, транспорт опасног отпада и третман опасног отпада у мобилном постројењу на територији Републике Србије, и уместо на локацијама генератора отпад складиштили у хали у Белој Цркви коју су изнајмили од другог предузећа, а за коју локацију нису имали дозволу за складиштење опасног отпада и на том месту отпад са различитих локација на територији Републике Србије третирали мобилним постројењем. Наиме, инспектор за заштиту животне средине је утврдио и записнички констатовао да се на предметној локацији, за коју оператер нема дозволу за складиштење опасног отпада у временском периоду од март-јун 2016. године ускладиштен опасан отпад различитог индексног броја у количини од 107,331 тоне, а да је у истом временском периоду на локацији у Белој Цркви вршио третман опасног отпада у количини од 60,712 тона који је преузиман од већег броја генератора на територији Републике Србије и исти је складиштен у овој хали у Белој Цркви неусловно, јер је кров прокишњавао, на више места је била на поду затечена атмосферска вода, није био заштићен од процуривања и друго. Окривљеном правном лицу је била од старне Министарства заштите животне средине издато Решење о издавању интегралне дозволе за сакупљање и транспорт опасног отпада и третман опасног отпада на територији Републике Србије која је касније измењена, али пре извршења привременог престапа и у истој гласило: „да оператер сакупљене количине опасног отпада предаје опартерима који имају дозволу за складиштење и третман предметног отпада, издату од стране надлежног органа за издавање дозвола за управљање отпадом, у стању у каквом га је примио од произвођача или власника отпада“. Касније је ова дозвола измењена на начин да је у сегменту „Опис локације на којој се делатност обавља“ допуњена и иста је гласила да правно лице може да обавља делатност третмана опасног отпада у мобилном постројењу које обухватају све локације наручиоца посла, тј, генератора отпада на територији Републике Србије. Дакле, окривљено правно и окривљено одговорно лице нису имали право да складиште отпад нигде, посебно не на локацији где је исти затечен, већ су отпад преузет од власника или произвођача отпада морали предавати опартерима који су били овлашћени за третман отпада, а каснијим изменама интегрисане дозволе су добили могућност да третирају опасан отпад својим мобилним постројењем али на локацији власника или произвођача отпада на територији Србије, никако нису могли да тај опасан отпад довозе на једну локацију, ту складиште у дужем временском периоду и на тој локацији врше третман у мобилном постројењу.

3.4.2.3. Поступање тужиоца по наведеној пријави пред Привредним судом

На основу наведене пријаве за привредни престап и свих приложених доказа, записника о инспекцијском надзору фотографија сачињених на лицу места као и других доказа, поднет је оптужни предлог Привредном суду у Панчеву против окривљеног правног и окривљеног одговорног лица због привредног престапа из чл.88 ст.1 тачка 3 и ст.3 Закона о управљању отпадом јер су поступили супротно чл.29 ст.1 тач. 3 закона о управљању отпадом.

Окривљено правно и окривљено одговорно лице су се пред судом бранили на начин да сматрају да су у свему поступили у складу са издатим Решењем о измени и допуни решења о издавању интералне дозволе за сакупљање и транспорт опасног отпада и третман опасног отпада у мобилном постројењу на територији Републике Србије и да су имали право да довозе и третирају опасан отпад на изнајмљеној локацији у Белој Цркви, и да су радили у складу са измењеном дозволом, јер се у међувремену пре доношења измене њихове дозволе изменио чл.16 Закона о управљању отпадом који је сад предвиђао могућност да се опасан отпад третира не само на месту произвиђача или власника отпада него и на другој локацији и да није потребно да се добија или мења постојећа дозвола већ само да се упути обавештење Министарству надлежном за заштиту животне средине. На главном претресу је испитан и инспектор за заштиту животне средине који је извршио инспекцијски надзор и навео да је пријаву поднео управо зато што измењеном интегралном дозволом окривљеном правном и одговорном лицу није дозвољено да врши третман отпад на локацији у Белој Цркви где је отпад затечен. Даља одбрана окривљеног правног и одговорног лица је била да се затражи мишљење Министарства за заштиту животне средине у погледу измене Закона о управљању отпадом и права да се третман опасног отпада у мобилном постројењу врши ван локације произвођача или власника отпада. Министарство је у писменом облику доставило свој одговор у коме је цитирало измене Закона о управљању отпадом одакле произилази да изменама Закона о управљању отпадом од 01.03.2016.године предвиђено да је оператер могао да третира отпад и ван локације власника или произвођача отпада само уколико на тој локацији где се третман мобилним постројењем врши постоји дозвола за складиштење опасног отпада. На основу законских измена као и на основу до тада издатих дозвола окривљеном правном и окривљеном одговорном лицу окривљено правно и одговорно лице су били дужни да третман опасног отпада врше на месту његовог настанка односно на локацији генератора отпада, да обавесте Министарство, односно надлежни орган аутономне покрајине и јединце локалне самоуправе о свакој промени локације, односно о почетку и завршетку радова на локацији без обавезе достављања одобрења за локацију које издаје надлежни орган јединице локалне самоуправе и врсте опасног отпада које настају након третмана које оператер не може да третира, преда овлашћеним оператерима на складиштење до извоза на трајно збрињавање, односно отпад који има карактеристике неопасног отпада да преда оператерима који имају одговарајуће дозволе за третман отпада, а уколико овај оператер није био у могућности да обезбеди техничке услове за рад мобилног постројења на локацијама на којима опасан отпад настаје односно на локацији генератора отпада, могао је опасан отпад да премести од локације где је настао до локације у његовом власништву или која је узета у закуп, за коју је био дужан да прибави дозволу за складиштење отпада од надлежног органа ускладу са законом, а ради третмана у мобилном постројењу.

3.4.2.4. Одлука суда

На основу свих изведених доказа Привредни суд је донео пресуду којом је окривљено правно и одговорно лице огласио одговорним за привредни преступ из чл. 88 ст.1 тачка 3 и став3 Закона о управљању отпадом у вези чл.29 Закона о управљању отпадом, те их казнио новчаном казном и то окривљено правно лице износом од 300.000,00 динара, а окривљено одговорно лице износом од 80.000,00 динара, налазећи да су складиштили и вршили третман опасног отпад мобилним постројењем на локацији у Белој Цркви супротно издатим дозволама .

На ову пресуду су жалбу уложили и окривљено правно и окривљено одговорно лице, Привредном апелационом суду Београду, наводећи све оно што су истицали и током одбране, а то је да су поступали ускладу са измењеном дозволом и у складу са изменама Закона о управљању отпадом, јер се у Закону наводи да се „по правилу“ третман опасног отпада врши на локацији власника или произвођача отпада, дакле не увек, које наводе жалбе је Привредни апелациони суд одбацио као неосноване јер су решењем о издавању интегралне дозволе прецизно одређена места на којима окривљено правно лице има овлашћење да врши третман опасног отпада мобилним постројењем, односно на локацији произвођача отпада, а то није локација у Белој Цркви у којој је отпад затечен, те је њихова жалба пресудом Привредног апелационог суда Београд одбијена као неоснована, те је пресуда Привредног суда у Панчеву потврђена. Заштитна мера забране вршења делатности за правно лице и забрана вршења позива за одговорно лице није предложена нити је изречена јер су правном лицу у међувремену одузете дозволе за сакупљање, транспорт опасног отпада и третман опасног отпада у мобилном постројењу у управном постуку од стране надлежног Министарства заштите животне средине.

3.5. ПРИМЕР ПОСТУПАЊА ЈАВНОГ ТУЖИОЦА У ПРЕКРШАЈНОЈ ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

3.5.1 Увод

Члан 2. Закона о прекршајима прописује да је прекршај противправно дело које је законом или другим прописом надлежног органа одређено као прекршај и за које је прописана прекршајна санкција¹⁵⁶. Прекршајни поступак покреће решењем суда на основу захтева за покретање прекршајног поступка и издатог прекршајног налога поводом кога је поднет захтев за судско одлучивање. Захтев за покретање прекршајног поступка подноси овлашћени орган или оштећени, а овлашћени органи су органи управе, овлашћени инспектори, јавни тужиоци и други органи и организације који врше јавна овлашћења, у чију надлежност спада непосредно извршење или надзор над извршењем прописа у којима су прекршаји предвиђени. Прекршајни суд је дужан да испита да ли постоје услови за покретање прекршајног поступка, односно да ли захтев за покретање прекршајног поступка садржи све обавезне елементе прописане

---

¹⁵⁶ „Сл.гласник РС“бр.65/2013,13/2016, 98/2016-одлука УС и 91/2019-др.закон

чланом 181. и да ли је достављен у довољном броју примерака, те уколико има неке од недостатака, обавеза је суда да од подносиоца захтева затражи допуну захтева у одређеном року који не може бити дужи од 15 дана.

Уколико се захтев од стране подносиоца захтева не уреди, суд доноси решење којим такав захтев одбацује. С друге стране, када утврди да постоје сви услови за покретање прекршајног поступка, суд доноси решење и од тог дана почиње да тече прекршајни поступак.¹⁵⁷

3.5.2. Поступање јавног тужиоца у прекршајним поступцима – пример из праксе

У пракси јавни тужилац изузетно ретко подноси непосредно захтев за покретање прекршајног поступка и обично то чини када нису нађени елементи неког кривичног дела већ само прекршаја. Захтеви за покретање прекршајног поступка се далеко чешће подnose прекршајним судовима непосредно од стране инспекције или полицијских службеника, при чему значај квалитетног захтева за покретање прекршајног поступка са свим релевантним доказима има исти значај баш као и добро написана и поткрепљена кривична пријава или пријава за привредни преступ, посебно у области заштите животне средине. Следећи пример ће показати поступање јавног тужилаштва приликом подношења захтева за покретање прекршајног поступка.

3.5.2.1. Прикупљање доказа

Полицијска управа је захтевала од Основног јавног тужилаштва да од судије за претходни поступак затражи наредбу за претрес стана и других просторија код осумњиченог јер су имали оперативна сазнања да се бави недозвољеном трговином строго заштићених врста животиња. Судија за претходни поступак је издао наредбу и полицијски службеници су извршили претрес у кући осумњиченог, а на позив полиције претресу су присуствовали и инспектори Покрајинске инспекције за заштиту животне средине, Одсека за контролу заштите и коришћења природних добара и рибљег фонда. Приликом претреса у кући осумњиченог су пронађена два жива примерка алохтоне дивље врсте кајмана, два жива примерка алохтоне дивље врсте змије Бурмански питон, један жив примерак алохтоне дивље врсте змије Бразилска боа, један жив примерак алохтоне дивље врсте змије Боа Констриктор, један жив примерак алохтоне дивље врсте камелеона и један жив примерак алохтоне дивље врсте Игуана, за које животиње није поседовао било какве доказе о пореклу и које животиње су биле без законом прописаних обележја. Све ово је указивало на основе сумње да је осумњичени нелегално набавио ове животиње јер није имао било какве доказе о њиховом пореклу и да их држи ради даље нелегалне продаје, јер је иста врло профитабилна с обзиром на цену продаје и куповине ових заштићених врста. Од стране полицијских службеника је тужилаштву поднета кривична пријава

¹⁵⁷ „Сл.гласник РС“бр.65/2013,13/2016, 98/2016-одлука УС и 91/2019-др.закон

за кривично дело недозвољена трговина из чл. 235 Кривичног законика, инспекција за заштиту животне средине је на основу својих овлашћења која има по Закону о заштити природе донела решење којим су ове животиње привремено одузете осумњичено и предате зоолошком врту.

3.5.2.2. Поступање тужиоца по пријави и утврђивање битних елемената кажњивог дела

На основу наведене кривичне пријаве покренуте су доказне радње. Како у току доказних радњи није могло бити доказано да су ове врсте нелегално увезене из иностранства, јер и на територији Републике Србије постоји много физичких лица које се баве узгојем ради продаје заштићених животињских врста и како није могло бити доказано да их је осумњичени држао ради даље продаје, нити у којој вредности би та продаја била, јер нису могли бити прибављени докази да их је уопште нудио на продају. Ово је чест проблем у пракси, јер се строго заштићене врсте животиња које су набављене нелегално не нуде јавно на продају, често огласи буду врло кратко постављени на друштвеним мрежама у оквиру затворних група, више се продаје обавља на основу познанства ових људи у оквиру строго затворених група. Тужилаштво је Прекршајном суду у Панчеву поднео захтев за покретање прекршајног поступка против осумњиченог за прекршај из чл. 126 ст.5 у вези ст.1 тач. 20 и 21 Закона о заштити природе, због тога што је држао у заточеништву наведене примерке животиња чије држање забрањено или ограничено, те исте није пријавио надлежном Министарству, нити је ове примерке животиња обележавао на прописан начин у складу са законом, те није поседовао доказ да се ради о примерцима који су законито стечени и подацима да се ради о примерцима са пореклом узгоја у складу са Законом о заштити природе.

3.5.2.3. Одлука суда

Прекршајни суд је окривљеног прогласио кривим за наведени прекршај и осудио га на новчану казну у износу од 52.000,00 динара и изрекао заштитну меру одузимања животиња, што је потврђено пресудом Прекршајног апелационог суда у Београду. Ово је један пример када је инспекција за заштиту животне средине учествовала у претресу, на лицу места и адекватно поткрепила кривичну пријаву са својим специфичним знањима, те је касније било лакше поднети захтев за покретање прекршајног поступка са свим доказима, чиме је и сам прекршајни и поступак до доношења пресуде био знатно краћи и олакшан.

4. ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ

На интернет порталу Радио телевизије Србије 4.12.2020. године објављено је да „Еколошки криминал је трећи најуноснији криминал на свету након дроге и фалсификоване робе.“ Ова информација се базира на извештају Интерпола, који је произишао из рада овог тела и кроз његову борбу против организованог криминала у области животне средине. Анализа о новонасталим криминалним трендовима показује алармантан пораст илегалне трговине и третмана отпада и да сваке године еколошки криминал порасте за пет процената, а највише се илегално тргује дивљим животињама, рибом, дрветом, отпадом и минералима. Интерпол је тако забележио 6.000 случајева загађења мора и трговине отпадом и да је 3.000 лица ухапшено због кривичних дела повезаних са еколошким злочинима.

У Републици Србији полиција бележи податаке, те из евиденције полиције Републике Србије за 2017. и 2018. годину произилази да је откривено готово 2.000 кривичних дела еколошког криминала, а да је пет кривичних дела из групе кривичних дела која се баве заштитом животне средине, односно кривично дело загађење животне средине.

Из статистичких података које Републичко јавно тужилаштво РС објављује сваке године произилази да је за **кривична дела из главе 24 Кривичног законика против животне средине** у 2017. години било пријављено 2291 лица, 2018. године пријављено је 1959 лица, 1686 лица у 2019. и 1427 лица у 2020. години, од тога за кривично дело **убијање животиња из чл. 269 КЗ** у 2017. године пријављено је 134 лица, 2018. – 116 лица, 2019. – 145 лица и 2020. године пријављено је 135 лица, у погледу кривичног дела **уништење, оштећење, изношење у иностранство и уништење у Србији заштићеног природног добра из чл. 265 КЗ** пријављено је 11 лица у 2017. године, 7лица у 2018. године, 8 лица у 2019. години и у 2020. години 9 лица, за кривично дело **загађење животне средине из чл. 260 КЗ** у 2017. години било је пријављено 9 лица, у 2018. – 21 лица, 17 лица у 2019. године и 20 лица у 2020. године, за кривично дело **непредузимање мера заштите животне средине из чл. 261 КЗ** у 2017. години било је пријављено 2 лица, 2018. – 6 лица, 2019. – 5 лица и 7 лица у 2020. године, за кривично дело **оштећење животне средине из чл. 264 КЗ** било је пријављено 7 лица у 2017. године, 2018. – 3 лица, 2019. – 3 лица, а у статистици за 2020. годину нема података о пријавама, односно нису исказане бројке, исто је и код кривично дело из чл. **268 КЗ, повреда права на информисање о стању животне средине** за 2020. годину, док 2019. и 2018 извештај гласи да није било пријава, а у 2017. године је било пријава против 3 лица.

Код других посебних закона у којима су прописана кривична дела као што је **Закон о водама** број пријава за 2017. године је било пријављено 1 лице, 2 лица у 2018., у 2019. – 4 лица и 2020. године пријављено је 1лице, а кривичне пријаве по **закону о рударству и геолошким истраживањима** у 2017. години није било пријављено ни једно лице, а у 2018. – 1 лице, у 2019. - 4 лица и у 2020. године поново пријава само против једног лица.¹⁵⁸

¹⁵⁸ <http://www.rjt.gov.rs>

Анализирајући податке које се могу, још детаљније, видети на сајту Републичког јавног тужилаштва даје се закључити да је највећи број пријављених, процесуираних и санкционисаних, тј. осуђених лица било у односу на кривично дело незаконите експлоатације шума, односно шумске крађе као и на убиство и злостављање животиња.

“Најопаснија кривична дела, она која највише у неком збиру утичу на здравље грађана заправо кривична дела која чине правна лица, односно она која долазе из ових такозваних прљавих индустрија дакле које чине загађивачи, а који нису у довољној мери процесуирани. Потребно је да судије и тужиоци имају посебна знања из ове области” наводи Јован Рајић из Регулаторног института за обновљиву енергију и животну средину.¹⁵⁹

Стварност нам намеће контрадикторности, јер када гледамо свакодневне извештаје путем свих врста медија да се закључити да је у великим градовима јако загађен ваздух, а загађене су и реке тако да помор рибе у њима није реткост, а статистика даје јако мале бројеве откривања и процесуирања кривичних дела па је потпуно логичан закључак да за све то нико не одговара, као ни за бацање отпада у природу и за стварање више хиљада дивљих депонија.

Такође, када се зна да имамо јако развијену регулативу, а имамо „званичне податке који показују да сваке године у Србији имамо 6.000 превремених смрти само због загађења ваздуха, те да се оптерећује и државни буџет што се може видети из извештаја Државне ревизијске институције која каже да због неадекватног управљања индустријским отпадом Србија годишње губи 6,7 милијарди динара, а да не улазимо у трошак лечења за најтежа обољења која такође оптерећују буџет кроз здравствени фонд.“¹⁶⁰

Потом нам статистички подаци пружају информације да се као подносиоци пријава, за кривична дела против животне средине у Србији, најчешће појављују државни органи, тј. на првом месту полиција, мада у задње време значајан је број пријава које подносе грађани као појединци или правна лица (удружења, иницијативе, покрети и др.), што указује на подизање свести грађана и активно укључивање у процес сузбијања еколошког криминала. Са друге стране, занемарљив је број кривичних пријава пристиглих од стране инспекцијских органа (знатно је већи број пријава за привредни преступ и прекршајних пријава), као важне карике у ланцу успешне борбе за чистије окружење, што несумњиво указује на потребу спровођења институционалних реформи, повећање броја инспектора, специјализованих тужилаштва, судова, полиције, потом знатно већа новчана улагања из буџета, а тиме и модернизације опреме која се користи у вршењу назора.

Такође, статистички подаци у поређењу са дневним извештајима медија и активности еколошких удружења потврђују да су суштински проблеми у поступку успешног

¹⁵⁹ интрнет портал Радио телевизије Србије 4.12.2020. године под називом „Дрога, фалсификати, па екологија – Интерпол бележи 3.000 хапшења због еколошких злочина“

¹⁶⁰ интрнет портал Радио телевизије Србије 4.12.2020. године под називом „Дрога, фалсификати, па екологија – Интерпол бележи 3.000 хапшења због еколошких злочина“

сузбијања еколошког криминала најпре закаснела превенција, односно реаговање тек када се проблем нађе у судници, као и да је то дуг и исцрпљујући посао, тј. суђења трају више година, проблем лежи у честом недостатаку доказа, скупим и компликованим вештачењима, а која се ретко спроводе на лицу места, корупција и одсуству објективности, те недовољна стручност лица која спроводе ове поступке, као и потреба корених институционалних реформи, све су то разлози који упућују зашто је мали број пријава за кривична дела против животне средине, као и мали број предмета који су завршени и где је изречена осуђујућа пресуда са мерама безбедности којима располажу тренутна законска решења.¹⁶¹

Са једне стране поставља се питање, а и сумња се у квалитет (потпуност) законодавне регулативе као и у вољу институција за вршењем свог посла, а често и у политичкој вољи као и у неразумевању значаја економске стабилности и здравља целог еко система, човека, земље, воде и ваздуха, што све утиче на то да да се отвара нужна потреба за унапређење институционалног оквира, јер основни проблем у процесуирању било кривичних дела, било привредних преступа из области заштите животне средине јесте у недовољно јасно дефинисаном законодавству (материјалних и процесних закона у кривично-правном смислу, као и системских закона) у области заштите животне средине, као у довољно нејасном разграничењу овлашћења свих актера којима је у надлежности да штите животну средину (инспекцијски органи на свим нивоима као и улога локалне комуналне милиције) како појединачно, односно из оног што произилази из задатака који су им поверени, а тако и у целини, тако да обједињавање рада свих актера мора да постане приоритет у раду, а ради постизања циља – здраве животне средине, тј. заштите људских права, као и разматрање положаја грађанских удружења и иницијатива, јер постоји потреба за давањем већег права и значаја с обзиром на то да су оне заштитници колективних интереса и то оним еколошким удружењима чији је једини основ и улога заштита оштег - јавног интереса у заштити животне средине и у казним поступцима.

4.1. Унапређење законодавног оквира

На првом месту овде треба имати у виду да су скоро сва кривична дела бланкетног карактера што може изазивати многе недоумице у пракси. Са друге стране, треба указати на недовољно јасно дефинисане појмове код прописивања кривичних дела, и то је посебно видљиво код кривичног дела Загађење животне средине из члана 260 КЗ код којег основни облик постоји кад се кршењем прописа загади ваздух, вода или земљиште у већој мери или ширем простору, те остаје недоумица шта се сматра већом мером или ширим простором, на који проблем одговор мора да пружи пракса, а досадашња пракса је прилично екстезивно и неједнако тумачила ове појмове, те тежи облик постоји када је наступило уништење животињског или биљног света великих размера или је за отклањање последица потребно дуже време или велики трошкови,

¹⁶¹ Проблем еколошког криминала и унапређење система кривичноправне заштите животне средине у републици србији, Тамара Гајиновић и Золтан Виг, факултет за европске правно-политичке студије, Нови Сад, 10. Међународни скуп са Синергија 2012. године

а прецизирање појмова “велике размере“, „дуже време“ и „велики тошкови“ такође треба да пружи пракса, која осим што је неуједначена још увек није ни довољна да би ове појмове искристалисала.¹⁶²

Исти проблем се јавља и код кривичног дела Противправна изградња и стављање у погон објеката и постројења која загађују животну средину из члана 262 КЗ код којег се као тежи облик предвиђа уништење биљног и животињског света великих размера или такво да су за његово отклањање потребни дуже време и велики трошкови, те је и код овог кривичног дела прецизирање појмова „велике размере“, „дуже време“ и „велики трошкови“ потребно да пружи пракса, што само по себи доводи до неуједначености.

Посебан проблем постоји код основног облика кривичног дела Уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја из члана 266 КЗ, који је врло често тешко разграничити са привредним преступом из чл. 88 ст.1 тач. 15 Закона о управљању отпадом који се у суштини односи на кажњавање правних и одговорних лица која управљају отпадом па и складиште опасан отпад без дозволе надлежног органа, а са друге стране постоји и један број кривичних пресуда где су починиоци управо правоснажно проглашени кривим због учињеног кр. дела из чл 266 ст.1 КЗ, због незаконитог складиштења опасног отпада.

Проблем представља и то што још увек нису донети сви подзаконски прописи, чије је доношење предвиђено још усвајањем сета „еколошких закона“ донетих и усвојених током 2009. и 2010. године.

4.1.1. Процесуирање кривичних дела и обезбеђење доказа и поступања са доказима током поступка

Посебне изазове у пракси представља процесуирање кривичних дела из области заштите животне средине, с обзиром да су привредно казнени поступци у многоме лакши за доказивање. Овде би требало раздвојити проблем увиђаја и обезбеђења доказа.

---

¹⁶² Интернет портал Радио телевизије Србије 4.12.2020. године под називом „Дрога, фалсификати, па екологија - Интерпол бележи 3.000 хапшења због еколошких злочина“ професор еколошког права, Правни факултет, члан преговарачког тима за Поглавље 27, Мирјана Дреновак Ивановић у тексту говори „Да би се тачно знало које загађујуће материје и у којим количинама испуштају у ваздух, воду и земљиште, више од 200 индустријских постројења требало би да имају интегрисане дозволе за рад. Има их свега неколико. Рок да их обезбеде са 2015. померен је за крај ове године. Можемо да очекујемо или убрзан поступак издавања дозвола које треба да дефинише шта је који оператер као максимално загађење могуће да испусти, а с друге стране можемо да очекујемо повећан број кривичних дела против животне средине и здравља људи“, и додаје Интерполов глобални тим са 194 земље сарађује на откривању и заустављању злочина загађења који угрожава животе милионима људи, има директан утицај на климатске промене и миграције и може покренути ширење вируса са животиња на људе“.

- Увиђај

Увиђај је посебно важна доказна радња код процесуирања кривичних дела (у вези са поступањем са отпадом или загађења земљишта, воде и др.) против животне средине.

Тужилац, као орган који руководи увиђајем, као и полиција која спроводи увиђај, морају да имају стручна знања и неопходну техничку, а некад и заштитну опрему како би могли извести ову радњу ефикасно и обезбедити потребне и квалитетне доказе. Имајући у виду природу кривичних дела против животне средине, они ретко располажу стручним знањима и немају уопште на располагању техничку и заштитну опрему примењиву за вршење увиђаја код ове врсте кривичних дела, тако да је неопходно присуство стручњака на увиђају и то из разних области, зависно од учињеног дела (нпр. технике, технологије, машинства, хемије, биологије, ветерине, и сл.), а у циљу правилног поступања приликом вршења увиђаја као и обезбеђења доказа.

Посебан проблем се јавља у погледу присуства инспектора за заштиту животне средине на увиђају, јер њихово својство приликом вршења увиђаја законом није препознато, а са друге старне, присуство инспектора за заштиту животне средине приликом вршења увиђаја је од великог значаја јер исти имају сва неопходна стручна знања како би указали полицији и тужиоцу у ком правцу откривати доказе, коју документацију прегледати, где би били трагови кривичног дела и сл., да не помињемо колико би мањи трошкови поступка у том случају били, као и успешност кривичног поступка (осуђујуће пресуде). Посебан проблем који се у погледу инспекције јавља су њихова овлашћења у случајевима када се захтева хитност у поступању, посебно код поступања са отпадом. Надаље постоје и проблеми њиховог овлашћења кад су осумњичени физичка лица, јер они по Закону о инспекцијском надзору не могу вршити инспекцијски надзор код физичких лица, а не могу улазити у њихове куће или друге просторије ни по наредби за претрес коју издаје судија за претходни поступак, јер се претрес може наредити само полицијским службеницима, а стручна и специфична знања инспектора за заштиту животне средине су непроцењива у поступању и најважније правовременом обезбеђивању доказа, што се у пракси много пута показало.

- Обезбеђење доказа

Код проблема обезбеђења доказа треба указати на два основна проблема у зависности од врсте загађујуће материје, при том се мисли на обезбеђење доказа код отпада и код загађења ваздуха.

Код обезбеђења доказа у вези са отпадом посебно се поставља питање његовог збрињавања и чувања током трајања поступка. Недвојбено је да ће тужилац ангажовати стручна лица да узоркују и анализирају ускладиштен отад, као и да ће тужилаштво сносити ове трошкове, али шта са тим отпадом, којег је неретко у великој количини, током трајања поступка који не сме остати на лицу места јер је опасно за

животну средину, и на који начин ће орган поступка у смислу чл. 147 ЗКП-а након привременог одузимања предмета обезбедити његово чување до краја поступка. Без обзирања, овом приликом, на велике трошкове привременог збрињавања отпада код овлашћеног оператера, овде се као први проблем поставља да ли се тај отпад може трајно збринути односно уништити без правоснажне одлуке суда који једини може наредити трајно уништење предмета извршења кривичног дела (чл. 87 ст.3 КЗ), а са друге стране уколико се отпад привремено збрине код овлашћеног оператера, то је могуће само 12 месеци у складу са чл. 36 Закона о управљању отпадом, што скоро никада није довољно имајући у виду да ови поступци због своје сложености трају далеко дуже. Надаље се поставља питање да ли је оправдано исти уништити без правоснажне одлуке суда, јер не само да би било незаконито, већ би могло изазвати и проблеме у поступку, посебно кад одбрана оспорава узорковање или вештачење предузето од стране тужилаштва, и у том смислу ангажује стручне саветнике који траже поновно узорковање или додатно вештачење, а овлашћене лабораторије које су вршиле прво узорковање, узорке чувају само одређени временски период, обично краће него што траје сам кривични поступак. Сваком је јасно колико је решавање овог питања значајно с обзиром да постоје многе недоумице око поступања са отпадом као доказом, а са друге стране је из многих оправданих разлога неопходно да тај отпад буде трајно збринут у што краћем року.

Код загађења ваздуха се у пракси проблеми јављају у погледу адекватног мерења загађујућих материја у амбијенталном ваздуху, и следствено постављању узрочно последичне везе између емисије одређене загађујуће материје и њене имисије. Наиме, као проблем се овде јавља са једне стране чињеница да емитери не обезбеђују континуално мерење емисија загађујућих материја које емитују, док ни мерна места имисије нису постављена на правим местима нити могу да обезбеде валидне доказе. У том циљу је неопходно да операттери који својом делатношћу значајно утичу на квалитет ваздуха на емитере поставе уређаје за континуално мерење емисије загађујућих материја а које, где и на који начин ће их поставити морају одредити на основу стручних мишљења и анализа овлашћених кућа. Са друге стране, локалне самоуправе морају да поставе адекватна места за мерење имисије загађујућих материја и то тако да на сваком мерном месту нема више од једног извора доприноса на садржај загађујућих материја, те да се на сваком мерном месту у пројектованој мрежи мери иста комбинација загађујућих материја, а не различита комбинација загађујућих материја због чега није могуће пратити просторни транспорт загађујућих материја. Следствено се не може утврдити узрочно последична веза између емисије поједине загађујуће материје од конкретног оператера - емитера и повећане концентрације те загађујуће материје у амбијенталном ваздуху, па ни вештачења у том смислу не могу дати ефикасне доказе.

Ипак, анализирајући биће свих кривичних дела против животне средине садржаних у Кривичном закону, као и оних из споредног законодавства, може се закључити да „наша важећа регулатива предвиђа врло широку и строгу заштиту у случају загађења или оштећења животне средине, с тим да се ово недовољно спроводи у

пракси. Прописане санкције сврставају нас у ред оних држава чланица Европске Уније са стриктном казненом политиком у овој области, тако да домаће санкције у потпуности одговарају стандардом предвиђеним Директивом 2008/99 ЕС,¹⁶³ а то је да су казне делотворне, пропорционалне и одговарајуће. Самим тим бар у погледу важеће регулативе наше законодавство је у потпуности усклађено са европским захтевима, али као важан изазов остаје његова примена, као и спровођење судских одлука.“¹⁶⁴

4.2. Унапређење институционалног оквира

Сматрамо да се кривичним делима из области заштите животне средине треба приступити са много већом пажњом и деловањем и то, од стране тужилаштва, увек проактивно, а не чекати кривичну пријаву. Изградити боље односе са јавношћу тако што би правовремено и истинито информисали јавност о догађајима, предузетим радњама и решењем, односно бити у „офанзиви“ никако у „дефанзиви“, како се, у већини случајева, до сад тужилаштво понашало. Такође, зависно од догађаја, најбрже, формирати тим за увиђај и прикупљање доказа чиме би решавање случаја имало извесније позитивно решење на суду (осуђујућа одлука суда), које би било састављено од свих релевантних субјеката за решавање конкретног проблема (поред полиције и тима за вандредне ситуације, ватрогасаца, еколошка-рударска-ветеринарска инспекција, царина и др.) и тим тимом руководити.

4.3. Предлози

4.3.1. Поступање у оквирима постојећих законских решења

На првом месту бисмо истакли да тужилаштво треба да примењује оно што има у тренутно важећој законској регулативи јер све промене наше кривичноправне регулативе у домену заштите животне средине могу дати доринос бољем, успешнијем и ефикаснијем репресивном деловању, а којем се увек прибегава када се исцрпе сви превентивни механизми, док не дође до бољих законодавних решења, те озбиљно размотрити, анализирати и прихватити информације које преносе медији, невладине организације – удружења грађана, користрћи знања инспекцијских органа свих нивоа, научних института и удружења грађана и др.

У односу на прекршајну и привреднопреступну одговорност, кривична одговорност правних лица носи са собом значајно пооштравање казних мера, јер када се тумачи „корист“, сваком правном лицу, можемо лакше приписати одговорност, уколико је своје трошкове свео на минимум тада је, на било који начин, нанео

163 DIRECTIVE 2008/99/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 19 November 2008 on the protection of the environment through criminal law, Official Journal of the European Union

164 Проблем еколошког криминала и унапређење система кривичноправне заштите животне средине у републици србији, Тамара Гајиновић и Золтан Виг, факултет за европске правно-политичке студије, Нови Сад, 10. Међународни скуп са Синергија 2012. године.

штету животној средини. Тако да би онда, уз доследну примену одредаба Закона о одговорности правних лица за кривична дела успешно могли спречити циљ, великих привредних гиганата, да своју конкуренцију и успешност базирају на уштеди трошкова превентивног деловања и одговорнијег поступања према свом природном окружењу. Такође, увођењем ове одговорности остварено је ефикасније и строжије кажњавање починилаца правих еколошких катастрофа, а и увођењем неких прилично корисних мера безбедности у домену еколошког криминала, као што су привремене мере обезбеђење одузимања имовинске користи, забрана обављања одређених регистрованих делатности или послова, одузимање предмета и јавно објављивање пресуде, па чак и казне престанка правних лица за најтеже атакe на наше природно окружење, започели смо процес опоравка у сваком смислу (враћање поверења грађана у институције и здравију животну средину).¹⁶⁵

4.3.2. Институционалне реформе са кадровским решењима

Ипак, у наредном периоду потребно је посветити пажњу институционалним реформама, едукацији и специјализацији лица у органима са надлежностима у домену заштите животне средине, као и унапређењу сарадње између њих, усклађивању Кривичног законика и одредаба споредног кривичног законодавства, решавању проблема корупције, што би све омогућило бољу примену прописа и извршење судских одлука, без којих нема ефикасне, квалитетне и успешне борбе за здравије и чистије окружење. Ту пре свега мислимо на прецизирање законских појмова, да се не препушта тако много пракси, која није уједначена и у крајњој линији води несигурности, те на бољу диференцијацију између кривичних дела и привредних преступа. Надаље требало би коначно донети све предвиђене подзаконске акте чије је доношење предвиђено пре више године све у циљу уједначеног и правилног поступања.

Такође, могла би да се размотри и идеја да би ефикасна била измена кривичног законодавства у смеру поопштравања предвиђених казни, тако да досуђена казна треба да буде већа него профит који је извршењем дела настао, све имајући у виду значај и друштвену опасност кривичних дела, као и сам заштитни циљ. У том смислу би било упутно увести обавезу ремедијацију штете тамо где је то могуће, било као меру безбедности или чак и као санкцију која би се кумулативно изрицала уз казну, као и сваку измену законодавства која предвиђа достизање ЕУ стандарда у овој области.

Поред измена казненог законодавства и друге сфере би требало да (нпр. финансије, привреда и др.) предузму измене у својим областима а ту посебно мислимо на поопштравање услова оснивање привредних друштава (већи оснивачки улог – обавезно осигурање и др), што не би било значајно само за ова кривична дела већ и за дела из других области кривичног права.

---

¹⁶⁵ Проблем еколошког криминала и унапређење система кривичноправне заштите животне средине у републици србији, Тамара Гајиновић и Золтан Виг, факултет за европске правно-политичке студије, Нови Сад, 10. Међународни скуп са Синергија 2012. године

У практичном поступању основ је квалитетна кривична пријава и обезбеђење доказа који се могу остварити само уз добру координацију свих извршиоца, полиције, тужилаца, инспекције за заштиту животне средине, као и других инспекција на свим нивоима, (републички, покрајински и локални) у оквиру које координације треба установити механизме ефективне и сталне сарадње и која координација у поступању мора бити остварена непосредно кроз све доступне медије (мејлове, виртуелне састанке, мобилне телефоне...). У том смислу би било улупно изградити и потписати и Протокол о сарадњи између релевантних министарстава како би та сарадња била институализована и довела до уједначеног и поузданог поступања. У тој координацији не треба изоставити и све релевантне невладине организације, јер је пожељно искористити све њихове капацитете у смислу стручности, доступних ресурса, као и упознавања са проблемима на терену, имајући у виду да су често ове невладине организације у непосреднијем контакту и више директно упознате с проблемима грађана и ситуацијом на терену, јер су и оперативније од институција система.

Надаље као решење проблема се намеће и неопходна едукација свих извршилаца, полиције, инспектора, тужиоца и посебно судија, који до сада са своје стране нису показали неопходан степен интересовања за значај ових кривичних дела. У том смислу би требало повећати заинтересованост тужиоца, посебно судија за поступање у овим предметима „еколошког криминила“, и третирање ових предмета подједнако или више од других облика криминалитета у поступању. Као врло ефикасно би се показала и специјализација тужилаца и судија за поступање у кривичним, привредно казним и прекршајним поступцима из области заштите животне средине, што подразумева обезбеђење већег броја судија и тужилаца који би поступали у овим предметима, а све имајући у виду друштвену опасност ове врсте криминала и онога што се у последње време показује као значај заштите животне средине.

У циљу решавања проблема и лакшег доказивања би било од користи направити базу података која би се односила на загађиваче, односно правна и физичка лица која су кажњавана за привредне преступе, прекршаје или кривична дела из области заштите животне средине, са висинама казни, изреченим мерама безбедности или заштитним мерама, евентуално дужином трајања поступка и прикупљеним доказима.

Ништа мање значајно, поред кадровског повећања и оспособљености у тужилаштву, такође је то потребно предузети према другим субјектима значајним за откривање и процесуирање кривичних дела из ове области, а мора се споменути и боља техничка опремљеност јер је она значајна за вршење увиђаја и прикупљање доказа, почевши од посебне гардеробе и апарата за узорковање потребног материјала, а у опасним ситуацијама посебно обучену службу из полиције или ватрогасаца.

4.3.3. Значајнија сарадња са цивилним сектором и могућност њиховог деловања

Као ефикасно решење превазилажења проблема у поступању приликом процесуирања дела против заштите животне средине било би активније укључивање цивилног сектора. Ово је посебно питање које наилази на многе проблеме. Наиме, примена закона првенствено је резервисана за власт која има и монопол на формалној моћи да казни починиоце, посебно у системима који се у борби против повреде закона, у било којој области, више ослањају на судски него на административни систем. У тим системима се цивилни сектор и НВО углавном препознају као „непријатељи“ власти, док би у суштини укључивање цивилног сектора требао да буде друга страна истог новчића. Данас НВО имају и снагу и потребну креативност да помогну у остваривању захтева заштите животне средине. Саме НВО које се баве заштитом животне средине, почињу да улажу знатна средства у борби за заштиту животне средине, али и у друге старегије, укључујући тренинге и јачање својих капацитета. Године 1996. је број НВО које се баве заштитом животне средине био око 40.000, наспрам 175 колико их је било на почетку 20. века. Све више ове организације постају значајна допунска снага са циљем да се обезбеди поштовање закона из области заштите животне средине.¹⁶⁶ Допринос НВО укључује њихову способност да истражују повреде закона, пишу жалбе и тужбе, подносе петиције, организују пројекте мониторинга, покрећу кампање за обавештавање јавности и да покрећу бојкоте.¹⁶⁷

У различитим земљама се примењују различите врсте учешћа цивилног сектора и то може бити пример и за унапређење институционалног оквира и у нашој земљи. У неким земљама су орагнизоване правне клинике у оквиру универзитета и правних факултета, као што је то пример у Аргентини где је у оквиру Universidad Nacional de Cordoba, основана правна клиника Human rights and Environment Legal Clinic, која користи постојеће законе али првенствено се фокусира на везу између повреде еколошких прописа и повреде људских права у вези са тим. У САД постоји правна клиника Interdisciplinary Environmental Clinic на Washington University у St.Louis која омогућава pro bono законску и техничку подршку локалним удружењима за заштиту животне средине. Ова клиника осим студената права укључује и студенте уметности, инжењере, студенте економије и медицине у области очувања животне средине и своје акције спроводи кроз бригу за квалитет ваздуха, воде и очувања природе.¹⁶⁸ У НР Кини су такође правне клинике које се баве животном средином прилично распрострањене на универзитетима, и волонтери и студенти на тим клиникама помажу грађанима да постигну накнаду штете коју су претпели услед загађења животне средине. Пример би био Центар за правну помоћ за жртве загађења, који је основан 1998. године на Кинеском универзитету политичких наука и права. Састоји

¹⁶⁶ “Making Law Work“, Institute for Governance & Sustainable Development, International Network for Environmental Compliance and Enforcement, Volume 1, 2005., 553-554

¹⁶⁷ “Making Law Work“, Institute for Governance & Sustainable Development, International Network for Environmental Compliance and Enforcement, Volume 1, 2005, Chapter Five Courts, Tribunals & Liability

¹⁶⁸ “Making Law Work“, Institute for Governance & Sustainable Development, International Network for Environmental Compliance and Enforcement, Volume 1, 2005, 555-556

се од професора права, и студената, као и од професора са других универзитета, који су сви волонтери, и од адвоката волонтера који подижу тужбе у корист људи који су жртве загађења животне средине, одржавају тренинге у обалсти еколошког права и примене права од стране тужиоца и судија.¹⁶⁹

Значај и улога НВО се не исцрпљује само у оквиру правних клиника. Оне могу преузимати различите акције и на различите начине учествовати у борби за заштиту животне средине. Невладине организације могу, у појединим земљама које то дозвољавају, да саме предузму адекватну акцију за примену закона када то власт не чини. На пример у САД, иако је 1976. године донет тзв. Resource Conservation and recovery Act, Агенција за заштиту животне средине није ни почела да регулише опасан отпад примењујући овај Закон, све док није четири године касније морала да почне да регулише опасан отпад, јер је то од ње захтевао суд на основу тужбе грађана.¹⁷⁰ У само неколико земаља је Суд признао организацијама цивилног сектора у области заштите животне средине да могу да на суду представљају интересе животне средине као јавни интерес.¹⁷¹ Грађани могу активно учествовати у заштити животне средине кроз грађанско праћење примене закона као и повреде закона. У САД се, на пример, овај мониторинг користи код „грађанског мониторинга“ у лукама, где појединци прате изливање уља или других загађујућих материја у море, или лоцирају загађиваче и испитују ефекте загађења на квалитет воде као и живи свет у тој околини.¹⁷² У неким земљама владине агенције дозвољавају да се потписују уговори између НВО и других организација како би се обезбедила њихова асистенција у инспекцијским надзорима. На пример у Естонији у оквиру Закона о заштити природе је предвиђено да грађани могу бити замена, као „јавни инспектори“, који могу да пишу пријаве за кршење еколошких прописа, али не могу да пишу казне. Њихова улога је строго дефинисана и могу да контролишу примену закона и дозволе које се тичу лова, риболова као и сече шума.¹⁷³ Најчешћа улога цивилног сектора у свету па и код нас је да пишу жалбе и представке кад год сматрају да је повређен неки закон или друго регулаторно правило. У многим земљама грађани предузимају и законске акције које су им загарантоване било уставима било посебним законима како би дошло до примене еколошких закона, Они то чине на различите начине, али најчешће кроз могућност јавне расправе приликом доношења неког закона. Као што се из ових примера може закључити, цивилни сектор има доста механизма на који се може укључити у борбу за заштиту животне средине било кроз јачање институционалног оквира, било кроз измене закона и прописа, праћења примене закона и прописа или едукације становништва, као и у непосредној помоћи грађанима у њиховој

¹⁶⁹ “Making Law Work“, Institute for Governance & Sustainable Development, International Network for Environmental Compliance and Enforcement, Volume 1, 2005, 556

¹⁷⁰ *Illionis v. Costle*, 9 ELR 20243 (D.D.C Jan.3, 1979)

¹⁷¹ Susan Casey-Lefhowitz, William J. Futrell, Jay Austin, susan Bass, 4th INECE International Conference Proceedings, Vol.1, 1996

¹⁷² Susan Casey-Lefhowitz, William J. Futrell, Jay Austin, susan Bass, 4th INECE International Conference Proceedings, Vol.1, 1996

¹⁷³ Susan Casey-Lefhowitz, William J. Futrell, Jay Austin, susan Bass, 4th INECE International Conference Proceedings, Vol.1, 1996

борби за оставривање права. Могуће је и то је јако примењиво да се НВО појави као заинтересована страна у судском поступку где би штитила јавни интерес, што законски треба регулисати и у нашем законодавству, али је сасвим сигурно њихова улога незамењива у прикупљању доказа, јер постоје организације које ангажују грађане да уочавају повреде животне средине, што је и логично јер су ове организације оперативније од институција система, а у неким случајевима могу и помоћи агенцијама у писању пријаве и контроли дозвола што би знатно олакшало рад инспекција. На који год начин да се ангажују НВО, веома је битно схватити и коначно прихватити чињеницу да они могу бити још један незамењив партнер свим извршиоцима у заштити животне средине и да треба у овом циљу искористити њихове капацитете и вољу да се боре за здравију животну средину.

Цивилни сектор је у погледу заштите животне средине препознат у парничним и управним поступцима док у кривици њихов статус оштећених је дискутабилан. Пракса у тужилаштву није уједначена јер у неким предметима, Еколошка удружења која поднесу кривичну пријаву добијају статус оштећеног, те онда тај положај је повољнији и има већу тежину него кад имају само положај подносиоца кривичне пријаве.¹⁷⁴ Немамо још решење у пракси судова, па док законодавац не реши ову недоумицу и неуједначеност, тужилаштво би требало шире да тумачи појам оштећеног у кривичном поступку.

4.3.4. Сарадња са медијима

Јавност је заинтересована да има што више информација у вези стања и заштите животне средине. Ово је и логично имајући у виду да се здрава животна средина повезујесаздрављемљуди, каоисаопстанкомврстеуопште. Садругестране, грађанима је здрава животна средина и Уставом загарантована, као и право на обавештавање о стању животне средине, те је ово право додатно загарантовано и чланом 262 Кривичног законика што је и последица ратификовања Архуске конвенције, која је такође и међународни извор права који ово право гарантује грађанима Републике Србије, коју је Народна скупштина Републике Србије ратификовала. Најчешће се јавност о стању животне средине обавештава преко средстава јавног информисања, и у тренутној ситуацији се то своди на обавештавања са сајтова одређених Агенција било наших било светских само о стању ваздуха у градовима у Србији. О поступању било инспекција за заштиту животне средине било тужилаштва и то не само у заштити ваздуха већ и у другим областима животне средине грађани и јавност знају јако мало или готово ништа. Примери добре праксе су ексклузивитет стручне литературе и стручних скупова који су доступни малом броју грађана, и то углавном стручњака, док за ширу јавност остају недоступни. То ствара слику да правосуђе и са њим повезани субјекти било да је у питању полиција или инспекција за заштиту животне средине не раде много по овом питању, јер грађани нису обавештени колико има процесуираних случајева, колико њих и како је кажњено да ли им је забрањен

---

¹⁷⁴ Видети Кривични законик, појам оштећених и Законик о кривичном поступку, права оштећених.

рад или слично осим у пар случајева које су испратили медији, што је занемарљив број случајева и отуда полази и неповерење грађана према институцијама система када је заштита животне средине у питању. У том смислу боља и активнија сарадња са медијима би била од непроцењиве вредности, како би се грађани правовремено и о свему обавестили у погледу кршења еколошких закона од стране појединаца или предузећа, о томе шта је свака од страна која учествује у поступку предузела у конкретном случају, какве су последице дела, шта треба предузети од стране грађана, као и како се поступак одвија односно какве су коначне одлуке суда и других органа. Ово се може постићи било кроз конференције за штампу било кроз константна саопштења за јавност објављена на званичним веб сајтовима тужилаштва. Такође би било неопходно ангажовати додатне ресурсе у обавештавању грађана шта све они могу предузети у погледу заштите животне средине, на шта су овлашћени позитивним законским прописима, на који начин могу допринети прикупљању доказа и на други начин помоћу вођењу поступака.

4.3.5. Поступање код заштите посебно заштићених животињских врста

- Специјализација тужилаца се сматра приоритетом, јер се само специјализацијом може адекватно одговорити на недовољно заступљене облике криминалитета, међу којима је и заштита животне средине, а као њен ужи део заштита природе и свих њених појавних облика. Специјализацијом се ефикасност правосудних органа диже на виши ниво. Формирање специјализованих тимова које чине лица која су прошла одговарајуће обуке. Као добар пример наводимо Европску мрежу тужилаца за животну средину (ENPE)¹⁷⁵
- Појачати међународну сарадњу. Имајући у виду да одлагање опасних материја, отпада и отрова уколико до њих дође у граничном подручју неће угрозити само земљу где је до одлагања и загађења дошло, већ и њену околину неопходно је међународну сарадњу са земљама суседима подићи на виши ниво. Неопходно је прецизирати планове деловања свих служби и даљу будућу сарадњу. У овом сегменту побољшати сарадњу са земљама ЕУ, с обзиром да је Србија транзитна рута за прекогранични трговински криминал
- Појачати сарадњу између свих институција. Правилницима прописати поступање на терену
- Обука свих запослених који раде у “ланцу поверења” МУП РС, Царина, Инспекцијске службе, тужилаштво и судови
- Ажурирање базе податка за размену информација о трговини дивљим врстама флоре и фауне
- Повећање броја запослених у CITES канцеларијама на пословима анализе друштвених мрежа, како би се детаљном претрагом по задатом критеријуму

¹⁷⁵ <https://www.environmentalprosecutors.eu>

открили огласи на којима се продају заштићене врсте

- Учесталија провера пртљага и пошиљки које се шаљу из Африке, Јужне Америке и са далеког Истока, с обзиром да се дивље врсте највише допремају ка земљама ЕУ из наведених крајева
- Оснивање лабораторија и других стручних тела која спроводе анализе у циљу утврђивања порекла примерака, на шта је Министарство заштите животне средине обавезно у складу са чл. 78 Закона о заштити природе
- Измена Кривичног законика, где поред запрећене главне казне као споредну предвидети и новчану казну
- Измена Правилника о одштетном ценовнику за утврђивање висине накнаде штете проузроковане недозвољеном радњом у односу на строго заштићене и заштићене дивље врсте (Сл. гласник РС 37/2010)

АНЕКС 1 Примери добре праксе – кривична пријава

На основу члана 280. и 281. Законика о кривичном поступку („Сл. гласник РС”, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14) и члана 30. Закона о државној управи („Службени гласник РС”, бр. 20/92, 48/93, 67/93, 48/94, 79/05) подносим јавном тужиоцу, као надлежном, следећу:

КРИВИЧНУ ПРИЈАВУ

Против:

1. А..А, директора XXXXXXXX ДОО XXXX, датум и место рођења: . год. у , ЈМБГ: 11112222, име оца:xxxxx, адреса становања као одговорног лица у правном лицу.

Због тога што је:

Извршио кривично дело Непредузимање мера заштите животне средине из члана 261. став 1. Кривичног законика („Сл.гласник РС”, бр.85/05, 88/05,107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13 и 108/14), тако што дана 12. јануара 2016. године није поступио по налогу републичког инспектора за заштиту животне средине, Министарства пољопривреде и заштите животне средине из решења број 353-03-2324/2015-18 од 07. децембра 2015. године, које је примио 11. децембра 2015. године, а које је постало извршно дана 12. јануара 2016. године, те није по истеку рока од тридесет дана са локације складишта YYYU ДОО места А, на К.П. бр. 2134/6 КО XXXX, место XXX, које се налази са десне стране магистралног пута 100 А-Б, на коме му је забрањена делатност складиштења опасног отпада, предао сав опасан и неопасан отпад и то: отпад индексног броја 13 05 08* - отпадни муљ из сепаратора у количини од око 215 m³; отпад индексног броја 13 05 02*/13 05 07*, 13 05 02*, 13 05 07*, 13 08 99*, 13 05 08* - течни отпад у количини од око 65,8m³ и отпад индексног броја 10 03 28/10 03 99 - течни отпад из процеса ливења алуминијума у количини од око 43,1 m³, оператерима који поседују одговарајуће дозволе за управљање отпадом издате од надлежних органа, у складу са законом, а што је утврђено инспекцијском контролом дана 03. марта 2016. године.

Чиме:

Није поступио по одлуци надлежног органа о предузимању мера заштите животне средине на локацији складишта YYYU ДОО XXX на К.П. бр. 2134/6 КО XXXX, које се налази са десне стране магистралног пута 100А-Б.

Образложење

Дана 23.11.2015. год. републички инспектори за заштиту животне средине, Сектора инспекције за заштиту животне средине, Министарства пољопривреде и

заштите животне средине, извршили су инспекцијски надзор оператора ХХХХ ДОО ХХХ, у привременим просторијама на локацији ул. ХХХХ, место ХХХХ. Предмет инспекцијског надзора код оператора била је контрола управљања отпадом у складу са Законом о управљању отпадом („Сл. гласник РС“, бр. 36/09 и 88/10), подзаконским актима који регулишу наведену област и по условима из дозвола за управљање отпадом које оператор поседује. Инспекцијским надзором утврђено је следеће:

Привредни ХХХ ДОО ХХХ своју претежну делатност обавља на локацији ХХХ, катастарска парцела 67/10 КО ХХХ. Пословни објекат састоји се од пословних просторија и затвореног објекта за складиштење отпада површине око 550 м². Наведени простор је у закупу предузећа (Уговор о закупу простора за складиштење неопасног и опасног отпада бр1 од 2015. год.).

У току вршења надзора инспекторима је стављен на увид уговор о управљању отпадом закључен дана.2015. год. између АААА (наручилац) и ХХХХ ДОО ХХХ (извршилац) чији је предмет пружање услуга сакупљања, транспорта и трајног збрињавања отпада на локацији наручиоца у В за које извршилац поседује важеће дозволе и решења надлежног министарства, професионално људство и адекватну опрему. На основу закљученог уговора оператор је преузео од АААА дана 28.07. и 14.10.2015. год. отпадно моторно уље (индексног броја 13 02 05*) у количини од 7,66 тона, дана 06.09.2015. год. земљу контаминирану уљем (индексног броја 17 05 03*) у количини од 3,08 тона, дана 06.09.2015. год. земљу контаминирану емулзијом (индексног броја 17 05 03*) у количини од 0,88 тона, дана 06.09. и 14.10.2015. год. отпадне филтере контаминирание уљем (индексног броја 15 02 02*/16 01 07*) у количини од 1,44 тоне, дана 30.07.; 26.08. и 05.09.2015. год. металну амбалажу контаминирану битуменом, емулзијом и моторним уљем (индексног броја 15 01 10*) у количини од 20,32 тоне и дана 29.07.; 17.09; 18.09.; 26.09. и 14.10.2015. год. отпадну емулзију из сепаратора (индексног броја 13 05 07*) у количини од 42,68 тона. По изјави лица присутног прегледу ххххххх у Документу о кретању опасног отпада уместо земље контаминирание емулзијом и уљем треба да стоји само емулзија. Инспекцији су стављени на увид и располагање Документи о кретању опасног отпада за горе наведено. У Документима о кретању опасног отпада у Делу Ц (Подаци о превознику отпада) наведена је интегрална дозвола за сакупљање и транспорт бр. 19-00-00514/2010, бр. 19-00-00514/01/2010-02, бр. 19-00-00514/02/2010-02, издата 05.08.2010.год. оператора ХХХХ ДОО ХХХ. У истом Делу наведена је рута кретања отпада, и то локација утовара отпада В, Д; АААА и локација истовара преузетог отпада БББББ. Врста превозног средства су камиони са регистарским ознакама ХХХХ ДОО и постројење за третман отпада по дозволи бр. год. Инспекторима је стављени на увид и располагање Уговор о складиштењу опасног отпада закључен дана 15.09.2010. год. између ХХХХ ДОО (складиштар) и ХХХ ДОО (власник) чији је предмет услуга складиштења опасног отпада од стране овлашћеног складиштара и плаћања услуга складиштења од стране власника опасног отпада за које складиштар има сва потребна решења и дозволе. Чланом 2. уговора дефинисано је да се преузети опасан отпад преузима, складишти и чува на адреси БББ према решењу Министарства бр. од 2011. год. Предметним уговором дефинисано је да уговорене стране могу да раскину овај уговор писменим

обавештењем другој страни са отказним роком од 1 месеца. По изјави лица присутног прегледу xxxxxx оператер ХХХ ДОО не поседује писмено обавештење од стране ХХХХ ДОО којим се раскида горе наведени уговор. Инспекторима је стављен на увид и располагање Уговор о третману и трајном збрињавању опасног отпада закључен дана 2014. год. између ХХХХ ДОО (наручилац) и (извршилац) чији је предмет третман и трајно збрињавање опасног отпада за рачун наручиоца за које извршилац има дозволу за третман мобилним постројењем издату од стране надлежног министарства. По изјави лица присутног прегледу xxxxxx, један део опасног отпада власника БББББ збринут је на локацији б, а један део је ускладиштен у резервоарском простору у С на локацији предузећа ХХХХХ. Такође по изјави лица присутног прегледу xxxxxx, од опасног отпада на локацији у Б нису само третирани филтери контаминирани уљем, док сав течни отпад ускладиштен је у резервоарима у С-у, о чему оператер ХХХ ДОО ХХХ не поседује Документа о кретању опасног отпада са локације у Б на локацију у С-у. Инспекторима нису стављени на увид дневници рада који потврђују третман горе наведеног опасног отпада на локацији у Б-у.

С обзиром да поједина документација није стављена инспекторима на увид у тренутку обвљања инспекцијске контроле јер се није налазила на месту вршења надзора, иста је захтевана дописом бр.Х од.2015. год. Предметним захтевом наведено је да уколико се тражена документација не достави у року дефинисаним захтевом, сматраће се да исту оператер не поседује.

Дана 03.12.2015. год. оператер ХХХ ДОО ХХХ доставио је тражену документацију. Контролом исте утврђено је да је: Течни опасан отпад који потиче од привредног субјекта ХХХ дислоциран дана 30.07.; 28.09.; 15.10. 17.10.2015. год. са локације у Б-у и ускладиштен у резервоарски простор у С-у на локацији предузећа ХХХХ С, а на основу увида у приложене отпремнице и Документе о кретању опасног отпада за дане 30.07.; 28.09.; 15.10. 17.10.2015. год. ХХХХ С (закупац) има закључен уговор са ХХХХ К (закуподавац) од 31.12.2013. год. чији је предмет издавање у закуп складишта за нафтне деривате укупне запремине од 2200 м³ које се налази у С-у, и то изграђен на катастарској парцели 2134/6 уписане у лист непокретности бр. 1. Уговор је закључен на неодређено време. ХХХ ДОО ХХХ поседује Уговор о подзакупу закључен дана 14.07.2014. год. са ЈХХХ С доо о закупу 10 комада резервоара запремине по 120 м³ на локацији Магистрални пут 100 А-Б на К.П. бр. 6 КО хххх, који ће се користити за складиштење неопасног и опасног отпада за шта је ХХХ доо ХХХ у обавези да прибави неопходне дозволе и сагласности надлежних органа за обављање те врсте делатности. Уговор је закључен на одређено време од 10 година. Инспектору је стављена на увид и располагање сагласност ХХХХ КМ од 31.07.2014. год. у којој изјављује да је исто сагласно са тим што је ХХХХ доо С дало у подзакуп резервоаре различитих запремина за складиштење неопасног и опасног отпада привредном друштву ХХХХ доо ХХХ. На основу Дневне евиденције о отпаду оператера постројења за поновно искоришћење отпада ДЕО 3 и отпремница и признаница достављене од стране ХХХ се налазе следеће врсте отпада:

13 02 05* (отпадниматеријализсепараторауљаибензина) у количини од 7,66 тона,

13 05 07* (отпадниматеријализсепараторауљаибензина) у количини од 14,11 тона,

14,23 тона и 14,34 тона) тј.укупно 42,68 тона,
10 03 28/10 03 99 (течниотпадизпроцесаливењаалуминијума) у количини од 24,9 тона, и
13 05 08* (отпаднимуљизсепаратора) у количини од 301,2 тоне.

За делатност складиштења опасног и неопасног отпада на локацији ул. у С XXX ДОО XXX, предузеће за екологију и заштиту околине није прибавио дозволу то јест решење министарства надлежног за послове заштите животне средине којим се одобрава складиштење опасног отпада на наведеној локацији и којим се утврђују услови поступања са опасним отпадом на начин који обезбеђује најмањи ризик по здравље људи и животну средину, имајући у виду да исто није достављено дана 03.12.2015. год.

На основу утврђеног чињеничног стања записником бр. од 23.11.2015. год. и на основу достављене документације по захтеву бр. од 01.12.2015. год. републички инспектор за заштиту животне средине, Министарства пољопривреде и заштите животне средине донео је решење број од 07.12.2015. год, нерегистрованом субјекту XXX, предузеће за екологију и заштиту околине ДОО“, ул. у коме је наређено тачком 1. Диспозитива да без одлагања, а најкасније у року од 8 (осам) дана од пријема овог решења, покрене поступак за прибављање измене и допуне Решења о издавању дозволе за третман неопасног и опасног отпада у мобилном постројењу на територији Републике Србије, под редним бројем 1156, које је издало Министарство пољопривреде и заштите животне средине, бр. од 23.04.2013. год., а за вршење активности третмана неопасног и опасног отпада методама и технологијама у мобилном постројењу, које нису утврђене горе наведеним Решењем, тачком 2. забрањује се да врши активност третмана неопасног и опасног отпада, методама и технологијама које нису утврђене Решењем о издавању дозволе за третман неопасног и опасног отпада у мобилном постројењу на територији Републике Србије, под редним бројем 1156, које је издало Министарство пољопривреде и заштите животне средине, бр. од 23.04.2013. год., до испуњења за то прописаних услова, тачком 3. забрањује се да обавља делатност складиштења опасног и неопасног отпада на локацији Б, К.П. бр. 10 КО Л до испуњења за то прописаних услова, тачком 4. забрањује се да обавља делатност складиштења опасног и неопасног отпада на локацији Магистрални пут 100А-Б, до испуњења за то прописаних услова, тачком 5. наложено је да сав опасан и неопасан отпад ускладиштен на локацији Магистрални пут 100 А-Б, преда оператерима који поседују одговарајуће дозволе за управљање отпадом издате од надлежних органа, у складу са законом и то у року од 30 дана од дана пријема решења, тачком 6. дефинисано је да забрана из тачке 2, 3. и 4. диспозитива овог решења траје све док нерегистровани субјекат „XXX ДОО XXX, предузеће за екологију и заштиту околине“, није прибавио дозволе а управљање отпадом од стране надлежног органа, тачком 7. дефинисано је да забрана из тачке 2, 3. и 4. диспозитива овог решења престаје ако нерегистровани субјекат „XXX ДОО XXX, предузеће за екологију и заштиту околине“, одустане од даљег вршења активности из тачке 2. диспозитива овог решења и бављења делатности из тачке 3. и 4. диспозитива овог решења, док тачком 8. наведено је да ће нерегистровани субјекат обавестити републичку инспекцију за заштиту животне средине о извршењу овог

решења и доставити доказ о поступању по тачки 1. диспозитива овог решења у року од 1 (једног) дана од истека рока дефинисаног у тачки 1. диспозитива овог решења.

XXX, предузеће за екологију и заштиту околине ДОО, је дана 11.12.2015. године примила решење Министарства пољопривреде и заштите животне средине бр. од 07.12.2015. год. године, и на исто није изјавила жалбу у законом предвиђеном року.

Дана 04.02.2016. год.,,XXX, предузеће за екологију и заштиту околине ДООXXX“ поднела је молбу (бр.053 од 03.02.2016. год) за продужење рока за извршење мере наложене тачком 5. диспозитива цитираног решења. Закључком републичког инспектора бр.од 08.02.2016. год. одбијено је продужење рока за извршење наложене мере за тачку 5. диспозитива горе поменутог решења.

Инспекцијским надзором обављеним дана 03.03.2016. год. на локацији складишта ХХХ ДОО К поред магистралног пута 100 А-Б К.П. бр. /6 КО С утврђено је да је складиште опасног и неопасног отпада по целом обиму ограђено бетонским зидом висине око 3m. У централном делу овако ограђеног складишта укопани су резервоари опасани бетонским зидом висине око 1,2 m. На наведеној ограђеној површини налазе се утакачке шахте ограђене сазиданим парапетима, за девет укопаних резервоара, који су запремине од 200 до 250 m³ и исти нису означени. Резервоари поседују отворе на предњем и задњем крају резервоара, који се налази у шахти, одушне вентиле, а само прва три резервоара гледано са десне стране Магистралног пута поседују поклопце којима би се спречио продор атмосферских вода у исте. На резерворима није могуће идентификовати њихове запремине јер на истим се не налазе плочице са карактеристикама истих. На увид су дате табеле запремине резервоара баждарене од Савезног завода за мере и драгоцене метале, чији је рок важења крај 2011. год. као и ситуациона карта складишног простора. На ситуационој карти резервоари су означени бројевима од 1 до 9 тако да први резервоар, гледано са десне стране Магистралног пута је број 9 на ситуационој карти. У прва три резервоара гледано са десне стране од Магистралног пута, налази се опасан и неопасан отпад. По изјави лица присутног прегледу хххххх, директора ХХХХ ДОО ХХХХ, први десни резервоар је до врха пун отпада, други око 30% запуњености, док је трећи резервоар запуњен у количини око 25%. По изјави лица присутног прегледу, хххххх, директора ХХХ ДОО, ХХХ, ускладиштени отпад потиче из предузећа А,Б ,Ц,. Инспекторима су дати на увид само Документи о кретању опасног отпада на основу којих је ХХХ ДОО ХХХ преузимала отпад од предузећа Ц. На локацији је извршено мерење количине отпада у појединачним резервоарима помоћу цеви од алуминијума дужине 4 метра. Први резервоар гледано са десне стране од Магистралног пута пун је до врха, тј. ниво у резервоару је око 400 центиметра (од око од око 215 m³), у другом резервоару ниво је износио 132 центиметра (од око 65,8m³), док је у трећем резервоару ниво износио 94 центиметра (од око 43,1 m³). Опасан и неопасан отпад ускладиштен у прва три резервоара гледано са десне стране означен је индексним бројевима, количином отпада и подацима о пореклу отпада. Подаци о количинама отпада/опасног отпада у резервоарима, а на основу обележених листи затечених на резервоарима су следећи: у првом резервоару ускладиштен је отпад индексног броја 13 05 08* - отпадни муљ

из сепаратора у количини од 215 тона; у другом резервоару ускладиштен је отпад индексног броја 13 05 02*/13 05 07*, 13 05 02*, 13 05 07*, 13 08 99*, 13 05 08* - течни отпад у количини од 216,26 тона и у трећем резервоару ускладиштен је отпад индексног броја 10 03 28/10 03 99 – течни отпад из процеса ливења алуминијума у количини од 24,9 тона. Око шахтова прва три резервоара гледано са десне стране магистралног пута М24 уочено је да је земља зауљена. По изјави лица присутног прегледу ххх, директора ХХХ ДОО ХХХ истакање отпада из цистерне врши се слободним падом, а мање количине отпада које остану у цистерни испумпавају се пумпама које се налазе на самој цистерни. У резервоарима четири, пет и шест гледано са десне стране налази се вода и исти су до врха пуни. Резервоари седам, осам и девет су празни. Није дат на увид доказ о техничкој исправности наведених резервоара. Током надзора сачињене су и фотографије на лицу места.

На основу свега горе наведеног констатовано је да нерегистровани субјекат ХХХ ДОО ХХХ није поступио у складу са тачком 5. решења бр. од 07.12.2015. године републичког инспектора за заштиту животне средине на тај начин што није предао сав опасан и неопасан отпад ускладиштен на локацији Магистрални пут 100А-Б К.П. бр. 6 КО Л, оператерима који поседују одговарајуће дозволе за управљање отпадом издате од надлежних органа, у складу са законом и то у року од 30 дана од дана пријема решења. Инспекторима је стављена на увид и располагање писана изјава ххххх, ХХХ ДОО ХХХ од 03.03.2016. год. којом изјављује да оператер ХХХ ДОО ХХХ није успео збринути отпад са локације Магистрални пут 100 А-Б на К.П. бр. 6 КО Л, у року од 30. дана по Решењу број од 07.12.2015.године, а разлог је тешка финансијска ситуација у којој се фирма налази већ дуже време и препуни капацитети овлашћених оператера који поседују одговарајуће дозволе за предметни отпад са горе наведене локације.

Инспекторима је стављена на увид и располагање изјава хххххххх, директора ХХХ ДОО ХХХ од 03.03.2016. год. у којој је изјавно да се на локацији катастарска парцела 10, КО Л, не налази ни једна врста отпада.

До тренутка вршења инспекцијског надзора нерегистровани субјекат ХХХ ДОО ХХХ није прибавио дозволе за управљање отпадом од стране надлежног органа за активности третмана неопасног и опасног отпада, методама и технологијама које нису утврђене Решењем о издавању дозволе за третман неопасног и опасног отпада у мобилном постројењу на територији Републике Србије, под редним бројем 1156, које је издало Министарство пољопривреде и заштите животне средине, бр. од 23.04.2013. год., за делатност складиштења опасног и неопасног отпада на локацији К.П. бр. 10 КО Л и за делатност складиштења опасног и неопасног отпада на локацији Магистрални пут 100 А-Б на К.П. бр. 6 КО Л.

С обзиром да окривљено лице није поступило по налогу републичког инспектора за заштиту животне средине, Министарства пољопривреде и заштите животне средине из решења број 353-03-2324/2015-18 д 07.12.2015. године, које је примило 11.12.2015. године, а које је постало извршно дана 12.01.2016. године, те није по истеку рока од тридесет дана са локације складишта ХХХ К, на К.П. бр. 6 КО Л, које се налази са десне стране магистралног пута 100 А-Б, на коме му је забрањена

делатност складиштења опасног отпада, предао сав опасан и неопасан отпад и то: отпад индексног броја 13 05 08* - отпадни муљ из сепаратора у количини од око 215 m³; отпад индексног броја 13 05 02*/13 05 07*, 13 05 02*, 13 05 07*, 13 08 99*, 13 05 08* - течни отпад у количини од око 65,8m³и отпад индексног броја 10 03 28/10 03 99 - течни отпад из процеса ливења алуминијума у количини од око 43,1 m³, оператерима који поседују одговарајуће дозволе за управљање отпадом издате од надлежних органа, у складу са законом, а што је утврђено инспекцијском контролом дана 03. марта 2016. Год.

ПРЕДЛАЖЕМ

- да јавни тужилац покрене поступак против одговорног лица у XXX ДОО XXX стављањем захтева за спровођење истраге;
- да се у истражном поступку изведу докази саслушањем одговорног лица у XXX ДОО XXX и увидом у списе надлежног републичког инспектора за заштиту животне средине Министарства пољопривреде и заштите животне средине;
- те да се исти, по одржаном главном претресу и изведеним доказима, огласе кривим за извршено кривично дело и казне по Законнику.

Молим надлежно Тужилаштво да о исходу поступка по овој кривичној пријави писменим путем обавести републичког инспектора за заштиту животне средине, Министарства пољопривреде и заштите животне средине, Сектор инспекције за заштиту животне средине, на адресу ул. Немањина бр. 22-24, Београд.

Прилог:

1. Копија записника републичког инспектора заштите животне средине бр. 352-353-2324/2015-18 од 23.11.2015. год.;
2. Копија решења Агенције за привредне регистре БД. 100301/2005 од 14.12.2005. год.;
3. Копија решења Агенције за привредне регистре БД. 85856/2015 од 12.10.2015. год.;
4. Копија уговора о закупу простора за складиштење неопасног и опасног отпада, бр. од 15.08.2015. год. закључен између RXXXX и XXXX ДОО XXX;
5. Копија уговора о управљању отпадом, бр. од 02.07.2015. год. закључен између Ц и XXX ДОО XXX;
6. Копија анекса 2 уговора о управљању отпадом, бр. од 02.09.2015. год. закључен између Ц и XXX ДОО XXX;
7. Копије Документа о кретању опасног отпада за опасан отпад преузет од Цса локација В (14 Докумената о кретању опасног отпада);
8. Копија уговора о складиштењу опасног отпада, бр. од 15.09.2010. год. закључен између Д и XX ДОО XXX;
9. Копија захтева за доставу документације бр. од 01.12.2015. год.;

10. Копија дописа о допуни и достави документације бр. од 03.12.2015. год.;
11. Копија уговора о закупу пословног простора складиште, закљученог 31.12.2013. год. између ХХХ доо К М и ЈХХХ доо С;
12. Копија уговора о подзакупу 10 резервоара запремине по 120 м³, бр. 1375-1 од 14.07.2014. год. закључен између ХХХ С и ХХ ДОО ХХХХ;
13. Копија сагласности директора ХХХ доо К М од 31.07.2014. год.
14. Копије Докумената о кретању опасног отпада који потиче од привредног субјекта Ц а који је дислоциран са локације у Б и ХХХХ ДОО С (4 Документа о кретању опасног отпада);
15. Копија отпремница да је опасан отпад дислоциран са локације у Б ускладиштен у резервоарски простор у С (4 отпремнице са признаницама);
16. Дневна евиденција о отпаду оператера ДЕО 3, постројење за поновно искоришћење отпада за опасан отпад који потиче од привредног субјекта Ц а који је дислоциран са локације у Б ускладиштен у резервоарски простор у С;
17. Дневна евиденција о отпаду оператера ДЕО 3, постројење за поновно искоришћење отпада, са отпремницама и признаницама за неопасан и опасан отпад ускладиштен на дан 23.11.2015. год. у резервоарима складишта ХХХ, на К.П. бр. 6 КО Л, које се налази са десне стране магистралног пута 100 А-Б
18. Копија решења републичког инспектора заштите животне средине бр. од 07.12.2015. год.;
19. Копија изјаве ХХХХХ (бр. 053 од 03.02.2015. год.) по решењу бр. 353-03-2324/2015-18 од 07.12.2015. год.;
20. Копија закључка републичког инспектора заштите животне средине бр. од 08.02.2016. год.;
21. Е-mail од 22.02.2016. год. упућен републичком инспектору за заштиту животне средине;
22. Копија записника републичког инспектора заштите животне средине бр. од 23.02.2016. год.;
23. Фотографије сачињене у инспекцијском прегледу дана 23.02.2016. год. на СДу;
24. Копија записника републичког инспектора заштите животне средине бр. Од 03.03.2016. год.;
25. у инспекцијском прегледу дана 03.03.2016. год. на СДу;
26. Копија изјаве ххххх од 03.03.2016. год.;
27. Копија ситуационе карте из Главног пројекта складишта у оквиру комплекса доо ххххх
28. Копије табела запремина за девет резервоара издати од Савезног завода за мере и драгоцене метале, Контрола мера и драгоцених метала под бројем од 3/1-01-2077 од 15.06.2001.год.

Републички инспектор за
заштиту животне средине

АНЕКС 2 Примери добре праксе – пријава за покретање поступка за учињен привредни преступ

СЕКТОР ЗА КОНТРОЛУ И НАДЗОР

Одсек Панчево

Бр/№: 480-353-00063/2008-04

Датум/Date: 21. мај 2008. године

Панчево

На основу члана 85. и 86. Закона о привредним преступима (“Службени лист СФРЈ” бр. 4/77, 14/85, 74/87, 57/89, 3/90, 27/92, 24/94, 28/96, и 64/01), члана 26. и 30. Закона о државној управи (“Службени гласник РС”, бр.20/92, 48/93, 53/93, 67/93, и 48/94,) и члана 116. став 1. тачка 8. Закона о заштити животне средине (“Сл. гласник РС” број 135/04), републички инспектор за заштиту животне средине, Министарства заштите животне средине, подноси

ПРИЈАВУ ЗА ПОКРЕТАЊЕ ПОСТУПКА ЗА УЧИЊЕН ПРИВРЕДНИ ПРЕСТУП

ПРОТИВ:

1. XXX А.Д. - XXXX организационог дела XXXX, ул.
2. XXXXXXXX, извршног директора XXXXX као одговорног лица.

Због тога што су:

дана 17. маја 2008. године у П, у времену од 07.10 часова до 08.10 часова, поступили супротно члану 40. став 1. Закона о заштити животне средине (“Сл. гласник РС”, број 135/04), тако што су утакали бензен у три железничке цистерне из резервоара FB-1101 (реконструисан резервоар који поседује фиксни кров и пливајућу мембрану) у количини од око 125 тона, на железничком пунилишту, на коме и ако су били дужни нису повезали утоварне руке с конусом у систем за повраћај гасова и пара (“Vapour Recovery Unit”) и загађујуће и опасне материје испуштали у ваздух у концентрацијама изнад дозвољених, што је довело до повећања једночасовне концентарције бензена на 100,37 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ на мерном месту Војловица у времену од 08.00 часова до 09.00 часова, а затим и до повећања једночасовне концентрације бензена на 108,47 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ на мерном месту Ватрогасни дом у времену од 09.00 часова до 10.00 часова, док је емисија бензена у време наведеног утакања бензена по прорачуну могла износити од око 70 kg до 170 kg, а што је изнад граничних вредности емисије прописане Правилником о граничним вредностима емисије, начину и роковима мерења и евидентирања

података (“Сл. гласник РС”, бр. 30/97).

Чиме су:

извршили привредни преступ из члана 116. став 1. тачка 8. и став 2. истог Закона.

Образложење

Дана 17.05.2008. године републички инспектор за заштиту животне средине Министарства заштите животне средине је извршио инспекцијски преглед у предузећу “ХХХ у П, а по обавештењу Републичког центра за узбуњивање и обавештавање због повећања једночасовне концентрације бензена у времену од 08.00 часова до 09.00 часова које су регистровале аутоматске мерне станице општине Панчево на мерном месту Војловица, и том приликом констатовао следеће:

У току вршења инспекцијског надзора инспектору је стављена на увид и располагање службена белешка бр. од 17.05.2008. год. донета на редовном консултативном састанку између представника ХХХ и ААА (сачињена у 09.00 часова). У сл. белешци бр. је наведено да ће утовар моторних бензина на аутопунилишту бити вршен у периоду од 07.00 до 14.00 часова, утовар бензена на железничком пунилишту од 07.00 до 09.00 часова, утовар моторних бензина пловним објектима од 07.30 до 15.00 часова. У истој белешци наведено је да је због скока имисије бензена на мерном месту Војловица прекинуте су све активности и биће настављено ако се стање нормализује. Инспектору је стављен на увид и располагање извештај Републичког хидрометеоролошког завода Србије о погодности метеоролошких услова за разблаживање емитованих загађујућих материја у П дана 17.05.2008. год. у коме је наведено да после облачног јутра током дана доћи ће до разведравања, па ће преовлађивати сунчано и веома топло време, уз слаб до умерени јужни и југозападни ветар. Атмосферски притисак током овог прогностичког периода биће у мањем паду. Стратификација приземног слоја атмосфере у току дана углавном неутрална, осим у раним поподневним сатима када постоје услови за појаву нестабилности. Овакви метеоролошки услови током дана неће битно утицати на повећање концентрација загађујућих материја над Панчевом. У току ноћи доћи ће до стабилизације приземног слоја атмосфере и до формирања температурне инверзије која ће се задржати до јутра, па ће у интервалу од 21 сат до 6 сати наредног дана метеоролошки услови бити изразито неповољни, за дифузију и дисперзију загађујућих материја на територији Панчева. Увидом у књигу дежурног фабрике ХХХХ утврђено је да је дана 17.05.2008. године у времену од 06.40 часова констатовано да је концентрација бензена на мерном месту Војловица износила 3,1 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ при чему је дато одобрење за утовар моторних бензина на аутопунилишту, пловне објекте и бензена на железничком пунилишту. Увидом у исту утврђено је да је истог дана у 09.20 часова добијено обавештење од стране дежурног оперативца Центра за узбуњивање и обавештавање општине П о повећању концентрације бензена на мерном месту Војловица која је износила око 105 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ при чему је дат налог од стране техничког директора Миладиновића да се обустави отпрема моторних бензина на свим пунктовима. Увидом у сменску књигу железничког пунилишта за дан 17.05.2008. год. утврђено је да је у 07.10 часова

започет утовар бензена у три железничке цистерне из резервоара FB-1101 који је реконструисан и поседује пливајући мембрану и фиксни кров. Бројеви железничких цистерни су 7889125-5/610, 7971129-6/642 и 7985011-5/61300, а утовар бензена био готов у 08.10 часова. По изјави лица присутног прегледу директора манипулације Александра Зеца утовар у две цистерне које су биле празне и једна која је била напуњена до пола и прекинута у току јучерашњег дана, започете су истовремено а количина утовареног бензена износила је око 125 тона.

ДОКАЗ:

1. Записник републичког инспектора за заштиту животне средине од 17.05.2008. год.;
2. Резултати аутоматских мерних станица општине П на мерним местима Војловица и Ватрогасни дом за дан 17.05.2008. год. са метеоролошким подацима за дане 16. и 17.05.2008. год.;
3. Копије страна књиге дежурног фабрике XXX за дан 17.05.2008. год.;
4. Копија службене белешке бр. 524/08 од 17.05.2008. год. донете на редовном консултативном састанку између представника XXX и ААА;
5. Извештај Републичког хидрометеоролошког завода Србије о погодности метеоролошких услова за разблаживање емитованих загађујућих материја у Панчеву дане 16. и 17.05.2008. год.;
6. Копије извештаја шефова смена производних погона у Рафинерији нафте Панчево за дане 16. и 17.05.2008. год.;
7. Копије сменских књига манипулативних активности у XXX за дане 16. и 17.05.2008. год. (РК 8, РК 4, железничко пунилиште, аутопунилиште и пристаниште);
8. Извештај о квалитету отпадних вода на примарној преради вода (API сепаратор) XXXX за дане 16./17./18./19.05.2008. год.;
9. Извештај о испитивању квалитета бензена из резервоара FB-1101, бр. 90607 од 08.05.2008. год.;
10. Извештај о мерењу отпремљене / допремљене робе ауто или вагон цистерни бр. 201 од 17.05.2008. год. (Југоинспект Београд);

За потребе допреме нафте и деградираних производа, као и отпреме нафтних производа, у XXXX, у зависности од врсте транспорта којим се врши пријем сировине и дистрибуирају деривати, постоје инсталације за истовар и утовар истих у железничке цистерне на железничком пунилишту. Инсталације су изграђене 1968/69. године, а прошириване 1982. и 1985. год., од када има 22 колосека. Инсталацију за утовар нафтних деривата чине три крака а систем утовара био је отворен до првог квартала 2007. год. када је завршена реконструкција железничког пунилишта постављањем нових утоварних руку с конусом и системом повраћаја гасне фазе. Како је пројектом предвиђено постављена је 21 утоварна рука и то на краку С 10 утоварних руку за бензен и толуен и 6 утоварних руку за ВМВ. На краку А постављено је 5 утоварних руку за отпрему МВ и постављен је гасни хедер који је одвучен до места где ће се налазити VRU (Vapour Recovery Unit) за железничко пунилиште (постављањем

оваквих утоварних руку смањена је емисија загађујућих материја, али повезивањем на Vapour Recovery Unit јединицу елиминисала би се емисија пара и гасова).

Решењем републичког инспектора за заштиту животне средине Министарства заштите животне средине, бр. 480-353-00080/2007-04 од 26.09.2007. год. предузећу ХХХХ је тачком I. диспозитива наложено да предузме техничко-технолошке мере у циљу повезивања свих утоварних руку с конусом на аутопунилишту и железничком пунилишту, у систем за повраћај пара и гасова (Vapour Recovery Unit систем) како би се смањила емисија загађујућих материја у ваздух и то у року до 31. марта 2008. год. ХХХХ запримила је предметно решење 27.09.2007. год. и на исто није изјавила жалбу у законом предвиђеном року. ХХХХ упутила је републичком инспектору за заштиту животне средине дана 25.03.2008. год. молбу за продужење рока наведеног у предметном решењу (бр. молбе II-B-70-258) која је запримљена у писарницу Јужнобанатског управног округа дана 27.03.2008. год. Закључком републичког инспектора за заштиту животне средине бр. 480-353-00080/2007-04 од 24.04.2008. год. одбијено је Рафинерији нафте Панчево продужење рока за извршење мере наложене тачком I. диспозитива предметног решења. У поступку контроле извршења решења републичког инспектора бр. 480-353-00080/2007-04 од 26.09.2007. год., дана 09.05.2008. год. утврђено је да О.Д. ХХХХ није поступила и није спровела техничко-технолошке мере у циљу повезивања свих утоварних руку с конусом на аутопунилишту и железничком пунилишту, у систем за повраћај пара и гасова (Vapour Recovery Unit систем) како би се смањила емисија загађујућих материја у ваздух и то у року до 31. марта 2008. год.

ДОКАЗ:

11. Решење републичког инспектора за заштиту животне средине Министарства заштите животне средине, бр. од 26.09.2007. год.;
12. Молба за продужење рока (бр. молбе II-B-70-258) која је запримљена у писарницу Јужнобанатског управног округа дана 27.03.2008. год.;
13. Закључак републичког инспектора за заштиту животне средине бр. 24.04.2008. год.;
14. Записник републичког инспектора за заштиту животне средине од 09.05.2008. год.;

С обзиром да железничко пунилиште не ради увек истим капацитетом ни континуално, реална емисија зависи највише од промета и врсте горива, а наравно и од спољашњих услова. Највеће емисије лакоиспарљивих органских једињења јављају се при утовару, транспорту као и истовару нафтних деривата, тако да се може дати процена емисије органских једињења нафтног порекла који се јављају при утовару нафтних деривата, а самим тим и при утовару бензена у железничке цистерне, на локацији железничког пунилишта ХХХХ коришћењем AP42 (ЕРА стандард). Применом наведеног AP42 емисија лакоиспарљивих органских једињења при утовару самих бензина који чине смешу угљоводоника и садрже бензен у свом саставу и до 5% креће се у зависности од постојања одговарајућих заптивних уређаја, прирубнице

отвора за утакање, дубине урањања утакачке руке, итд., и то од 590 mg/litru до 1430 mg/litru. Уколико се узме у обзир да је дана 17.05.2008. године укупно утоварено око 125 тона бензена (99,99%), у временском интервалу од 07.10 часова до 08.10 часова при нормалном радном режиму железничког пунилишта, а такође уколико се узме у обзир да је бензен по својој испарљивошћу сличан са бензином и да не садржи друге загађујуће лакоиспарљиве материје сем бензена, као и да се емисија испарљивих загађујућих материја могла кретати отприлике у истом интрвалу као код бензина па и више, пошто бензен има већи напон паре од осталих компонената које сачињавају нафтне деривате, може се рачунским путем проценити укупна емисија бензена која је износила од око 70 kg до 170 kg при утовару ове количине бензена у току једног сата. На основу увида у податке метеоролошке станице постављене на згради општине Панчево може се констатовати да је дана 17.05.2008. год у времену од око 07.00 часова када је започет утовар бензена, температура ваздуха износила око 16,40С, дувао је ветар југоисточног правца (ка граду) релативно малих брзина од око 0,4 m/sec, с тим да разлика у максималној температури дана 16.05.2008. год. и минималној температури дана 17.05.2008. год. која је и забележена у 07.00 часова износила је више од 100С што је указивало на присуство температурне инверзије и хоризонталног струјања ваздуха. У извештају Републичког хидрометеоролошког завода Србије о погодности метеоролошких услова за разблаживање емитованих загађујућих материја у П за дан 16.05.2008. год. наведено је да ће током предстојеће ноћи ситуација бити без промене, дакле биће успостављени изразито неповољни метеоролошки услови у периоду од 20 сати до 8 сати наредног јутра због стабилизације граничног слоја атмосфере и формирања веома изражене температурне инверзије. Овакве метеоролошке прилике као што је присуство температурне инверзије – хоризонтално струјање ваздушних маса, правац ветра ка граду и мале брзине ветра, а при обављању активности утовара бензена без опреме и уређаја којима се смањује емисија загађујућих материја (систем за повраћај гасова и пара ("Vapour Recovery Unit")), допринеле су трансмисији (ширењу и преношењу загађујућих материја са места емисије на удаљене делове биосфере) загађујућих материја у ваздух и повећању једночасовне концентрације бензена са 8,29 µg/m³ на 100,37 µg/m³ у времену од 08.00 часова до 09.00 часова које је регистровала аутоматска мерна станица општине П на мерном месту Војловица, а затим у времену од 09.00 часова до 10.00 часова на мерном месту Ватрогасни дом такође је дошло до повећања једночасовне концентрације бензена са 19,67 µg/m³ на 108, 47 µg/m³ (регистровала аутоматска мерна станица општине Панчево), а што је последица не испуњења прописаних стандарда емисије. С обзиром да је доминирао скок концентрације бензена на ова два мерна места када није било значајног повећања осталих полутаната (толуен и ксилен) несумњиво се може овај скок довести у везу са претакањем чистог бензена на железничком пунилишту Рафинерије нафте у Панчеву.

ДОКАЗ:

15. Копија AP42 (EPA стандард) – 5.2 Transportation And Marketing Of Petroleum Liquids (страна 12. – Tabele 5.2-5 (Metric And English Units) TOTAL UNICONTROLLED ORGANIC EMISSION FACTORS FOR PETROLEUM LIQUID RAIL

TANK CARS AND TANK TRUCKS)

Бензен је производ који има примену у хемијској и фармацеутској индустрији гуме и пластичних маса као сировина, растварач и помоћно средство. Припада групи ароматичних угљоводоника. Лако је испарљива и меша се са ваздухом, тако да удисање исте може изазвати иритацију респираторног тракта, вртоглавицу, поремећај свести и депресију централног нервног система. Излагање истом може довести до иреверзибилних оштећења коштане сржи што води до апластичне анемије. Хронично излагање бензену доводи до повећане инциденце настанка леукемије и мултиплом мијелома, као и могућег смањења имунитета.

ДОКАЗ:

16. Копија сигурносног листа за бензен

С обзиром да су се у радњама окривљеног правног и одговорног лица стекли елементи привредног преступа из члана 116. став 1. тачка 8. и став 2. Закона о заштити животне средине (“Сл. гласник РС”, број 135/04)

ПРЕДЛАЖЕМО

да Општинско јавно тужилаштво у складу са својим овлашћењима поднесе оптужни предлог код надлежног суда како би се исти, након спроведеног поступка огласили кривим и казнили по Закону.

Републички инспектор за
заштиту животне средине

